

---

# Raport roczny Narodowego Instytutu Dziedzictwa

---

2017

An aerial photograph of the Krakow Old Town at dusk. The central focus is the Cloth Hall (Sukiennice), a large, ornate building with a prominent tower. The building is illuminated from within, and its arches are visible. In the background, the St. Florian's Church tower stands tall. The sky is a mix of orange, yellow, and blue, indicating sunset. The foreground shows a square with many outdoor cafe tables and umbrellas, some of which are lit up. The overall scene is a vibrant and historic urban landscape.



# Szanowni Państwo

---



Rok 2017 był wyjątkowy w historii Narodowego Instytutu Dziedzictwa. Był to rok zakończenia realizacji pierwszej edycji, przyjętej na lata 2014–2017, Krajowego Programu Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami. NID pełnił kluczową rolę, realizując lub uczestnicząc w realizacji 32 z 51 zadań KPOZiOnZ.

Jednym z ważniejszych efektów osiągniętych w zeszłym roku jest opracowanie i zaprezentowanie „Raportu o stanie zachowania zabytków nieruchomych w Polsce. Zabytki wpisane do rejestru zabytków”. Opracowanie to jest zwieńczeniem prowadzonego od 2009 roku programu weryfikacji terenowej zabytków nieruchomych wpisanych do ksiąg A i C rejestru zabytków oraz pogłębionego badania stanu technicznego i stopnia zachowania autentycznej formy i substancji, przeprowadzonego w 2016 roku na reprezentatywnej próbie zabytków nieruchomych. Raport przynosi nieocenioną wiedzę opartą na obiektywnych danych, która pozwoli wszystkim podmiotom zaangażowanym w ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami na podejmowanie bardziej efektywnych i skutecznych decyzji. Mam nadzieję, że kilkuletnia praca niemal wszystkich pracowników NID konieczna

do zgromadzenia danych i opracowania treści „Raportu” pozwoli skuteczniej zachować zabytki dla kolejnych pokoleń Polaków.

Innym istotnym efektem prac realizowanych w NID w ramach KPOZiOnZ jest uruchomiony w 2017 roku portal internetowy adresowany do przedstawicieli jednostek samorządu terytorialnego, pracowników instytucji kultury, organizacji pozarządowych i lokalnych liderów. Portal dostępny pod adresem <http://samorząd.nid.pl> to baza wiedzy wspierająca podejmowane lokalnie działania z zakresu zarządzania dziedzictwem rozumianego jako proces, którego celem jest zachowanie dziedzictwa i jego wartości oraz właściwe zagospodarowanie dziedzictwa na rzecz rozwoju społecznego i ekonomicznego mieszkańców naszego kraju

W ramach KPOZiOnZ NID prowadził program dotacyjny „Wolontariat dla dziedzictwa” wspierający budowanie społeczeństwa obywatelskiego i społeczne zaangażowanie w opiekę nad zabytkami. Podsumowaniem 2. edycji programu dotacyjnego adresowanego do organizacji pozarządowych i wspierającego udział

wolontariuszy w działaniach na rzecz zachowania zabytków i upowszechniania świadomości ich wartości było wydanie zbioru reportaży *Coś bierzemy, coś dajemy*, a także wyprodukowanie filmu dokumentalnego promującego zaangażowanie wolontariuszy w system ochrony i opieki nad zabytkami pt. *Powód do dumy*.

Podsumowując zeszłoroczne działania NID realizowane w ramach KPOZiOnZ, warto także wspomnieć o prowadzonej przez nasz Instytut z inicjatywy prof. Magdaleny Gawin, Generalnego Konserwatora Zabytków, kampanii społeczno-edukacyjnej „Krajobraz mojego miasta”. Celem kampanii było zwrócenie uwagi Polaków na wartość krajobrazu kulturowego i zachęcenie władz samorządowych do podejmowania bardziej skutecznej ochrony krajobrazu kulturowego jako elementu lokalnego dziedzictwa kulturowego oraz zwalczania chaosu reklamowego i wprowadzania ładu przestrzennego w polskich miastach i miejscowościach.

2017 rok był wyjątkowy nie tylko ze względu na finalizowanie prac związanych z historyczną, pierwszą edycją KPOZiOnZ. Drugim ważnym wydarzeniem, które miało miejsce w zeszłym roku, było zorganizowanie w Krakowie 41. Sesji Komitetu Światowego Dziedzictwa. Organizację sesji, w której uczestniczyło ponad 3000 osób ze 126 krajów, powierzono Ministerstwu Kultury i Dziedzictwa Narodowego, we współpracy z Ministerstwem Spraw Zagranicznych i innymi resortami oraz Miastem Kraków. Realizacja tego trudnego i odpowiedzialnego zadania przypadła Narodowemu Instytutowi Dziedzictwa. Zadania NID związane z organizacją i przebiegiem 41. sesji obejmowały m.in. przygotowanie i poprowadzenie Forum zarządców miejsc światowego dziedzictwa, koordynację i przygotowanie od strony merytorycznej udziału Polski w 41. sesji w zakresie spraw ogólnych oraz dziedzictwa kulturowego, merytoryczne wsparcie delegacji polskiej w trakcie obrad Komitetu Światowego Dziedzictwa, prowadzenie od strony proceduralnej i koordynacja działań promocyjnych dotyczących wniosku o wpis na Listę światowego dziedzictwa Kopalni rud ołowiu, srebra i cynku wraz z systemem gospodarowania wodami podziemnymi w Tarnowskich Górach, przygotowanie oraz opracowanie zawartości merytorycznej wydawnictwa „World Heritage Review. Special Issue” poświęconego miejscom światowego dziedzictwa w Polsce.

Innym wartym wspomnienia efektem działań NID w 2017 roku było zainicjowanie, we współpracy z Instytutem Socjologii Uniwersytetu Jagiellońskiego, serii wydawniczej poświęconej prezentowaniu wyników badań społecznych dotyczących dziedzictwa kulturowego. Działanie to wpisuje się w szerszy program realizowany od kilku lat przez NID, którego celem jest stopniowe budowanie

systemu gromadzenia danych o dziedzictwie i relacji wzajemnego oddziaływania społeczeństwa i dziedzictwa. Pierwszy tom serii wydawniczej „Dziedzictwo kulturowe w badaniach” pt. *Polacy wobec dziedzictwa. Raport z badań społecznych* zawiera pogłębioną analizę wyników badań społecznych realizowanych na zlecenie NID w 2015 roku. Badanie to miało na celu zebranie informacji pozwalających na poznanie opinii i postaw Polaków wobec dziedzictwa kulturowego. Badanie objęło m.in. ocenę wartości dziedzictwa kulturowego oraz poziom zainteresowania i uczestnictwa Polaków w jego ochronie, poznawaniu i użytkowaniu.

Podsumowując działalność NID w 2017 roku, nie można zapomnieć o bardzo intensywnie prowadzonych działaniach związanych z projektem „100 pomników historii na stulecie odzyskania niepodległości” realizowanym w ramach rządowego programu wieloletniego „Niepodległa”. Z końcem roku na prestiżowej liście pomników historii znalazło się 81 wpisów.

Warto także wspomnieć o innych działaniach realizowanych przez NID w ramach bieżącej działalności Instytutu, takich jak prowadzenie krajowej ewidencji zabytków, administrowanie i rozwijanie centralnego elektronicznego systemu danych o zabytkach, działalność opiniotwórcza, edukacyjna i wydawnicza, administrowanie i prowadzenie rewaloryzacji wpisanego na Listę światowego dziedzictwa Parku Mużakowskiego, wreszcie prowadzenie biblioteki specjalistycznej i archiwum.

Wszystkie te działania mają na celu realizowanie misji Narodowego Instytutu Dziedzictwa, którą od wielu lat niezmiennie pozostaje tworzenie podstaw dla zrównoważonej ochrony dziedzictwa poprzez gromadzenie i upowszechnianie wiedzy o zabytkach, wyznaczanie standardów ich ochrony i konserwacji oraz kształtowanie świadomości społecznej celem zachowania dziedzictwa kulturowego Polski dla przyszłych pokoleń.

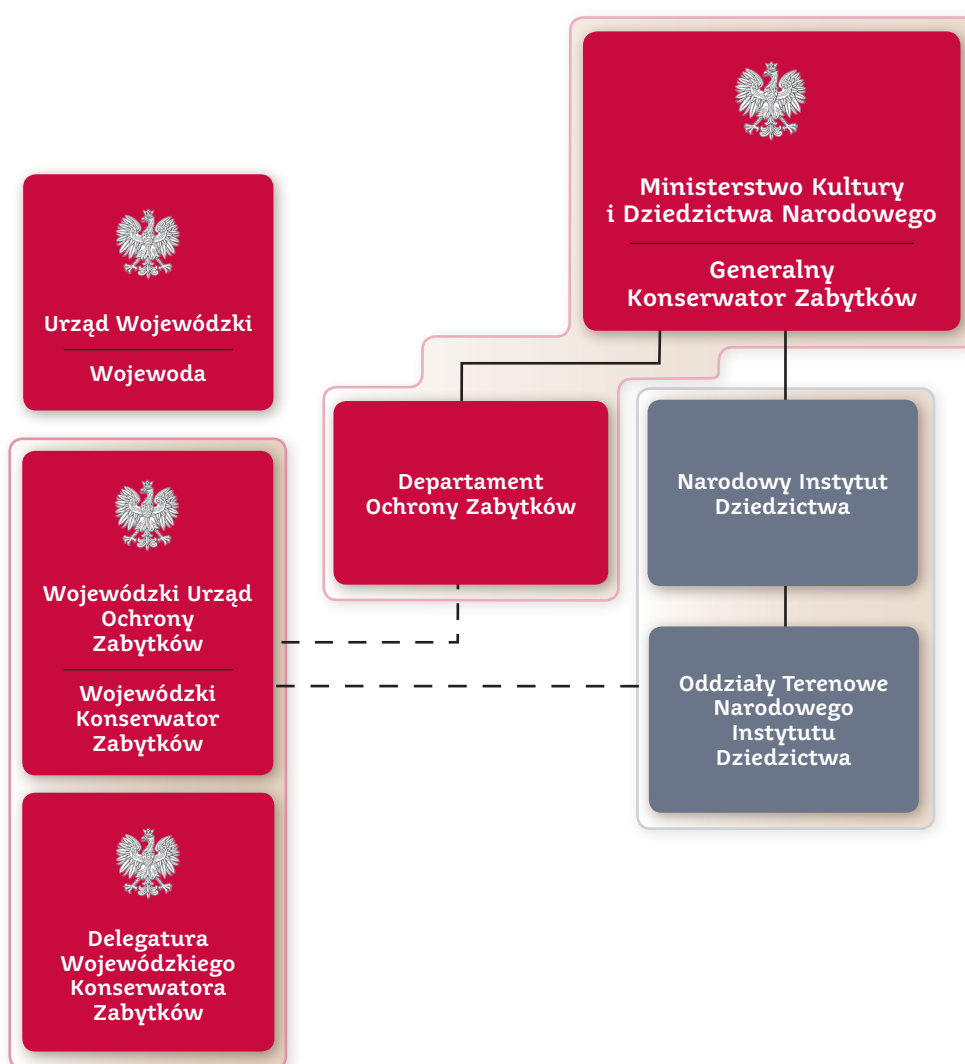
Wszystkich zainteresowanych działaniami NID zrealizowanymi w 2017 roku zachęcam do zapoznania się z całym raportem rocznym, który z dumą przekazuję w Państwa ręce. Mam nadzieję, że ta lektura nie tylko przekona Państwa do zasadności podejmowanych przez Instytut działań, ale także zachęci do podjęcia w przyszłości współpracy z NID na rzecz zachowania dziedzictwa kulturowego, stanowiącego dobro wspólne nas wszystkich.

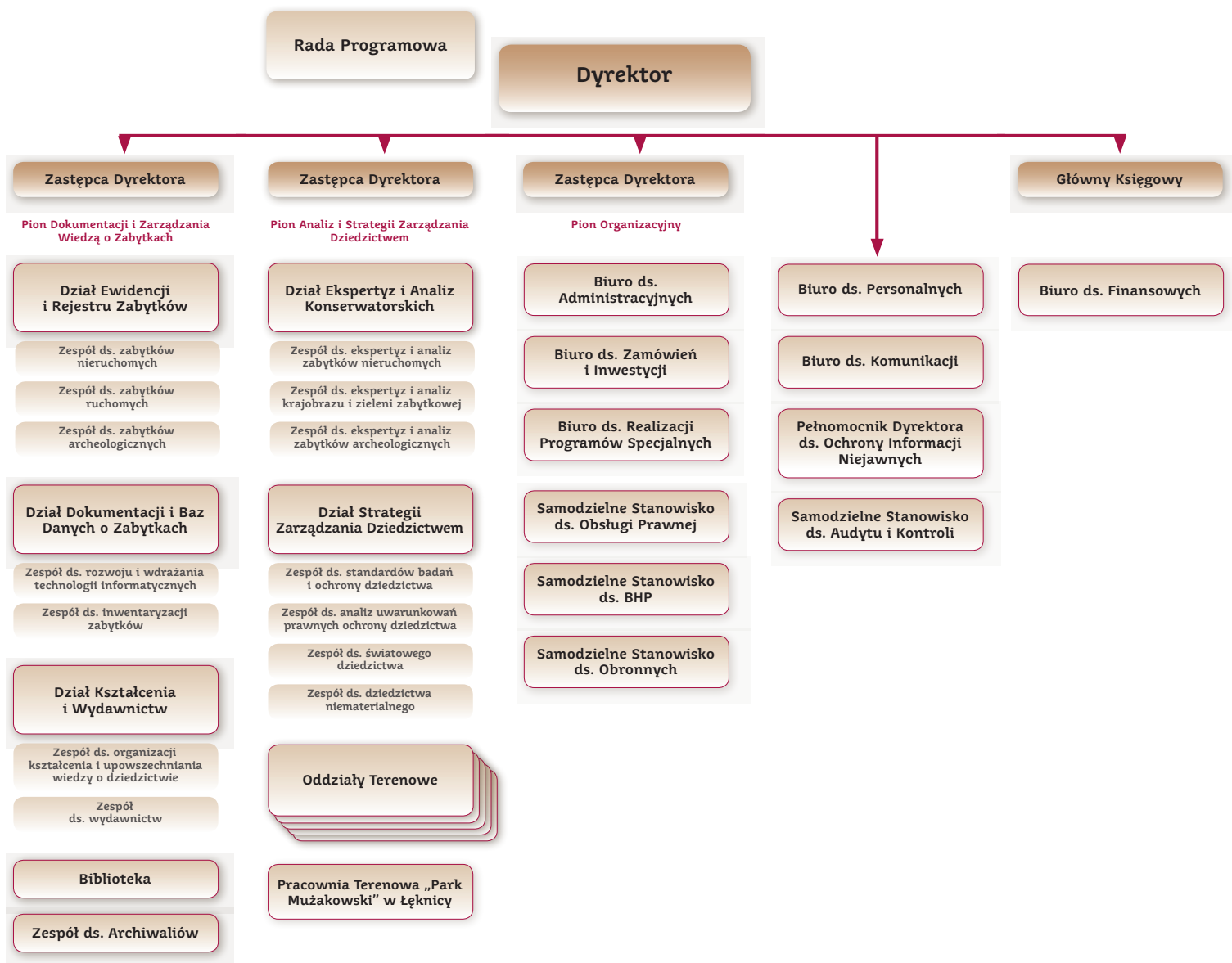
**Bartosz Skaldawski**

*p.o. Dyrektor Narodowego Instytutu Dziedzictwa*

# Umiejscowienie **NID** w strukturze systemu ochrony zabytków

---





# Struktura Narodowego Instytutu Dziedzictwa





# Spis treści

---

Rada Programowa Narodowego Instytutu Dziedzictwa	10
Sprawozdanie z działalności Narodowego Instytutu Dziedzictwa za 2017 rok	13
Raport o stanie zachowania zabytków nieruchomych w Polsce	81
Program dotacyjny „Wolontariat dla dziedzictwa”	84
Działania NID podejmowane na rzecz budowania systemu gromadzenia danych o dziedzictwie kulturowym	87
Kampania społeczna „Krajobraz mojego miasta”	90
Podsumowanie realizacji Krajowego Programu Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2014-2017	93
Sesja Komitetu Światowego Dziedzictwa UNESCO w Polsce	98

# Rada Programowa Narodowego Instytutu Dziedzictwa

---

prof. dr hab. **Jan Adamowski** – kierownik Zakładu Kultury Polskiej Uniwersytetu im. Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie. Filolog-etnolingwista, folklorysta, badacz tradycyjnej obrzędowości, komunikacji symbolicznej oraz niematerialnego dziedzictwa kulturowego. W bieżącej kadencji członek Komitetu Nauk o Kulturze, a także Komitetu Nauk Etnologicznych PAN. Redaktor naczelny kwartalnika „Twórczość Ludowa”. Przewodniczący Rady ds. niematerialnego dziedzictwa kulturowego MKiDN oraz przewodniczący Rady Naukowej Zarządu Głównego Stowarzyszenia Twórców Ludowych.

prof. dr hab. **Wojciech Bałus** – historyk sztuki; studiował też filozofię. Profesor zwyczajny w Instytucie Historii Sztuki Uniwersytetu Jagiellońskiego. Zajmuje się teorią i historią sztuki XIX–XXI wieku oraz związkami sztuki z filozofią, antropologią kulturową i literaturoznawstwem. Redaktor serii „Ars Vetus et Nova”. Przewodniczący Polskiego Komitetu Narodowego Corpus Vitrearum. Członek zwyczajny Hessische Akademie der Forschung und Planung im Ländlichen Raum, AICA oraz członek-korespondent Polskiej Akademii Umiejętności. Autor wielu książek z dziedziny historii sztuki.

**Elżbieta Berendt** – kierownik Muzeum Etnograficznego, Oddziału Muzeum Narodowego we Wrocławiu, członkini Rady ds. niematerialnego dziedzictwa kulturowego MKiDN. Z wykształcenia etnografka, specjalizuje się w problematyce sztuki ludowej i tożsamości kulturowej; autorka trzech prac zwartych, kilkudziesięciu artykułów naukowych i popularnonaukowych. Od 2007 roku wspólnie z zespołem merytorycznym Muzeum koordynuje dolnośląskie obchody EDD.

dr **Izabella Galicka** – historyk sztuki. W Pracowni Historycznej Przedsiębiorstwa Państwowego Pracownie Zabytków Sztuki wykonała dokumentację wielu zabytków architektury oraz zespołów urbanistycznych. Następnie wiele lat pracowała w Instytucie Sztuki Polskiej Akademii Nauk w Pracowni Inwentaryzacji Zabytków jako współautorka i współredaktorka katalogu zabytków dawnego woj. warszawskiego – wspólnie z Hanną Sygietyńską opracowały autorsko ok. 40 tomów serii „Katalog Zabytków Sztuki w Polsce”. Wśród dokonanych przez nie wielu odkryć nieznanymi obiektów znajduje się obraz *Święty Franciszek* El Greca. Wykładała niemal 20 lat historię sztuki w Europejskiej Akademii Nauk. Autorka i współautorka licznych publikacji naukowych i popularnonaukowych. Członek Rady Programowej Kordegardy w NCK, Rady Redakcyjnej czasopisma „Cenne, bezcenne, utracone” oraz członek Rady Programowej i wykładowca Akademii Skolimowskiej, a także członek Kapituły Fundacji im. Jacka Maziarskiego.

prof. dr hab. **Sławomir Kadrow** – archeolog. Profesor zwyczajny w Instytucie Archeologii Uniwersytetu Rzeszowskiego. Zajmuje się teorią archeologii oraz pradziejami Europy Środkowej w neolicie i epoce brązu. Redaktor rocznika „Sprawozdania Archeologiczne” oraz jedyne pisma poświęconego archeologii ratowniczej „Raport”, wydawanego przez NID. Członek korespondent Deutsches Archäologisches Institut oraz Przewodniczący Komisji Preventive Archaeology w International Union of Pre- and Protohistoric Sciences. Autor ponad 200 prac naukowych.

**Marek Konopka** – archeolog, dokumentalista zabytków. Wiceprezes Polskiego Komitetu Narodowego ICOMOS i redaktor „Biuletynu Informacyjnego PKN ICOMOS” (od 2009 r.). W latach 1990–1995 dyrektor Ośrodka Dokumentacji Zabytków w Warszawie. W latach 1999–2001 doradca ministra w Ministerstwie Kultury i Dziedzictwa Narodowego, następnie dyrektor departamentu w Urzędzie Generalnego Konserwatora Zabytków. Rzecznik Ministra Kultury w zakresie zarządzania i ochrony dóbr kultury (w latach 1994–1996 i 1999–2003). Członek Rady Ochrony Zabytków (w latach 1999–2001 i obecnie od 2015). Redaktor kwartalnika „Z otchłani wieków” (1968–1989) i „Informatora Archeologicznego” (1970–1990). Zakres zainteresowań badawczych: archeologia wczesnego średniowiecza i okresu staropolskiego, teoria i praktyka ochrony zabytków, szczególnie archeologicznych, genealogia i heraldyka. Autor kilkuset artykułów z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego.

dr **Dariusz Kopciowski** – historyk sztuki, doktor nauk technicznych w specjalności ochrona oraz konserwacja zabytków urbanistyki i architektury; od 1988 roku działaczynie zawodowo w służbie ochrony zabytków, od 2016 roku pełni funkcję Lubelskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Absolwent Podyplomowego Studium Konserwacji Zabytków Urbanistyki i Architektury na Wydziale Architektury Politechniki Warszawskiej (1995–1996). Prezes Lubelskiego Oddziału Stowarzyszenia Konserwatorów Zabytków (od 1992 r.). W latach 2011–2014 wiceprezes Zarządu Głównego SKZ, obecnie skarbnik Zarządu Głównego. Zaangażowany w prace konserwatorskie przy wielu cennych zabytkach na terenie woj. lubelskiego, nagradzanych m.in. w konkursach: ogólnopolskim „Zabytek Zadbane” i regionalnym, lubelskim, „Laur Konserwatorski”. W latach 2007–2013 wykładowca akademicki. Członek Rady Muzeum Lubelskiego i Muzeum Wsi Lubelskiej. Autor kilkudziesięciu artykułów i współautor kilku książek poświęconych ochronie i popularyzacji zabytków na terenie woj. lubelskiego.

prof. dr hab. **Jadwiga W. Łukaszewicz** – konserwator-badacz na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu, w Zakładzie Konserwacji Elementów i Detali Architektonicznych. W pracy zawodowej koncentruje się na badaniach naukowych, działalności dydaktycznej i konserwatorskiej. Specjalista w zakresie konserwacji zabytków kamiennych i architektury. Zajmuje się przyczynami i mechanizmami korozji zabytków, nowymi materiałami i metodami konserwacji budowli, detali architektonicznych i rzeźb wykonanych z naturalnych i sztucznych kamieni oraz projektowaniem konserwatorskim. Jest autorem ponad 80 prac naukowych z dziedziny konserwacji zabytków kamiennych. Aktywnie działa na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego i środowiska konserwatorskiego, jest m.in. prezesem Polskiego Komitetu Narodowego ICOMOS, uczestniczy w pracach międzynarodowego komitetu konserwacji kamienia ISCS ICOMOS, członkiem Rady Ochrony Zabytków przy Ministrze Kultury i Dziedzictwa Narodowego, zastępcą przewodniczącego Głównej Komisji Konserwatorskiej i Permanent Scientific Committee for Stone Conservation oraz przewodniczącą Rady Prezydenta Miasta Torunia, Michała Zalewskiego.

dr hab. inż. **Robert Olszewski**, prof. PW – samodzielny pracownik naukowy Wydziału Geodezji i Kartografii Politechniki Warszawskiej, zajmuje się analizą danych przestrzennych oraz modelowaniem kartograficznym. Specjalizuje się w dziedzinie harmonizacji baz danych przestrzennych oraz implementacji Dyrektywy INSPIRE.

prof. dr hab. **Bogumiła J. Rouba** – pracownik naukowy Zakładu Konserwacji Malarstwa i Rzeźby Polichromowanej Instytutu Zabytkoznawstwa i Konserwatorstwa, Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. Konserwator-restaurator dzieł sztuki, specjalista w dziedzinie konserwacji malarstwa sztalugowego, ściennego, rzeźby polichromowanej. Zajmuje się zagadnieniami z obszaru profilaktyki konserwatorskiej, badaniami zależności procesów niszczenia zabytków od warunków w ich otoczeniu (klimatu, zawilgocenia, światła itd.), projektowaniem konserwatorskim, a także teorią konserwacji-restauracji i terminologią.

dr **Marek Rubnikowicz** – doktor nauk humanistycznych z zakresu archeologii. Pracownik naukowy Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu w latach 1979–2001. Wojewódzki konserwator zabytków w latach 1993–1998 oraz 2002–2006; zastępca Generalnego Konserwatora Zabytków w latach 1999–2001 oraz pełniący obowiązki Generalnego Konserwatora Zabytków od roku 2001 do roku 2002. Od 2007 roku dyrektor Muzeum Okręgowego w Toruniu. Specjalista w zarządzaniu instytucjami wyspecjalizowanymi w popularyzacji dziedzictwa kulturowego.

ks. **Andrzej Rusak** – dyrektor Muzeum Diecezjalnego Dom Długosza w Sandomierzu, konserwator Diecezji Sandomierskiej, historyk sztuki, wykładowca akademicki, kanonik Kapituły Sandomierskiej, konsultor Rady Konferencji Episkopatu Polski ds. Kultury, przewodniczący Stowarzyszenia Muzeów i Skarbców Kościelnych w Polsce.

dr hab. inż. **Bogusław Szmygin**, prof. PL – kierownik Katedry Konserwacji Zabytków (od roku 2004); dziekan Wydziału Budownictwa i Architektury Politechniki Lubelskiej (2005–2012 i od 2016); prorektor Politechniki Lubelskiej (2012–2016); prezes Fundacji Rozwoju Politechniki Lubelskiej (2008–2013). Specjalizuje się w zagadnieniach ochrony i konserwacji zabytków architektury (m.in. teoria konserwatorska, światowe dziedzictwo UNESCO, rewitalizacja miast historycznych, ochrona ruin). Autor ponad 100 publikacji (m.in. monografii *Kształtowanie koncepcji zabytku i doktryny konserwatorskiej w Polsce w XX wieku*, *Vademecum Konserwatora Zabytków*, *Zasady projektowania i umieszczania nośników informacji wizualnej i reklam na obiektach i w obszarach zabytkowych*, *Światowe Dziedzictwo Kultury UNESCO – charakterystyka, metodologia, zarządzanie*, *Wartościowanie dziedzictwa w systemie SV – metoda i przykłady zastosowania*), redaktor naukowy 30 monografii, autor kilkunastu programów badawczych i edukacyjnych, autor kilkudziesięciu scenariuszy filmów edukacyjnych. Prezes Polskiego Komitetu Narodowego ICOMOS (2008–2017), sekretarz generalny Międzynarodowego Komitetu Teorii Konserwatorskiej (od roku 2009), przewodniczący Komitetu ds. Światowego Dziedzictwa UNESCO w Polsce (2011–2014), członek Komitetu Urbanistyki i Architektury PAN (od roku 2012).

dr hab. **Maciej Trzeciński**, prof. UW, z wykształcenia archeolog i prawnik, profesor nadzwyczajny w Katedrze Kryminalistyki na Wydziale Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego, zastępca dyrektora Muzeum Miejskiego Wrocławia. Zajmuje się problematyką prawnej ochrony dziedzictwa kultury oraz archeologią sądową.

dr hab. inż. arch. **Agata Zachariasz**, prof. PK – architekt, pracownik Instytutu Architektury Krajobrazu Politechniki Krakowskiej, specjalizuje się w architekturze krajobrazu, historii sztuki ogrodowej i rewitalizacji zabytkowych ogrodów, zajmuje się również zagadnieniami ochrony krajobrazu kulturowego.

# Sprawozdanie z działalności Narodowego Instytutu Dziedzictwa za 2017 rok

---

**N**arodowy Instytut Dziedzictwa realizuje zadania określone w statucie obowiązującym od 23 stycznia 2014 roku.

Zgodnie z regulaminem organizacyjnym z dnia 30 stycznia 2014 roku strukturę organizacyjną Instytutu tworzą: pion dokumentacji i zarządzania wiedzą o zabytkach, pion analiz i strategii zarządzania dziedzictwem, pion organizacyjny, komórki organizacyjne i samodzielne stanowiska pracy oraz 16 Oddziałów Terenowych: w Białymstoku, Gdańsku, Katowicach, Kielcach, Krakowie, Lublinie, Łodzi, Olsztynie, Opolu, Poznaniu, Rzeszowie, Wrocławiu, Zielonej Górze oraz Pracownie Terenowe w Łęknicy, Trzebinach i Zamościu.

Instytut poprzez swoje działania kontynuuje dorobek Ośrodka Dokumentacji Zabytków, Ośrodka Ochrony Zabytkowego Krajobrazu oraz Ośrodka Ochrony Dziedzictwa Archeologicznego, stanowi zaplecze eksperckie dla Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz służb konserwatorskich, a także propaguje idee ochrony zabytków i upowszechnia wiedzę na jego temat w społeczeństwie.

***Misją Narodowego Instytutu Dziedzictwa jest tworzenie podstaw dla zrównoważonej ochrony dziedzictwa poprzez gromadzenie i upowszechnianie wiedzy o zabytkach, wyznaczanie standardów ich ochrony i konserwacji oraz kształtowanie świadomości społecznej celem zachowania dziedzictwa kulturowego Polski dla przyszłych pokoleń.***

Do zadań Instytutu należy w szczególności:

## **1. GROMADZENIE I UPOWSZECHNIANIE WIEDZY O DZIEDZICTWIE**

### **1.A. EWIDENCJA, REJESTR I MONITORING**

#### **Archiwizowanie zbiorów dokumentów związanych z ochroną zabytków oraz ich digitalizacja i upowszechnianie**

**Cel zadania:** zachowanie informacji o zasobie zabytkowym dla przyszłych pokoleń.

Instytut na bieżąco zarządza zasobem archiwalnym centralnej bazy danych o zabytkach, na który składają się 5254 metry bieżące archiwaliów, oraz stale przyjmuje nowe zbiory.

W 2017 roku w kategorii zabytków nieruchomych przyjęto i opracowano:

- 421 nowych decyzji o wpisie do rejestru zabytków dla zabytków nieruchomych,
- 151 decyzji o skreśleniu z rejestru zabytków,
- 129 decyzji odmawiających skreśleń,
- 332 postanowienia zmieniające lub wyjaśniające treść wcześniej wydanych decyzji oraz informacje urzędowe dotyczące przenoszenia wpisów do nowych ksiąg rejestru.

W kategorii zabytków archeologicznych przyjęto i opracowano:

- 8 nowych decyzji o wpisie do rejestru zabytków,
- 3 decyzje o skreśleniu z rejestru zabytków,
- 6 decyzji odmawiających skreślenia,
- 3 informacje urzędowe dotyczące przeniesienia wpisu do nowych ksiąg rejestru.

Ponadto w zakresie dokumentacji rejestru zabytków ruchomych przyjęto:

- 354 decyzje o wpisie do rejestru zabytków ruchomych, obejmujące 4671 zabytkowych obiektów techniki oraz sztuki i rzemiosła artystycznego,
- 5 decyzji o skreśleniu z rejestru zabytków,
- 41 postanowień zmieniających lub wyjaśniających treść wcześniej wydanych decyzji oraz informacji urzędowych dotyczących przenoszenia wpisów do nowych ksiąg rejestru.

W okresie sprawozdawczym zarchiwizowano około 3,25 mb opracowań wyników badań archeologicznych realizowanych w związku z budową dróg krajowych i autostrad. Stan zbioru obecnie wynosi 89,55 mb.

#### **Gromadzenie dokumentacji Krajowej Ewidencji Zabytków**

**Cel zadania:** realizacja w imieniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego ustawowego obowiązku gromadzenia dokumentacji Krajowej Ewidencji Zabytków.

W okresie sprawozdawczym przyjęto **4108** nowych kart ewidencyjnych zabytków architektury i budownictwa, **42** opracowania ewidencji parkowych oraz **34** karty dotyczące cmentarzy zabytkowych. W obszarze zabytków ruchomych zbiór NID powiększył się o **6287** kart obiektów sztuki i rzemiosła artystycznego oraz **6697** kart zabytków techniki.

Przyjęto 21 284 karty ewidencyjne zabytków

W zakresie ewidencji archeologicznej KEZA przyjęto **4116** kart z 299 obszarów. Od początku roku, w ramach wspierania WUOZ, pracownicy NID wykonali 132 karty ewidencyjne obiektów zabytkowych. Zasoby dokumentacji Krajowej Ewidencji Zabytków udostępniono 338 osobom, które w sumie skorzystały z 10 373 jednostek dokumentacji.

### Prowadzenie ewidencji badań archeologicznych realizowanych na terenie kraju

**Cel zadania:** pozyskiwanie informacji na temat stanu dziedzictwa archeologicznego.

Od początku roku przyjęto około **7100** decyzji wydanych przez wojewódzkich konserwatorów zabytków, zezwalających na prowadzenie prac archeologicznych.

### Monitorowanie i analizowanie zagrożeń dla dziedzictwa i wypracowywanie metod przeciwdziałania tym zagrożeniom

**Cel zadania:** pozyskiwanie, weryfikacja i interpretacja aktualnych oraz rzetelnych danych na temat stanu zasobu dziedzictwa.

Cmentarz żydowski  
w Wiskitkach

Instytut, uczestnicząc w prowadzonych przez Generalnego Konserwatora Zabytków postępowaniach administracyjnych dotyczących skreśleń obiektów z rejestru zabytków, przeprowadził 137 lustracji tych obiektów w terenie, oceniając stan zachowania ich wartości zabytkowych.

Rozpoczęte zostały prace mające na celu identyfikację oraz weryfikację lokalizacji i granic cmentarzy żydowskich w Polsce. Zadanie jest realizowane we współpracy z Departamentem Ochrony Zabytków MKiDN, Żydowskim Instytutem Historycznym, Muzeum Historii Żydów Polskich POLIN, Fundacją Ochrony Dziedzictwa Żydowskiego oraz Gminą Żydowską w Warszawie. Wynikiem



konsultacji z tymi instytucjami jest ustalenie wzoru ankiety terenowej oraz harmonogramu prac. Na podstawie zgromadzonej w instytucjach wiedzy i dokumentacji o obiektach prowadzone są prace mające na celu określenie zasobu, który zostanie poddany weryfikacji. Przeprowadzono weryfikację terenową pilotażowej grupy 20 obiektów z terenu województwa dolnośląskiego, łódzkiego i mazowieckiego.

W 2017 roku został opublikowany „Raport o stanie zachowania zabytków nieruchomych w Polsce”. Opracowany w ramach Krajowego Programu Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2014–2017 raport jest podsumowaniem prowadzonego przez NID od 2008 roku projektu terenowej weryfikacji ksiąg A i C rejestru zabytków, której celem było zbadanie stanu faktycznego zabytków wpisanych do rejestru. Przeprowadzona analiza potwierdziła pilną konieczność uporządkowania rejestru oraz ujednoczenia standardów i polityki konserwatorskiej w zakresie jego prowadzenia, a także pozwoliła sformułować w raporcie szereg wniosków i rekomendacji dotyczących ochrony i opieki nad zabytkami.

„Raport o stanie zachowania zabytków nieruchomych w Polsce” dostępny jest w wersji elektronicznej na stronie internetowej NID.

### **Program zwalczania zagrożeń i zapobiegania przestępczości przeciwko zabytkom archeologicznym**

**Cel zadania:** opracowanie skutecznej profilaktyki zwalczania przestępczości przeciw dziedzictwu archeologicznemu.

W 2017 roku kontynuowano monitoring rynku antykwarycznego – w sumie zarechizowano 186 podejrzanych aukcji. Policji i innym służbom mundurowym zgłoszono 6 przypadków podejrzenia złamania prawa ochrony zabytków na portalach Allegro i e-Bay.

W ramach zadania kontynuowano program przeciwdziałania i zwalczania przestępczości przeciw dziedzictwu archeologicznemu (we współpracy z Komendą Główną Policji, Służbą Celną, Strażą Graniczną, placówkami muzealnymi oraz służbami konserwatorskimi). W trybie roboczym wielokrotnie wspierano merytorycznie Policję i Krajową Administrację Skarbową, służby konserwatorskie oraz muzealników i środowisko naukowe.

Przeprowadzono 10 szkoleń dla policji z komend powiatu wałbrzyskiego, dzierzoniowskiego, ząbkowickiego, kłodzkiego, legionowskiego, łowickiego na temat ochrony dziedzictwa archeologicznego i zwalczania przestępczości, 4 szkolenia dla Najwyższej Izby Kontroli i szkolenie dla naczelników wydziałów kryminalnych komend wojewódzkich Policji oraz Biura Kryminalnego Komendy Głównej Policji.



Zaprezentowano problematykę przestępczości przeciwko zabytkom archeologicznym i ochrony zabytków archeologicznych na 3 szkoleniach dla studentów Wydziału Inżynierii Łądowej Politechniki Warszawskiej, Stowarzyszenia Brudnickiej Grupy Eksploracyjno-Poszukiwawczej oraz młodzieży ze szkół powiatu słupeckiego. W archeologicznym raporcie rocznym NID opublikowano „Program zwalczania zagrożeń i przeciwdziałania przestępczości przeciwko zabytkom archeologicznym”. Przedstawiciel NID uczestniczył w konferencji organizowanej przez MKiDN pt. „Współczesne zagrożenia dziedzictwa kulturowego – diagnoza wybranych problemów ochrony zabytków archeologicznych i propozycje kierunków działań”.

## 1.B. DIGITALIZACJA/BAZY DANYCH

### Budowa i rozwój ogólnopolskiej geoprzestrzennej bazy danych o zabytkach

**Cel zadania:** realizacja zapisów ustawy o infrastrukturze informacji przestrzennej dla obszarów chronionych ze względu na wartości kulturowe (zabytki), które organ wiodący – Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego – powierzył do realizacji dyrektorowi Narodowego Instytutu Dziedzictwa.

W okresie sprawozdawczym prowadzono ciągłą digitalizację rejestru zabytków nieruchomości (księga A rejestru) i archeologicznych (księga C rejestru). Do repozytorium cyfrowego dokumentacji rejestru, dostępnego dla zautoryzowanych użytkowników (pracowników Narodowego Instytutu Dziedzictwa, Departamentu Ochrony Zabytków MKiDN oraz Wojewódzkich Urzędów Ochrony Zabytków, które podjęły współpracę z NID w zakresie uzupełniania repozytorium cyfrowej dokumentacji rejestru zabytków) pozyskano 11 782 kopie cyfrowej dokumentacji, w tym 1629 kopii dokumentacji rejestrowej zabytków nieruchomości i ruchomych oraz 10 153 dokumenty ewidencji zabytków nieruchomości i archeologicznych. W wyniku przeprowadzonej walidacji danych wycofano 119 dokumentacji rejestru zabytków archeologicznych.

**Na koniec 2017 roku repozytorium cyfrowe NID zawierało 151 300 dokumentów cyfrowych, w tym:**

- 76 020 dokumentów obejmujących rejestr zabytków nieruchomości;
- 12 138 dokumentów obejmujących rejestr zabytków nieruchomości archeologicznych;
- 21 640 dokumentów obejmujących rejestr zabytków ruchomych (co stanowi 100% zasobu analogowego przesłanego przez WUOZ do NID);
- 16 763 dokumenty obejmujące ewidencję zabytków nieruchomości;
- 24 739 dokumentów obejmujących ewidencję zabytków archeologicznych.

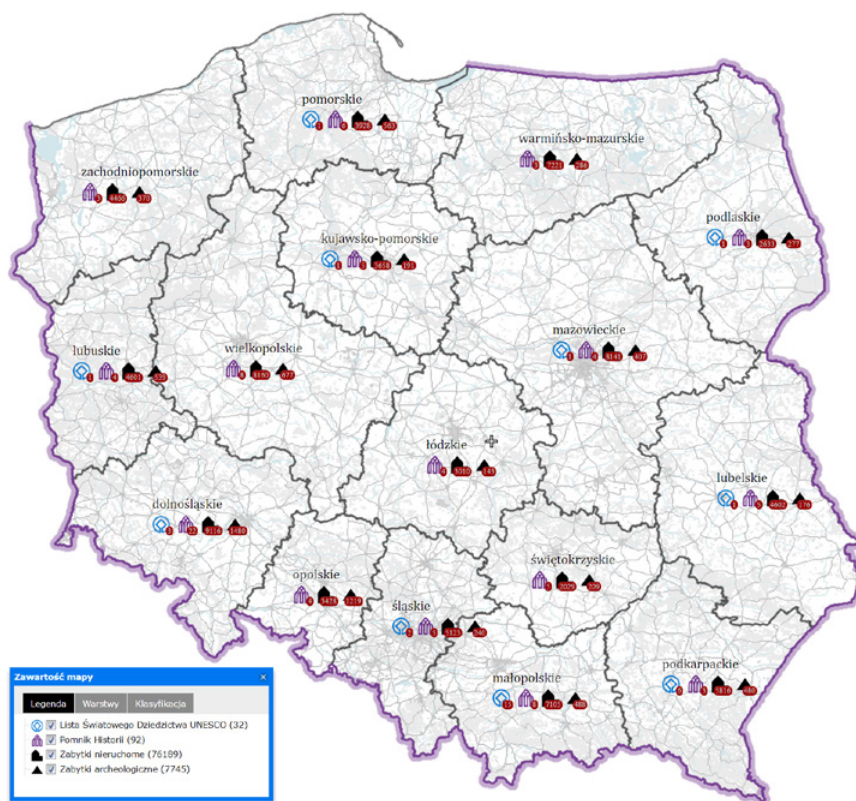
Na podstawie wprowadzonej do cyfrowego repozytorium dokumentacji rejestru zabytków Narodowy Instytut Dziedzictwa aktualizował dane przestrzenne

przedstawiające lokalizację zabytków, przechowywane w centralnej bazie danych o zabytkach NID, które są publikowane na dostępnym dla każdego portalu mapowym <https://mapy.zabytek.gov.pl>.

Repozytorium cyfrowe zawiera łącznie 151 300 dokumentów cyfrowych

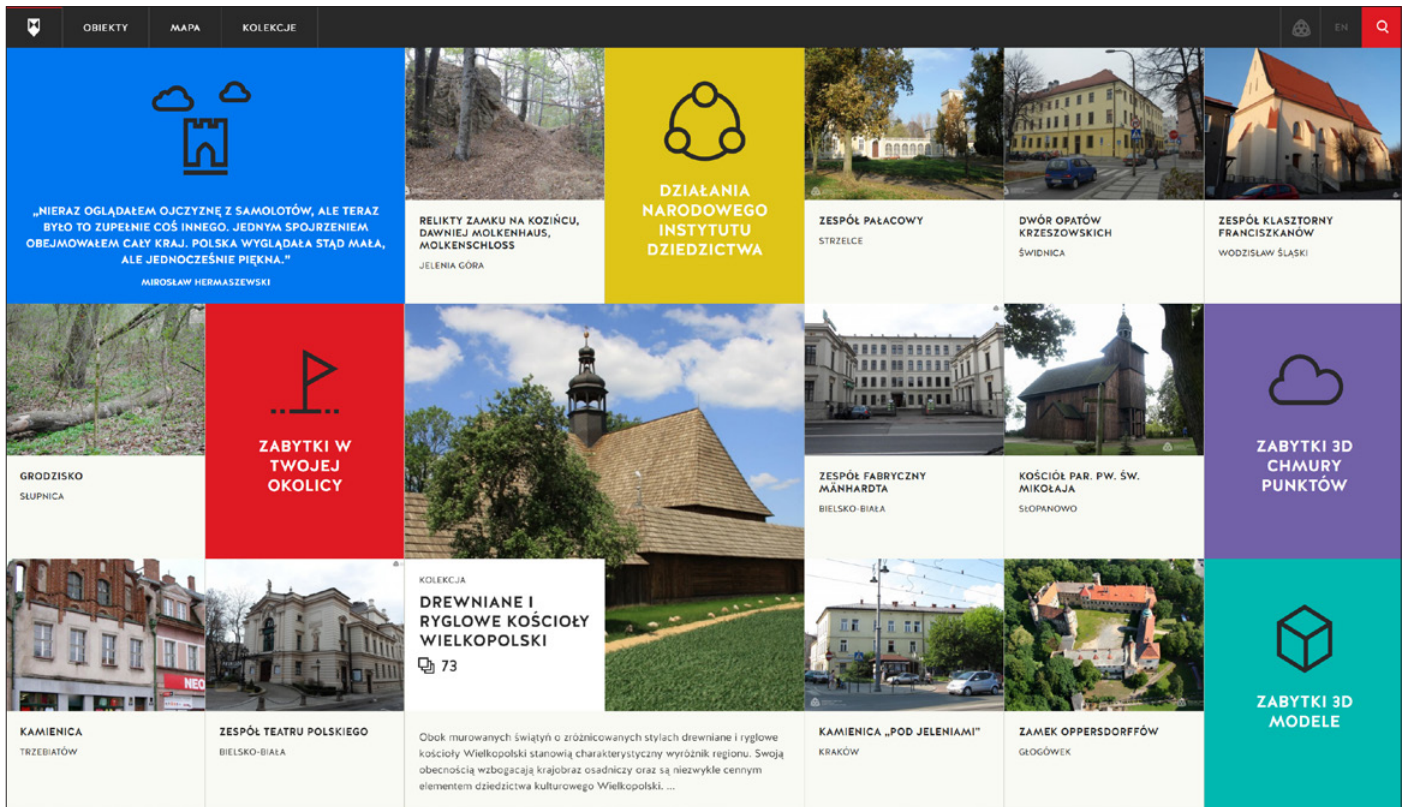
**Centralna Baza Danych o Zabytkach NID na koniec 2017 roku zawierała:**

- 88 735 obiektów przestrzennych reprezentujących rejestr zabytków nieruchomości;
- 7 780 obiektów przestrzennych reprezentujących rejestr zabytków nieruchomości archeologicznych;
- 92 obiekty przestrzenne reprezentujące pomniki historii;
- 32 obiekty przestrzenne reprezentujące obiekty z Listy światowego dziedzictwa UNESCO.



Widok okna mapy geoportalu administrowanego przez Narodowy Instytut Dziedzictwa

Prowadzona w NID centralna baza danych geoprzestrzennych o zabytkach zawiera informacje o obiektach wpisanych do księgi A i C rejestru zabytków, pomnikach historii i miejscach światowego dziedzictwa. W 2017 roku prowadzone były prace rozwojowe i wdrożeniowe, związane z dostosowaniem bazy danych do możliwości gromadzenia i udostępniania informacji o ewidencji zabytków nieruchomości i archeologicznych. Nowością jest prezentacja na portalu mapowym otoczenia zabytków wpisanych do rejestru. Aktualizacja danych publikowanych na geoportalu odbywa się w cyklach półrocznych.



Widok głównej strony portalu [www.zabytek.pl](http://www.zabytek.pl)

Dane o polskich zabytkach w postaci zestawień statystycznych oraz wykazów zabytków od grudnia 2016 roku dostępne są również na portalu [www.danepubliczne.gov.pl](http://www.danepubliczne.gov.pl) (<https://danepubliczne.gov.pl/dataset?q=NID&organization=narodowy-instytut-dziedzictwa>).

## Portal o polskich zabytkach – [zabytek.pl](http://zabytek.pl)

**Cel zadania:** szerokie udostępnianie różnych zasobów cyfrowych poświęconych zabytkom, powstających w NID w postaci pomiarów, zdjęć, opisów, geolokalizacji, filmów oraz trójwymiarowych wizualizacji zabytków.

Zabytek.pl w nowoczesny sposób prezentuje informacje o polskich zabytkach wraz z ich opisami, towarzyszącymi zdjęciami, atrakcyjnymi zasobami cyfrowymi (np. modelami 3D obiektów, chmurami punktów) oraz lokalizacją obiektów. Dostępna na portalu [zabytek.pl](http://zabytek.pl) funkcjonalna wyszukiwarka umożliwia precyzyjne przeglądanie zasobów:

- grupując je w kategoriach tematycznych (np. wyszukanie pomników historii, stanowisk archeologicznych, zabytków z Listy światowego dziedzictwa UNESCO itp.);
- wyszukując według funkcji (np. kościoły, kamienice, zamki, grodziska, kurhany itp.);
- wyszukując według nazw własnych (np. wezwania kościoła lub nazwy własnej obiektu) lub według przynależności administracyjnej (np. zabytki z Zielonej Góry);

- zawężając wyszukiwanie do wybranych przedziałów czasowych, korzystając z osi czasu.

Zabytek.pl to prezentacja  
22 501 obiektów  
zabytkowych

Ponadto na portalu prezentowane są kolekcje tematyczne grupujące wybrane zabytki. Na koniec 2017 roku portal zabytek.pl zawierał 29 kolekcji tematycznych prezentujących dziedzictwo kulturowe 15 województw Polski.

W galerii portalu zabytek.pl, oprócz zdjęć, map i opisów, umieszczone są obiekty 3D w postaci siatkowych modeli MESH oraz chmur punktów. Model pokazuje uproszczoną bryłę budynku, której powierzchnie zewnętrzne wypełnione są fotorealistyczną teksturą. Natomiast chmura punktów jest efektem rejestro-

The screenshot shows the website interface for the church 'KOŚCIÓŁ ODPUSTOWY PW. NARODZENIA NMP „NA PÓLKU”' in Bralin. The main image is a large wooden church with a steep roof. Below it are two smaller images: one showing the church from a distance and another showing the entrance. The text on the page includes the title, location (BRALIN), date (1711 r.), and a description: 'Kościół „Na Półku” jest jednym z największych drewnianych kościołów w Wielkopolsce, wybitną realizacją sakralnego budownictwa drewnianego, a zarazem odgrywa znaczącą rolę w zakresie dziedzictwa niematerialnego w regionie jako miejsce kultu. Stanowi przykład udanej konserwacji zabytkowych budynków drewnianych - w 1993 r. parafia otrzymała honorowy medal „Europa Nostra” za restaurację kościoła. Kościół „Na Półku”, mimo upływu ponad 300 lat, zachował swój niepowtarzalny charakter kościoła pielgrzymkowego i odpustowego.' There is also a section for 'INFORMACJE OGÓLNE' with details like 'Rodzaj: kościół', 'Chronologia: 1711 r.', 'Forma ochrony: rejestr zabytków', 'Adres: Bralin', 'Lokalizacja: woj. wielkopolskie, pow. kępiński, gmina Bralin', and 'Właściciel praw autorskich do opisu: Narodowy Instytut Dziedzictwa'. At the bottom, there is a section 'ZOBACZ TAKŻE W NAJBLIŻSZEJ OKOLICY' with six small images of other landmarks: 'KOŚCIÓŁ PW. ŚŚ. WAWRZYŃCA I ANDRZEJA' in Baranów, 'PAŁAC' in Mroczeń, 'KOŚCIÓŁ PW. ŚW. MARCINA' in Donaborów, 'PAŁAC' in Mikorzyń, 'KOŚCIÓŁ PAR. PW. ŚCIECIA ŚW. JANA CHRZCIECIELA' in Rychtal, and 'KOŚCIÓŁ PAR. PW. NAWIEDZENIA NMP' in Krzyżowniki.

wania przestrzeni przez skaner laserowy z rozdzielczością do 5 mm, którego wynikiem jest precyzyjna, złożona z miliardów punktów, wirtualna wizualizacja 3D obiektu. Przeglądanie chmur punktów w portalu zabytek.pl jest możliwe dzięki aplikacji CUMULUS. To pionierskie rozwiązanie umożliwia przeglądanie i pracę na chmurach punktów w zwykłej przeglądarce internetowej. Podstawowe funkcje aplikacji pozwalają na manewrowanie widokiem chmury – obroty, zbliżenia, ustalanie punktów obrotu widoku, definiowanie widoku prostopadłe-

Strona obiektu na portalu  
[www.zabytek.pl](http://www.zabytek.pl)

go lub perspektywicznego i zapisywanie efektów. W okresie sprawozdawczym umieszczono w serwisie dwie chmury punktów oraz 32 rysunki inwentaryzacyjne CAD. Zasoby udostępnione za pośrednictwem portalu pod koniec 2017 roku odnosiły się do 22 501 zabytków. Pełnych not (wykonanych przez Ośrodki Tere-nowe NID) było 3599, z czego przetłumaczono na język angielski 1832. Ponadto dostępnych jest łącznie 29 chmur punktów, 26 modeli 3D oraz 70 rysunków inwentaryzacyjnych CAD. W zasobach portalu dostępnych jest także 59 filmów promujących pomniki historii pt.: *Szlakiem miejsc niezwykłych: Pomniki Historii*. Filmy te zostały opracowane przez NID we współpracy z TVP Kultura.

**Portal w okresie sprawozdawczym odwiedzało miesięcznie ponad 22 440 użytkowników.**

Pod koniec 2017 roku prowadzone były prace związane z rozwojem portalu zabytek.pl. Udostępnienie nowych funkcjonalności strony planowane jest na koniec pierwszego kwartału 2018 roku.

### 1.C. ARCHIWUM

**Cel zadania:** archiwizowanie zbiorów dokumentów związanych z ochroną zabytków oraz ich digitalizacja i upowszechnianie.

Zasób materiałów archiwalnych gromadzonych w NID dotyczący dóbr kultury w Polsce obejmuje spuścizny wielu wybitnych konserwatorów, m.in. teki Euze-biusza Łopacińskiego, Gerarda Ciołka, Bohdana Marconiego.

W okresie sprawozdawczym przyjęto do archiwum NID nową dokumentację w ilościach: kat. A – 2,25 mb; kat. B – 2,4 mb oraz ok. 11 000 slajdów Lecha Krzyżanowskiego. Do przekazania Centralnemu Muzeum Jeńców Wojennych w Łambinowicach przygotowano 8 rolek mikrofilmów. Ewidencjami zostało objętych 3064 j.a., w tym głównie fotografii. Opracowano i uporządkowano 14,2 mb dokumentacji, a 844 j.a. objęto spisem, 203 j.a. i 4,2 mb spuścizn, 550 sztuk negatywów, 7,7 mb pozytywów. Prace porządkowe objęły także 9184 sztuki fotografii oraz 112 segregatorów ze zdjęciami. Wykonano skontrum dotyczące 4328 j.a. ze zbiorów b. PP PKZ.

Materiały będące w posiadaniu NID zostały udostępnione 705 osobom i objęły 2147 j.a. i 58 fotografii; wykonano także 306 kwerend na potrzeby interesantów. W zakresie profilaktyki i konserwacji przełożono 26 mb archiwaliów do 500 nowych kartonów archiwalnych oraz wymieniono 25 teczek na nowe. Na zlecenie oraz siłami własnymi zarchiwizowano ok. 80,3 mb archiwaliów. Dokonano 165 pomiarów temperatury i wilgotności w pomieszczeniach, gdzie przechowywane są archiwalia, a w magazynie w Grodzisku Mazowieckim zamontowano w 53,40 m<sup>2</sup> okien specjalne folie anty-UV i antywłamaniowe. Digitalizacji poddano 1884 fotografie i 49 j.a. Wykonano 8830 nowych zdjęć cyfrowych i reprodukcji.

Zespół ds. Archiwaliów zaangażowany był w 247 zadań fotograficznych. Ponadto archiwa centrali NID oraz siedmiu Oddziałów Terenowych poddane zostały kontroli przez Archiwum Akt Nowych w Warszawie i właściwe terenowo Archiwa Państwowe.

## **1.D. BIBLIOTEKA**

**Cel zadania:** gromadzenie i udostępnianie publikacji specjalistycznych dotyczących zabytków w Polsce oraz ochrony, konserwacji i zarządzania dziedzictwem kulturowym.

Narodowy Instytut Dziedzictwa prowadzi bibliotekę specjalistyczną gromadzącą woluminy dotyczące ochrony, konserwacji i zarządzania dziedzictwem kulturowym

W okresie sprawozdawczym biblioteka NID wpisała do inwentarzy łącznie 2951 woluminów książek i czasopism, w tym 807 woluminów zostało zakupionych, 1682 przyjęto w formie daru, natomiast 462 przyjęto w ramach wymiany. Ponadto, w ramach wymiany międzybibliotecznej, biblioteka NID przekazała współpracującym z nią instytucjom 236 woluminów książek i czasopism. Ze zbiorów bibliotecznych NID skorzystało 911 osób, wypożyczając w sumie 1440 publikacji i korzystając na miejscu z 932 woluminów.

Biblioteka NID opracowuje księgozbiór w komputerowym systemie bibliotecznym PROLIB i umożliwia korzystanie z katalogu on-line oraz z zeskanowanych katalogów kartkowych. W okresie sprawozdawczym stworzono w sumie 4391 opisów bibliograficznych (książek, czasopism, artykułów), 4545 rekordów w kartotece haseł wzorcowych. W 2017 roku z katalogów on-line skorzystały łącznie 5934 osoby. W ramach popularyzacji księgozbioru na stronie internetowej biblioteki NID zamieszczono 12 wykazów nabytków. W zakresie ochrony księgozbioru biblioteka wyselekcjonowała i przekazała firmie introligatorskiej do oprawy (naprawy, konserwacji) 253 egzemplarze książek i czasopism.

## **1.E. WYDAWNICTWA**

**Cel zadania:** upowszechnianie wiedzy na temat dziedzictwa kulturowego i jego ochrony.

Spośród stałych czasopism specjalistycznych w 2017 roku wydano drukiem nr 1/2017 i 2/2017 półrocznika „Ochrona Zabytków”, nr 14 biuletynu „Kurier Konserwatorski” oraz nr 12 rocznika archeologicznego „Raport”. Z okazji organizacji 41. Sesji Komitetu Światowego Dziedzictwa UNESCO w Krakowie opracowany został dodatek specjalny do „Ochrony Zabytków” zatytułowany *Dziedzictwo w Polsce / Heritage in Poland* – dwujęzyczna prezentacja miejsc światowego dziedzictwa w Polsce oraz zagadnień związanych z ich zarządzaniem i ochroną.



Publikacje Narodowego  
Instytutu Dziedzictwa

Opracowaniem, będącym wynikiem wieloletniej pracy Instytutu, w którego powstanie zaangażowane były wszystkie działy merytoryczne i Oddziały Terenowe, jest „Raport o stanie zachowania zabytków nieruchomych w Polsce (księgi A i C)” opublikowany w ramach realizacji zadań Krajowego Programu Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2014-2017.

W 2017 roku wydano, we współpracy z Uniwersytetem Jagiellońskim, pierwszy tom nowej serii: „Dziedzictwo kulturowe w badaniach”. *Polacy wobec dziedzictwa. Raport z badań społecznych*, a także publikację nt. wolontariatu *Coś bierzemy, coś dajemy. Reportaże o wolontariacie dla dziedzictwa*. Oddział Terenowy w Opolu przygotował wydawnictwo pt. *Kolor i blask. Witraże Warsztatu Meyera na Śląsku Opolskim*; Oddział Terenowy w Olsztynie – *Zabytek Zadbany AD 2017*.

Spośród publikacji, których NID jest współwydawcą, wydano drukiem sześć numerów czasopisma popularnonaukowego „Spotkania z Zabytkami” (w ramach współpracy z Fundacją „Hereditas”).

**Artykuły pracowników opublikowane w wydawnictwach NID znajdują się w aneksie nr 3.**

**Realizacja zadań związanych z recenzowaną publikacją badań społecznych we współpracy z Uniwersytetem Jagiellońskim**

Publikacja prezentująca opracowanie badań społecznych przeprowadzonych w 2015 roku zawiera rozdział wprowadzający oraz rozdziały analityczne dotyczące postaw Polaków wobec dziedzictwa, zainteresowania nim oraz zaangażowania w jego ochronę, a także rozdział dotyczący zrozumienia ekonomicznego wymiaru dziedzictwa. Tom 1: *Polacy wobec dziedzictwa. Raport z badań społecznych* jest pierwszą pozycją z zapowiadanej serii wydawniczej: „Dziedzictwo kulturowe w badaniach”, powstającej we współpracy NID oraz Instytutu Socjologii Uniwersytetu Jagiellońskiego. 4 grudnia 2017 roku odbyła się konferencja pt. „Po co Polakom dziedzictwo? Współczesna rola i znaczenie dziedzictwa w badaniach

społecznych” promująca serię wydawniczą i przedstawiająca analizę wstępną badań. W konferencji wzięli udział przedstawiciele GUS, SGH, UEK w Krakowie, NCK, NIMOZ, Politechniki Warszawskiej, Uniwersytetu Łódzkiego, MIK, Towarzystwa Urbanistów Polskich, przedstawiciele muzeów i NGO.

## **1.F. SZKOLENIA SPECJALISTYCZNE**

**Cel zadania:** realizacja programów szkoleniowych i informacyjnych na rzecz służb konserwatorskich i środowisk związanych z opieką nad zabytkami celem doskonalenia zawodowego w obszarze ochrony zabytków.

Działania NID w dziedzinie ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego to m.in. organizowanie konferencji oraz szkoleń pracowników służb konserwatorskich i środowisk związanych z opieką nad zabytkami.

W 2017 roku zrealizowano następujące szkolenia:

- od stycznia do grudnia w ramach merytorycznego wsparcia samorządu terytorialnego w ochronie zabytków (2.4.2. KPOZiOnZ – cykl szkoleń dotyczących zarządzania dziedzictwem w samorządzie), zrealizowano 9 szkoleń dwudniowych (w Byczynie, Starych Bogaczowicach, Wołominie, Żorach, Żaganiu, Opatowie Świętokrzyskim, Pyrzycach, Tucholi i Polkowicach). Udział w nich wzięło 330 osób, w tym pracownicy urzędów miejskich, gminnych i starostw powiatowych, przedstawiciele związków wyznaniowych, lokalni liderzy, przedsiębiorcy i właściciele zabytków, pracownicy muzeów i organizacje pozarządowe;
- na przełomie marca i kwietnia pracownicy NID przeprowadzili serię wykładów (6) na temat roli archeologii w procesie inwestycji budowlanych dla studentów Politechniki Warszawskiej, kierunku inżynieria lądowa;
- 16 marca przeprowadzono szkolenie z przepisów prawnych dotyczących archeologii i poszukiwań zabytków dla Stowarzyszenia „Brodnicka Grupa Eksploracyjno-Poszukiwawcza”;
- od maja do października specjaliści NID przeprowadzili 3 szkolenia z zasad ochrony dziedzictwa archeologicznego skierowane do pracowników policji i samorządów;
- 14 maja specjalista NID przeprowadził dla młodzieży szkolnej powiatu słupeckiego szkolenie na temat zasad ochrony zabytków archeologicznych;
- 21-22 czerwca wygłoszono 3 wykłady w ramach programu Międzynarodowa Podyplomowa Letnia Szkoła „Akademia Nieświeska”. Odbiorcami byli pracownicy instytucji ochrony zabytków z Białorusi, Ukrainy i Litwy;
- 21 czerwca w Zielonej Górze wygłoszono wykład na temat Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami dla uczestników kursu przygotowującego do egzaminu na uprawnienia budowlane;
- od marca do grudnia przeprowadzono cykl szkoleń dla członków Krajowej Rady Izby Architektów RP w zakresie standardów działań konserwatorskich w trakcie działań inwestycyjnych w obiektach zabytkowych. Zajęcia odbyły się we Wrocławiu, Kielcach, Opolu, Lublinie, Gdańsku, Bydgoszczy, Łodzi, Krakowie



Katowicach, Bielsku-Białej i Warszawie. W związku ze zmianami legislacyjnymi, jakie miały miejsce w ostatnim czasie, wszystkie materiały szkoleniowe i prezentacje zostały zaktualizowane i dostosowane do obecnych wymogów prawa. Tematy szkoleń to m.in.: postępowanie w pracach przedprojektowych z zielenią usytuowaną w obrębie nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków, realizowanie ochrony zabytkowego krajobrazu kulturowego w działaniach projektowych i planistycznych, archeologia w praktyce architekta, zagadnienia związane z mykologią budowlaną w obiektach zabytkowych oraz „Inwentaryzacja architektoniczno-budowlana dla obiektu zabytkowego”;

- 10 października przedstawiciel OT NID w Opolu wygłosił prelekcję na temat możliwości kształtowania przestrzeni publicznej. Odbiorcami były organizacje pozarządowe powiatu kluczborskiego;
- 7 listopada przedstawiciele NID przeprowadzili szkolenie „Zarządzanie dziedzictwem kulturowym” w Muzeum Warszawskiej Pragi w Warszawie;
- 28 listopada kierowniczka OT NID w Katowicach wygłosiła prelekcję pt. *Park Kulturowy i uchwała reklamowa. Narzędzia prawne do ochrony krajobrazu kulturowego* – wystąpienie w panelu towarzyszącym premierze filmu „Krajobraz mojego miasta” w Katowicach;
- 18-20 grudnia przedstawiciel NID współprowadził szkolenie „Prawne aspekty ochrony dóbr kultury” organizowane przez Krajową Szkołę Sądownictwa i Prokuratury. W szkoleniu tym wzięło udział ponad 50 sędziów i asesorów orzekających w sprawach karnych oraz prokuratorów i asesorów prokuratury i było ono pierwszym od lat szkoleniem specjalistycznym z zakresu prawnej ochrony zabytków skierowanym do przedstawicieli wymiaru sprawiedliwości.

Podsumowując: w 2017 roku przeprowadzono 38 szkoleń i prelekcji. W szkoleniach uczestniczyło ponad 2065 słuchaczy.

## 2. WYZNACZANIE I UPOWSZECHNIANIE STANDARDÓW OCHRONY I KONSERWACJI ZABYTKÓW

### 2.A. EKSPERTYZY I ANALIZY KONSERWATORSKIE

**Cel zadania:** wspomaganie administracji państwowej w skutecznej ochronie zabytków poprzez opracowywanie specjalistycznych opinii i ekspertyz dotyczących działań przy zabytkach.

---

Przygotowano 643 opinie i ekspertyzy

---

W 2017 roku specjaliści NID opracowali w sumie 365 opinii, które posłużyły organom konserwatorskim jako merytoryczna podstawa przy podejmowaniu decyzji w sprawach szczególnie trudnych i ważnych dla ochrony wartości zabytkowych obiektów, ich zespołów i otoczenia.

Przygotowanie większości opinii wymagało przeprowadzenia szczegółowych badań historycznych, rozległych kwerend materiałów źródłowych, analiz porównawczych, często także poszerzonych studiów widokowych i krajobrazowych.

Dla:

- a. Generalnego Konserwatora Zabytków przygotowano **130 opinii** dotyczących skreśleń obiektów i obszarów z rejestru zabytków oraz **38 opinii** dotyczących spraw, które były przedmiotem postępowania odwoławczego;
- b. wojewódzkich konserwatorów zabytków wykonano **157 opinii i ekspertyz** dotyczących rozpoznania i określenia wartości zabytkowych obiektów oraz oceny prowadzonych prac konserwatorskich lub robót budowlanych przy zabytkach;
- c. konserwatorów samorządowych sporządzono **40 opinii** na temat oceny planowanych prac przy zabytkach i innych działaniach;
- d. Generalnej Dyrekcji Dróg Krajowych i Autostrad wykonano **260 opinii** oceniających badania archeologiczne prowadzone na terenach przeznaczonych pod inwestycje drogowe;
- e. MKiDN przygotowano **18 opinii** w sprawie przyznania nagród za przypadkowe odkrycie zabytku archeologicznego.

Poza opiniami i ekspertyzami na zlecenie organów konserwatorskich w NID wykonane zostały opracowania studialne:

- *Studium konserwatorsko-krajobrazowe dla cerkwi pw. św. Jakuba Młodszego Ap. w Powroźniku, którego celem było wyznaczenie zasad i sposobów kompleksowej ochrony, w tym przede wszystkim ochrony otoczenia cerkwi znajdującej się na Liście światowego dziedzictwa UNESCO;*
- *Studium konserwatorsko-krajobrazowe dla cerkwi pw. Narodzenia NMP w Chotyńcu, znajdującej się na Liście światowego dziedzictwa UNESCO;*
- *Projekt rewitalizacji ogrodu przy Pałacu Biskupim w Katowicach, ogród wraz z pałacem i katedrą zgłoszone zostały do uznania za pomnik historii;*
- *Studium ochrony wartości krajobrazowych wraz z wytyczeniem granic otoczenia pomnika historii – meczetu i mizaru w Bohonikach;*
- *Program zagospodarowania zespołu ruralistyczno-kuracyjnego Orłowa w Gdyni wraz z otoczeniem oraz dalszego korzystania z uwzględnieniem wyeksponowania jego wartości;*
- *Zespół uzdrowiskowy w Solcu-Zdroju, przedmiot i zakres ochrony oraz cena wartości zabytkowych;*
- *Projekt gospodarki drzewostanem w Parku Miejskim w Tarnowskich Górach – etap I.*

## **2.B. STANDARDY DZIAŁAŃ KONSERWATORSKICH**

### **Tworzenie i upowszechnianie standardów dokumentacji, badania i konserwacji poszczególnych kategorii zabytków**

**Cel zadania:** opracowanie i wdrażanie w porozumieniu ze służbami konserwatorskimi standardów umożliwiających skuteczne egzekwowanie najwyższego poziomu opracowań i działań konserwatorskich.

W okresie sprawozdawczym kontynuowano cykl szkoleń dla członków Okręgowych Izb Architektów RP w zakresie standardów działań konserwatorskich i inwestycyjnych. Pełna informacja znajduje się w rozdziale 1.F Szkolenia specjalistyczne.

W ramach Krajowego Programu Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami powierzono NID ocenę opracowań przygotowanych przez zespoły eksperckie Generalnego Konserwatora Zabytków, dotyczących ujednoczonych standardów postępowania konserwatorskiego dla zabytków architektury drewnianej, zabytków inżynierii i techniki, założeń zieleni zabytkowej, architektury współczesnej i nieruchomości zabytków archeologii. Opracowania analizowano pod kątem ich zaawansowania i możliwości przygotowania w formie standardów do wykorzystania w praktyce wojewódzkich konserwatorów zabytków. Narodowy Instytut Dziedzictwa koordynował i uczestniczył w pracach dotyczących dokumentacji ewidencyjnej dla kategorii zabytków będących przedmiotem niniejszych opracowań. Celem było przygotowanie wytycznych do opracowywania kart ewidencyjnych uwzględniających specyfikę poszczególnych kategorii zabytków na etapie oceny ich wartości i opisu.

W dniach 15–16 listopada 2017 roku odbyło się szkoleniowe spotkanie dla inspektorów ds. archeologii z wojewódzkich urzędów ochrony zabytków, poświęcone problematyce rejestru zabytków oraz możliwościom wykorzystania badań nieinwazyjnych dla potrzeb działań konserwatorskich. W spotkaniu wzięło udział około 70 osób. Materiały z ubiegłorocznej konferencji poświęconej archeologii ukazały się w 14 numerze „Kuriera Konserwatorskiego” z 2017 roku.

Przeprowadzono drugi etap realizacji zadania pn. „Organizacja multimedialnej wystawy czasowej pt. >Against the sands of time. Documentation and reconstruction in 3D technics of the World Heritage – Polish experience<”, prezentowanej w siedzibie głównej UNESCO w Paryżu podczas posiedzenia Rady Wykonawczej UNESCO w dniach 18–25 kwietnia 2017 roku, przedstawiającej dorobek polskich badaczy w zakresie badań i ochrony obiektów znajdujących się na Liście światowego dziedzictwa kulturalnego i przyrodniczego UNESCO.

Ponadto przedstawiciele NID wzięli udział w spotkaniu poświęconym dziedzictwu kulturowemu i zagadnieniom konserwatorskim w aspekcie planów transformacji placu Powstańców Warszawy oraz w pracach jury konkursu Generalnego Konserwatora Zabytków i Stowarzyszenia Konserwatorów Zabytków na najlepsze prace studialne, naukowe i popularyzatorskie dotyczące ochrony zabytków i muzealnictwa.

## 2.C. POMNIKI HISTORII

**Cel zadania:** koordynacja realizacji procedury występowania z wnioskiem do Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego o uznanie przez Prezydenta RP zabytku nieruchomego za pomnik historii.

W 2017 roku Narodowy Instytut Dziedzictwa realizował projekt „100 Pomników Historii na stulecie odzyskania Niepodległości”, zawarty w rządowym programie wieloletnim „NIEPODLEGŁA na lata 2017–2021”, prowadząc procedurę uznania kolejnych zabytków za pomnik historii oraz przygotowując materiały ilustracyjne, kartograficzne i tekstowe do planowanej w ramach tego projektu publikacji, która ukaże się w listopadzie 2018 roku.

W okresie sprawozdawczym w Oddziałach Terenowych NID opracowane zostały dokumentacje zgłoszeniowe do uznania za pomnik historii: „Białystok – kościół św. Rocha” oraz „Olesno – kościół św. Anny”.

Przeprowadzono 17 lustracji terenowych zabytków kandydujących do tego tytułu (w Ciechocinku, Płocku, Strzelnie, Ujeździe, Świętej Lipce, Lidzbarku Warmińskim, Kwidzynie, Gniewie, Krasiczynie, Białymstoku, Zabrze, Koszutach, Rogalinie, Tykocinie, Pułtusk, Częstochowie, Oblęgorku).

Opracowano także **20 opinii do oceny Rady Ochrony Zabytków** dla następujących zabytków: „Historyczny zespół budowlany – warzelnia soli w Ciechocinku”, „Zespół pocysterski w Gdańsku-Oliwie”, „Gdańsk – Twierdza Wisłoujście”, „Stadnina koni w Janowie Podlaskim – Wygodzie”, „Zespół Kopca Tadeusza Kościuszki w Krakowie”, „Zespół cerkiewny w Radrużu”, „Zespół katedralny w Sandomierzu”, „Zespół kościoła parafialnego pw. św. Rocha w Białymstoku”, „Krasiczyn – zespół zamkowo-parkowy”, „Ruiny zamku Krzyżtopór w Ujeździe”, „Kwidzyn – zespół katedralno-zamkowy”, „Wzgórze Tumskie w Płocku”, „Zespół klasztorny ss. norbertanek w Strzelnie – obecnie zespół zabudowy klasztoru, kościoła pw. św. Prokopa, kościoła pw. Świętej Trójcy i dworu prepozytów”, „Lidzbark Warmiński – zamek biskupów warmińskich”, „Święta Lipka – sanktuarium pielgrzymkowe”, „Zabrze – zespół zabytków techniki górniczej: Kopalnia Królowa Luiza, Główna Kluczowa Sztolnia Dziedziczna, Kopalnia Guido”, „Rogalin – zespół pałacowo-ogrodowo-parkowy”, „Pułtusk – Bazylika Kolegiacka pw. Zwiastowania NMP”, „Koszuty – zespół dworsko-pałacowy”, „Gdańsk – Stocznia Gdańska, miejsce narodzin Solidarności”.

W 2017 roku opracowano **12 projektów rozporządzeń** dla Kancelarii Prezydenta RP o uznaniu za pomnik historii następujących zabytków:

1. Gdańsk Oliwa – zespół pocystersko-katedralny,
2. Janów Podlaski – stadnina koni,
3. Nieborów i Arkadia – zespół pałacowo-ogrodowy i ogród sentymentalno-romantyczny,

---

Na prestiżowej liście  
Pomników Historii  
znajduje się  
81 obiektów

---



Pomnik historii – zespół cerkiewny w Radrużu

4. Radruż – zespół cerkiewny,
5. Szalowa – kościół parafialny pw. św. Michała Archanioła,
6. Gościkowo-Paradyż – pocysterski zespół klasztorny,
7. Grudziądz – zespół zabytkowych spichlerzy wraz z panoramą od strony Wisły,
8. Katowice – Gmach Województwa i Sejmu Śląskiego oraz zespół katedralny,
9. Kielce – dawny pałac biskupów i katedra,
10. Ciechocinek – zespół tężni i warzelni soli wraz z parkami Tężniowym i Zdrojowym,
11. Sandomierz – historyczny zespół architektoniczno-krajobrazowy,
12. Kraków – Kopiec Kościuszki z otoczeniem.

Do końca 2017 roku to wyróżnienie nadano 81 zespołom i obszarom zabytkowym.

Ponadto przeprowadzono monitoring 16 pomników historii związany z prawidłowością prowadzenia w tych obiektach prac remontowo-konserwatorskich. Dla Rady Ochrony Zabytków opracowano założenia do wypracowania zasad i metody prowadzenia monitoringu pomników historii.

## 2.D. 7. SPOTKANIE OPIEKUNÓW POMNIKÓW HISTORII

30 maja 2017 roku w Łodzi odbyło się 7. już Spotkanie Opiekunów Pomników Historii. Organizatorem spotkania był Narodowy Instytut Dziedzictwa oraz Miasto Łódź, na terenie którego znajduje się pomnik historii wpisany na listę w 2015 roku jako wielokulturowy krajobraz miasta przemysłowego. Tematem przewodnim były „Zabytki techniki – jak wykorzystać ich potencjał”.

Celem dorocznych spotkań jest stworzenie platformy wymiany wiedzy i doświadczeń oraz pomoc w nawiązywaniu współpracy pomiędzy opiekunami obiektów uznanych – na mocy zarządzenia Prezydenta RP – za pomniki historii. Ważny jest również element dyskusji, który pomaga w wypracowywaniu dobrych



7. Spotkanie Opiekunów Pomników Historii

praktyk i wzorców w zarządzaniu obiektami, a także popularyzowanie wiedzy o roli zabytku w życiu lokalnej społeczności. Spotkanie adresowane jest przede wszystkim do opiekunów pomników historii, służb konserwatorskich, przedstawicieli władz samorządowych i centralnych, właścicieli i zarządców zabytków, przedstawicieli organizacji pozarządowych i naukowców. W spotkaniu wzięło udział ponad 120 osób.

## 2.E. ŚWIATOWE DZIEDZICTWO

### Cele zadania:

1. Realizacja części zadań resortu kultury wynikających z przystąpienia Polski do Konwencji w sprawie ochrony dziedzictwa kulturalnego i naturalnego z 16 listopada 1972 roku.
2. Koordynacja merytoryczna i organizacyjna członkostwa Polski w Komitecie Światowego Dziedzictwa UNESCO.

W okresie sprawozdawczym:

- kontynuowano bieżącą współpracę z zarządcami miejsc światowego dziedzictwa w Polsce oraz z wojewódzkimi i miejskimi Urzędami Ochrony Zabytków;
- opracowano szereg opinii konserwatorskich dotyczących planowanych inwestycji: w Zamościu, Wrocławiu, Warszawie, Powroźniku, Dębnie, Malborku; w związku z czym przeprowadzono spotkania ze służbami konserwatorskimi oraz inwestorami;
- przygotowano i przesłano do Centrum Światowego Dziedzictwa w Paryżu raport o stanie zachowania Królewskich Kopalni Soli w Wieliczce i Bochni, w odpowiedzi na ocenę techniczną ICOMOS poprzedniego raportu;
- przygotowano i przesłano do Centrum Światowego Dziedzictwa w Paryżu francuskojęzyczną wersję orzeczeń wyjątkowej uniwersalnej wartości dla ośmiu miejsc światowego dziedzictwa w Polsce przyjętych decyzją Komitetu Światowego Dziedzictwa na posiedzeniu w Paryżu w 2016 roku;
- przygotowano uwagi i wytyczne do wniosku o wszczęcie w Zarządzie Zieleni Miejskiej we Wrocławiu postępowania o zamówienie publiczne dotyczące zagospodarowania części Parku Szczytnickiego we Wrocławiu;
- zebrano potrzebne informacje i opracowano na ich podstawie raport rządowy dotyczący stanu zachowania Auschwitz-Birkenau, niemieckiego, nazistowskiego obozu koncentracyjnego i zagłady (1940–1945), będący odpowiedzią na decyzję Komitetu Światowego Dziedzictwa 40 COM 7B.55 i przesłano go do Centrum Światowego Dziedzictwa w Paryżu;
- reprezentowano MKiDN na I Forum Dziedzictwa Kulturowego w Belgradzie, zorganizowanym w ramach współpracy kulturalnej między Chinami a krajami Europy Środkowej i Wschodniej (format 16+1) w dniach 21–24 maja 2017 roku, prezentując charakterystykę systemu zarządzania światowym dziedzictwem w Polsce;
- wzięto udział w warsztatach pt. „Capacity Building Seminar for Site Managers” w Wilnie 18–20 października 2017 roku, organizowanych przez Litewski Komitet Narodowy ds. UNESCO;
- wzięto udział w 3. Spotkaniu europejskich stowarzyszeń zarządców miejsc światowego dziedzictwa, 5–6 października 2017 roku w Lubece, w Niemczech;
- współorganizowano i wzięto udział w konsylium eksperckim pn. „Wyjątkowa uniwersalna wartość Auschwitz. Tożsamość historyczna Europy a granice *pars pro toto*”, 7 kwietnia 2017 roku w Berlinie-Wannsee;
- stworzono i udostępniono publicznie stronę internetową poświęconą światowemu dziedzictwu w Polsce, pod adresem [www.swiatowedziedzictwo.nid.pl](http://www.swiatowedziedzictwo.nid.pl). Jest to platforma dla osób zainteresowanych szeroko pojętą tematyką światowego dziedzictwa kulturowego, a w szczególności polskimi obiektami na Liście światowego dziedzictwa;
- uczestniczono w pracach nad dokumentacją do wniosku o wpis Krzemionek na Listę światowego dziedzictwa;
- opracowano sprawozdanie z 40. Sesji Komitetu Światowego Dziedzictwa w Stambule w 2016 roku;
- opracowano sprawozdanie roczne Komitetu ds. światowego dziedzictwa kulturowego w Polsce.

W dniach 2-12 lipca 2017 roku w Krakowie odbyła się 41. Sesja Komitetu Światowego Dziedzictwa. W trwającej ponad 10 dni sesji uczestniczyli przedstawiciele rządów krajów będących sygnatariuszami Konwencji światowego dziedzictwa oraz organizacji pozarządowych, a także środowiska naukowego zajmującego się ochroną dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego na świecie.

---

W Krakowie odbyła się 41. Sesja Komitetu Światowego Dziedzictwa

---

Organizację sesji powierzono Ministerstwu Kultury i Dziedzictwa Narodowego, we współpracy z Ministerstwem Spraw Zagranicznych i innymi resortami oraz Miastem Kraków. Pełnomocnikiem Ministra ds. organizacji 41. Sesji Komitetu została prof. Magdalena Gawin, Podsekretarz Stanu w MKiDN, Generalny Konserwator Zabytków. Realizację tego zadania powierzono Narodowemu Instytutowi Dziedzictwa. W tym celu dyrektor NID powołała odpowiednie struktury: kolegium doradcze oraz Zespół zadaniowy ds. organizacji 41. sesji KŚD, w których skład weszli zarówno pracownicy NID, jak i specjaliści spoza Instytutu.

**Zadania NID związane z organizacją i przebiegiem 41. sesji obejmowały:**

- organizację Forum Zarządców Miejsc Światowego Dziedzictwa (World Heritage Site Managers Forum) w zakresie merytorycznym i organizacyjnym. Wydarzenie odbyło się w dniach 30 czerwca – 6 lipca 2017 roku w Krakowie. Udział wzięło w nim około 100 osób. Byli to zarządcy miejsc światowego dziedzictwa z 25 Państw-Stron Konwencji w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego (Konwencja Światowego Dziedzictwa), reprezentujący wszystkie regiony świata oraz wszystkie rodzaje miejsc światowego dziedzictwa (kulturowe, przyrodnicze, mieszane, transgraniczne), a także przedstawiciele Centrum Światowego Dziedzictwa UNESCO (WHC), organizacji doradczych: ICCROM, IUCN, ICOMOS oraz NID, MKiDN i służb konserwatorskich. Ideą Forum było zjednoczenie przedstawicieli miejsc światowego dziedzictwa z całego świata z tymi, którzy pracują w samym sercu tworzenia systemu światowego dziedzictwa. Głównymi celami forum było stworzenie mechanizmu (platformy) pomagającego zarządcom miejsc światowego dziedzictwa w zrozumieniu procesu decyzyjnego Komitetu i jego roli w ochronie światowego dziedzictwa kulturowego, zorientowanie zarządców w procesie monitoringu kontrolnego z jednoczesnym pokazaniem całego procesu;
- koordynację i przygotowanie od strony merytorycznej udziału Polski w 41. sesji w zakresie spraw ogólnych oraz dziedzictwa kulturowego. NID zajęły się analizą materiałów przygotowanych na sesję przez Sekretariat Komitetu i organizacje doradcze, a także przygotowaniem wkładu merytorycznego do instrukcji dla delegacji Polski. W ramach przygotowań do sesji zostały zorganizowane dwa spotkania robocze z udziałem członków Komitetu ds. światowego dziedzictwa kulturowego w Polsce oraz Ministerstwa Spraw Zagranicznych, Ministerstwa Środowiska oraz Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego;







*Obrady 41. Sesji Komitetu Światowego Dziedzictwa w Krakowie*

- merytoryczne wsparcie delegacji polskiej w trakcie obrad Komitetu Światowego Dziedzictwa, m.in. poprzez przygotowywanie argumentacji do wypowiedzi przewodniczącego delegacji czy też prowadzenie wskazanych spraw w trakcie obrad plenarnych, a także udział w pracach grup roboczych powołanych przez Komitet w trakcie sesji;
- prace merytoryczne, prowadzenie od strony proceduralnej i koordynacja działań promocyjnych dotyczących wniosku o wpis na Listę światowego dziedzictwa Kopalni rud ołowiu, srebra i cynku wraz z systemem gospodarowania wodami podziemnymi w Tarnowskich Górach;
- zebranie oraz opracowanie zawartości merytorycznej wydawnictwa „World Heritage Review. Special Issue” poświęconego miejscom światowego dziedzictwa w Polsce. Został on przygotowany w trzech wersjach językowych: angielskiej, francuskiej i hiszpańskiej, przy ścisłej współpracy Narodowego Instytutu Dziedzictwa i Centrum Światowego Dziedzictwa UNESCO. NID odpowiadał za wkład merytoryczny, materiał ilustracyjny i tłumaczenie tekstów na język angielski, zaś Centrum Światowego Dziedzictwa odpowiedzialne było za tłumaczenie na pozostałe języki, opracowanie graficzne i edytorskie. Głównym założeniem numeru była prezentacja różnorodności zasobu dziedzictwa w Polsce, a także historii jego ochrony i konserwacji oraz wynikających z tego doświadczeń i osiągnięć zaprezentowanych na przykładzie poszczególnych miejsc światowego dziedzictwa w Polsce;

- merytoryczne i graficzne przygotowanie specjalnego dwujęzycznego dodatku do czasopisma „Ochrona Zabytków” poświęconego dziedzictwu w Polsce i związanego tematycznie z odbywającą się w Polsce 41. Sesją Komitetu Światowego Dziedzictwa UNESCO;
- pracownicy NID byli zaangażowani w prace grupy roboczej ad hoc Komitetu Światowego Dziedzictwa, powołanej do działania w 2014 roku. Celem pracy grupy w bieżącej kadencji było zajęcie się treścią paragrafu 68 Wytocznych operacyjnych do realizacji Konwencji światowego dziedzictwa (lista informacyjna) wraz z aneksami oraz stabilnością Funduszu Światowego Dziedzictwa. Pracom grupy roboczej ad hoc Komitetu przewodniczyła Polska. Pracownik NID, dr Katarzyna Piotrowska, przewodniczyła pracom podgrupy ds. paragrafu 68 Wytocznych operacyjnych, w ramach których zorganizowano 7 spotkań roboczych z udziałem przedstawicieli Centrum Światowego Dziedzictwa i organizacji doradczych oraz 2 spotkania konsultacyjne, tzw. *open-ended*, z udziałem wszystkich zainteresowanych Państw-Stron Konwencji. Prace prowadzono w sposób otwarty i przejrzysty, a ich zaawansowanie było na bieżąco sprawozdawane, dzięki czemu udało się wypracować konsensus. Wyniki zostały przedstawione Komitetowi Światowego Dziedzictwa w formie raportu na 41. sesję i rekomendacji, które to Komitet przyjął bez uwag, jednocześnie kończąc kilkuletnią dyskusję na temat statusu listy informacyjnej i paragrafu 68 Wytocznych operacyjnych.

## 2.F. NIEMATERIALNE DZIEDZICTWO KULTUROWE

**Cel zadania:** koordynacja działań związanych z realizacją Konwencji UNESCO ds. ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego z 2003 roku.

W 2017 roku, w ramach prac nad systemem ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego oraz prac nad Krajową listą niematerialnego dziedzictwa kulturowego, przeprowadzono szkolenie dla regionalnych koordynatorów NID na temat konsultacji społecznych, w rozumieniu Konwencji UNESCO w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego z 2003 roku, będących częścią procesu identyfikacji niematerialnego dziedzictwa kulturowego. Przeanalizowano także materiały, które otrzymano od koordynatorów regionalnych, zawierające m.in. informacje o działaniach podejmowanych w terenie i rozpoczęto prace zmierzające do stworzenia ogólnopolskiej strategii dotyczącej ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego w Polsce. W okresie sprawozdawczym pracownicy NID przeprowadzili szkolenia dla gmin, powiatów i urzędów marszałkowskich z zakresu ochrony dziedzictwa niematerialnego w Łowiczu, Kutnie, Ostrołęce oraz Józefowie.

Pracownicy NID w 2017 roku wspierali także depozytariuszy i koordynowali działania zmierzające do ewentualnego wpisania na Krajową listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego m.in.: obrzędów wesela szamotulskiego, tradycji Turków Grodzkich, umiejętności wytwarzania koronki koniakowskiej, trady-

Koronczarki z Koniakowa,  
Istebnej i Jaworzynki na tle  
koronki koniakowskiej:  
fot. A. Słowik



cji dudziarskich w Wielkopolsce, umiejętności wyplatania kosza „kablęcoka” w Lucimi, tradycji gry na dudach żywieckich i sposobu ich wytwarzania, zwyczajów „wyścigu kumoterek”, procesji Bożego Ciała z tradycją kwiatnych dywanów w Spicymierzu, staropolskiej tradycji związanej z szermierką szablą polską oraz górniczych tradycji i zwyczajów obchodów Barbórki, obyczajów Kaszubskiej Gwiazdki, plecionkarstwa, a także umiejętności wytwarzania instrumentu – gajdy i praktyki gry na nim oraz obyczajów Bractwa Kurkowego.

W 2017 roku opracowano regulamin i formularze zgłoszeniowe krajowej listy dobrych praktyk ochrony dziedzictwa niematerialnego. Pod koniec roku projekt został przyjęty i podpisany przez prof. Piotra Glišńskiego, Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

W okresie sprawozdawczym przeprowadzono analizę materiałów, opracowano i złożono w Sekretariacie UNESCO w Paryżu Raport z 6 lat wdrażania Konwencji UNESCO w Polsce.

Pierwszy wniosek –  
Szopkarstwo Krakowskie  
– został złożony na  
Reprezentatywną listę  
niematerialnego dziedzictwa  
ludzkości UNESCO w Paryżu

W 2017 roku zakończono prowadzone wspólnie z Departamentem Ochrony Zabytków MKiDN prace nad wnioskiem o wpisanie Szopkarstwa Krakowskiego na Reprezentatywną listę niematerialnego dziedzictwa ludzkości UNESCO. Wniosek o wpis został złożony w Sekretariacie UNESCO w Paryżu. Ponadto rozpoczęto prace nad międzynarodowym wpisem Bartnictwa (wpis z Białorusią) na Reprezentatywną listę dziedzictwa niematerialnego.

Grupa Robocza ds. Prawnych i Strategii Ochrony przy Radzie ds. NDK Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego opracowała dokumenty potrzebne do wdrażania nowej listy: Krajowego rejestru dobrych praktyk, wniosku oraz regulaminu,

które zostały zatwierdzone przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego 6 grudnia 2017 roku.

W okresie sprawozdawczym koordynowano prace związane z publikacją materiałów i treści prezentowanych podczas I Forum Eksperckiego Chiny-Europa Środkowa i Wschodnia na temat ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego.

Ponadto w 2017 roku zorganizowano konferencję i festiwal na 100. rocznicę śmierci Ludwika Zamenhofa. Celem wydarzeń była promocja wpisanego na Krajową listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego języka esperanto jako nośnika kultury esperanckiej. Głównym organizatorem wydarzeń był Polski Związek Esperantystów, a NID koordynował działania.

## **2.G. MIĘDZYNARODOWY DZIEŃ OCHRONY ZABYTEKÓW 2017 i KONKURS GENERALNEGO KONSERWATORA ZABYTEKÓW „ZABYTEK ZADBANY”**

W dniach 19-20 kwietnia 2017 roku w Operze Nova w Bydgoszczy odbyły się obchody Międzynarodowego Dnia Ochrony Zabytków. Organizatorem był Narodowy Instytut Dziedzictwa oraz Miasto Bydgoszcz. Wydarzenie odbyło się pod honorowym patronatem prof. Magdaleny Gawin, Podsekretarza Stanu w Ministerstwie Kultury i Dziedzictwa Narodowego i Generalnego Konserwatora Zabytków, Mikołaja Bogdanowicza – Wojewody Kujawsko-Pomorskiego i Piotra Całbeckiego, Marszałka Województwa Kujawsko-Pomorskiego.

W gali Międzynarodowego Dnia Ochrony Zabytków w Bydgoszczy udział wzięli przedstawiciele Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego z prof. Magdaleną Gawin, środowiska konserwatorskie, specjaliści od ochrony zabytków, przedstawiciele środowisk naukowych i opiniotwórczych, osoby zasłużone kulturze i ochronie zabytków. W sumie na galę przybyło ponad 600 osób.

Konkurs „Zabytek Zadbany” towarzyszący obchodom MDOZ adresowany jest do właścicieli, posiadaczy i zarządców zabytkowych obiektów wpisanych do rejestru zabytków. Jego celem jest szeroka promocja opieki nad dziedzictwem kulturowym i upowszechnianie najlepszych wzorów właściwego utrzymania i zagospodarowania obiektów zabytkowych.

W kategorii *Utrwalenie wartości zabytkowej obiektu* laureatem został Kościół Najświętszej Marii Panny w zespole zamkowym w Malborku (woj. pomorskie). Jury wyróżniło w tej kategorii następujące obiekty: kaplicę zamkową Świętego Tomasza Becketa w Raciborzu (woj. śląskie); dawne kolegium jezuickie, obecnie siedzibę Zespołu Szkół Ogólnokształcących w Kłodzku (woj. dolnośląskie); Pałac w Rogalinie – obecnie Muzeum Pałac w Rogalinie, Oddział Muzeum Narodowego w Poznaniu (woj. wielkopolskie).



Gala MDOZ w Operze Nova w Bydgoszczy z udziałem Generalnego Konserwatora Zabytków prof. Magdaleny Gawin

Laureatem w kategorii *Rewaloryzacja przestrzeni kulturowej i krajobrazu (w tym założenia dworskie i pałacowe)* został Zespół pałacowo-parkowy w Dobrzycy (woj. wielkopolskie). Wyróżniono w tej kategorii następujące obiekty: zespół zabytkowy Twierdzy Przemyśl – reprezentatywne elementy stylu warownego (woj. podkarpackie); dawny zespół klasztorny karmelitów bosych w Zagórzcu (woj. podkarpackie); zespół pałacowo-parkowy w Patrykozach (woj. mazowieckie).

W kategorii *Adaptacja obiektów zabytkowych* nagrodę otrzymało Skrzydło zamku książęcego, obecnie Centrum Konferencyjne ZAMEK w Szczecinku (woj. zachodniopomorskie). W tej kategorii wyróżnienie zdobyły następujące obiekty: Pałac w Kościelcu Kolskim, obecnie siedziba Zespołu Szkół Plastycznych w Kole (woj. wielkopolskie); dawny kościół ewangelicki, obecnie Skarbiec Kultury Europejskiej w Barczewie (woj. warmińsko-mazurskie); dawny żydowski dom pogrzebowy, obecnie Dom Pamięci Żydów Górnośląskich w Gliwicach (woj. śląskie).

Tegoroczna nagroda w kategorii *Architektura i budownictwo drewniane* została przyznana budynkowi mieszkalnemu – nazywanemu wytwórnią fajek – w Zborowskiem (woj. śląskie).

W kategorii *Architektura przemysłowa i budownictwo inżynierskie* laureatem został Dworzec kolejowy Wieliczka Park (woj. małopolskie). Wśród wyróżnionych w tej kategorii znalazły się następujące obiekty: wiadukt kolejowy nad ulicą Kuniczkiego w Lublinie (woj. lubelskie); dawna łaźnia łańcuskowa kopalni „Królowa Luiza” w Zabrzcu, obecnie obiekt muzealno-turystyczny kompleksu Sztolnia Królowa Luiza (woj. śląskie).

W 2017 roku po raz pierwszy została przyznana nagroda w kategorii specjalnej *Właściwe użytkowanie i stała opieka nad zabytkiem*. Zwycięzcą została Kaplica Trójcy Świętej na zamku w Lublinie.

Rozstrzygnięcie konkursu poprzedziła kampania medialna w TVP Kultura. Przez cały tydzień prezentowane były reportaże o każdym zabytku nominowanym do konkursu. Podczas gali na terenie opery funkcjonowało studio TVP Kultura, z którego prowadzono trzy relacje na żywo. Laureaci konkursu udzielili telewizji indywidualnych wywiadów.

Organizacji MDOZ towarzyszyła szeroko zakrojona kampania promująca wydarzenie i konkurs Generalnego Konserwatora Zabytków „Zabytek Zadbany” przeprowadzona w mediach oraz Internecie. W ramach kampanii ponadto:

- we współpracy z TVP Kultura przygotowano 17 reportaży o każdym zabytku nominowanym w konkursie „Zabytek Zadbany”, które były emitowane przez tydzień poprzedzający galę przyznania nagród;
- nagrano wideo-wywiady z laureatami konkursu „Zabytek Zadbany”;
- przygotowano komunikaty prasowe informujące o wydarzeniu oraz podsumowujące uroczystą galę, a następnie rozesłano je do mediów ogólnopolskich oraz regionalnych;
- przeprowadzono kampanię na portalu społecznościowym NID promującą konkurs „Zabytek Zadbany”.

W wyniku przeprowadzonych działań promocyjnych na uroczystej gali MDOZ pojawili się dziennikarze mediów ogólnopolskich i regionalnych, m.in. TVP Kultura, TVP Bydgoszcz czy Radio PIK. Media ogólnopolskie i regionalne publikowały informacje o MDOZ i konkursie „Zabytek Zadbany” 555 razy.

### **3. KSZTAŁTOWANIE ŚWIADOMOŚCI SPOŁECZNEJ W ZAKRESIE WARTOŚCI DZIEDZICTWA KULTUROWEGO I JEGO ZACHOWANIA**

#### **3.A. WYDARZENIA, KONKURSY, WYDAWNICTWA, WARSZTATY, KAMPANIE SPOŁECZNE, PATRONATY, WYSTAWY**

**Cel zadania:** tworzenie warunków społecznych sprzyjających zachowaniu dziedzictwa poprzez kształtowanie świadomości społecznej wartości i roli dziedzictwa.

##### **Kampania społeczna „Krajobraz mojego miasta”**

**Cel zadania:** budowanie społecznej świadomości i poczucia odpowiedzialności za estetykę i ład przestrzeni miejskiej z uwzględnieniem zachowania oryginalnego krajobrazu kulturowego i wartości lokalnego dziedzictwa.

---

Odbyło się 7 wojewódzkich premier filmu „Krajobraz mojego miasta” połączonych z konferencjami

---

Zainicjowana przez Generalnego Konserwatora Zabytków w 2016 roku i kontynuowana w 2017 roku kampania społeczna prowadzona przez NID pn. „Krajobraz



mojego miasta” ma na celu zwrócenie uwagi Polaków na wartość krajobrazu kulturowego i zachęcić władze samorządowe do podejmowania bardziej skutecznych działań w celu ochrony krajobrazu kulturowego jako elementu lokalnego dziedzictwa kulturowego, zwalczania chaosu reklamowego oraz wprowadzania ładu przestrzennego w polskich miastach i mniejszych miejscowościach.

Kampania „Krajobraz mojego miasta” realizowana jest równoległe na trzech płaszczyznach:

1. dla samorządów organizowane są pokazy edukacyjno-instruktażowego filmu „Krajobraz mojego miasta”, połączone z konferencjami prasowymi, panelami i dyskusjami dotyczącymi problematyki zarządzania przestrzenią publiczną i zachęcającymi do wprowadzania zmian w krajobrazie polskich miast;
2. społeczny wymiar kampanii realizowany jest za pośrednictwem działań promocyjnych zachęcających do zapoznania się z treścią strony internetowej [www.krajobrazmojegomiasta.pl](http://www.krajobrazmojegomiasta.pl), która zbiera w jednym miejscu materiały prezentujące dobre praktyki i przykłady zrealizowanych projektów oraz instruktaże pomagające we wdrożeniu zmian w otaczającej przestrzeni; spotów społecznych z aktorami serialu „Ranczo” oraz wiele audycji radiowych poświęconych tej tematyce;
3. niezależne od pokazów filmu szkolenia dla samorządów dotyczące społecznych, kulturowych i prawnych aspektów projektowania przestrzeni miejskiej i gospodarowania nią.

Do kampanii społecznej nawiązywał w zasadniczy sposób motyw przewodni jubileuszowej, 25. edycji Europejskich Dni Dziedzictwa „Krajobraz dziedzictwa – dziedzictwo krajobrazu”. Podkreślał on potrzebę ochrony przestrzeni

miejskiej i jej znaczenia dla tożsamości. Wśród tematów poruszanych podczas wrześnieowych wydarzeń w ramach EDD nie zabrakło tych związanych z zagospodarowaniem wspólnej przestrzeni miejskiej i dbaniem o nią.

W okresie sprawozdawczym NID zorganizował dla samorządowców, pracowników urzędów gmin, miast, powiatów, mediów, NGO oraz mieszkańców 7 wojewódzkich miast prezentacje filmu „Krajobraz mojego miasta” w Bydgoszczy, Łodzi, Poznaniu, Opolu, Zakopanem, Lublinie i Katowicach. Projekcjom towarzyszyły konferencje prasowe z udziałem prof. Magdaleny Gawin, prof. Małgorzaty Rozbickiej oraz przedstawicieli władz wojewódzkich i samorządowych danego regionu.

W ramach kampanii „Krajobraz mojego miasta” NID podejmował także wiele działań promocyjnych w celu poszerzenia grupy odbiorców filmów i treści dostępnych na stronie internetowej kampanii, zwiększając tym samym zakres i siłę jej oddziaływania. Szczegółowe informacje w aneksie nr 4.

### Europejskie Dni Dziedzictwa

**Cel zadania:** upowszechnianie wiedzy o lokalnym dziedzictwie i promocja jego wartości wśród społeczności żyjących wokół niego w celu zwiększeniu zaangażowania społecznego w opiekę nad nim.

W dniach 9–10 i 16–17 września 2017 roku odbyła się 25. edycja Europejskich Dni Dziedzictwa pod hasłem „Krajobraz dziedzictwa – dziedzictwo krajobrazu”. W tym roku głównym tematem były kwestie związane z rolą dziedzictwa dla naszej tożsamości oraz jak wpływa ono na otaczający nas krajobraz kulturowy. Temat EDD był spójny z kampanią społeczną „Krajobraz mojego miasta”.

---

W ramach Europejskich Dni Dziedzictwa zorganizowano około 1200 wydarzeń kulturalnych

---

Kampania promocyjna Europejskich Dni Dziedzictwa obejmowała współpracę z regionalnymi rozgłośniami Polskiego Radia. W efekcie powstało i zostało wyemitowanych na antenie Polskiego Radia około 80 audycji i około 220 autopromocji. Na zlecenie NID 9 września 2017 r. w Poznaniu, podczas inauguracji EDD, Telewizja Poznań i Radio Poznań przygotowały specjalne studia w Bramie Poznania, w których goście opowiadali o kampanii społecznej „Krajobraz mojego miasta”, EDD oraz ochronie dziedzictwa kulturowego. Gościem specjalnym była m.in. prof. Małgorzata Rozbicka, dyrektor NID i Teresa Palacz, kierownik OT NID w Poznaniu. W sumie zrealizowano około 12 wejść antenowych (TVP 3 i Info).

W ramach EDD w całej Polsce zorganizowano około 1200 wydarzeń. Ogólnopolska inauguracja odbyła się 9 września w amfiteatrze Bramy Poznania ICHOT. Tego dnia odbyły się: koncert zespołu Vołosi, pokazy filmu „Krajobraz mojego miasta” oraz mapping na zabytkach znajdujących na Ostrowie Tumskim. W inauguracji uczestniczyło około 400 osób. Poprzedziła ją konferencja prasowa





*Ogólnopolska gala  
podsumowująca Europejskie  
Dni Dziedzictwa w Opolu*

zorganizowana 4 września w Warszawie. Od 4 do 17 września realizowana była kampania informacyjna „EDD na poziomie regionalnym oraz ogólnopolskim”. W ramach ogólnopolskiej kampanii informacje o EDD były prezentowane w radiu, telewizji, Internecie, a także w prasie i na afiszach. Działania promocyjne objęły również przygotowanie materiałów promocyjnych (ok. 10 tys. plakatów, ok. 35 tys. ulotek, 4 tys. toreb, w 12 województwach wydano informator z programem EDD w łącznym nakładzie 585 tys. sztuk).

W dniach 17-19 października 2017 roku koordynator ogólnopolski uczestniczył w Strasburgu w corocznym spotkaniu plenarnym reprezentantów państw realizujących EDD. Spotkanie zostało zorganizowane przez Radę Europy i Komisję Europejską, a dotyczyło podsumowania edycji z poziomu europejskiego i zaplanowania przyszłorocznych działań.

17 listopada 2017 roku odbyła się w Opolu ogólnopolska gala podsumowująca Europejskie Dni Dziedzictwa. Dzień wcześniej w Opolu odbyło się również spotkanie koordynatorów regionalnych EDD, którego celem było podsumowanie 25. edycji.

W okresie sprawozdawczym został również opracowany system nowej identyfikacji wizualnej EDD. Nowa identyfikacja będzie miała zastosowanie przez kolejne lata realizacji EDD.

## Konkurs Generalnego Konserwatora Zabytków na projekt edukacyjny o dziedzictwie kulturowym

**Cel konkursu:** promocja działań związanych z upowszechnianiem wiedzy o dziedzictwie kulturowym i wzmocnienie świadomości społecznej dotyczącej wartości zabytków poprzez wybieranie, nagradzanie i promowanie najlepszych działań edukacyjnych.



Plakat promujący konkurs Generalnego Konserwatora Zabytków na działania edukacyjne w zabytkach

Trzecia edycja konkursu została ogłoszona 19 czerwca 2017 roku. Termin nadsyłania zgłoszeń minął 29 września. Nadesłano 48 prac, które zostały ocenione przez jury konkursu, powołane przez Generalnego Konserwatora Zabytków. Przyznano 8 nagród i 5 wyróżnień. Regulamin zakładał możliwość zgłoszenia w trzech kategoriach: I – prelekcje, wykłady, warsztaty, II – aktywności plenerowe i III – wystawy i projekty multimedialne. W ramach promocji konkursu – podobnie jak w roku ubiegłym – zorganizowano insert pocztówek z informacją o konkursie w dziennikach regionalnych w nakładzie 406 500 sztuk. Rozstrzygnięcie konkursu nastąpiło podczas uroczystej gali w Opolu 17 listopada 2017 roku. Laureatom zostały wręczone wyróżnienia i nagrody.

## Ogólnopolski konkurs filmowy „Zabytkomania”

**Cel konkursu:** upowszechnianie wiedzy o zabytkach i nawiązanie więzi społecznej z lokalnym dziedzictwem kulturowym oraz rozwijanie pasji filmowej wśród młodych ludzi.

Trzecia edycja konkursu „Zabytkomania” została ogłoszona 5 czerwca. Filmy można było zgłaszać w trzech grupach – osób do 18 roku życia, amatorów i profesjonalistów powyżej 18 roku życia, w następujących kategoriach: film dokumentalny lub reportaż na temat dziedzictwa kulturowego (materialnego lub niematerialnego), film animowany promujący

---

Do konkursu „Zabytkomania” zgłoszono ponad 300 filmów

---

Plakat promujący konkurs filmowy „Zabytkomania”



lokalne dziedzictwo kulturowe (materialne lub niematerialne) i dodatkowo – dla grup powyżej 18 roku życia – spot reklamowy promujący dobre praktyki w projektowaniu/zarządzaniu przestrzenią publiczną z poszanowaniem tradycyjnego krajobrazu kulturowego i jego wartości. W ramach promocji konkursu przeprowadzona została kampania reklamowa w mediach społecznościowych. Spot promocyjny był emitowany w sieci kin studyjnych. Rozstrzygnięcie konkursu i wręczenie nagród odbyło się 15 grudnia w warszawskim kinie Iluzjon. Na gali pojawili się dziennikarze TVP Warszawa, Rzeczpospolitej i Radia Kampus. Informacje o laureatach zostały przekazane dziennikarzom. Promocja zwycięskich filmów prowadzona była także w kanałach informacyjnych i społecznościowych NID.

### Wystawy

W okresie sprawozdawczym NID koordynował merytorycznie, przygotował i przedstawił następujące wystawy:

- w czerwcu 2017 roku w siedzibie UNESCO w Paryżu odbyła się wystawa „Historyczne kopalnie – dzieło przyrody, sztuka człowieka”, która promuje wyróżniające się niezwykle bogactwem i różnorodnością polskie dziedzictwo kopalniane. Wystawa prezentuje trzy polskie kopalnie: Kopalnię rud ołowiu, srebra i cynku wraz z systemem gospodarowania wodami podziemnymi w Tarnowskich Górach, Królewskie Kopalnie Soli w Wieliczce i Bochni oraz Krzemionki – pradziejowe kopalnie krzemienia. Wystawa została przygotowana przez Narodowy Instytut Dziedzictwa we współpracy z zarządcami prezentowanych miejsc i współorganizowana z MSZ, Urzędem Marszałkowskim Województwa Śląskiego, Urzędem Miasta w Tarnowskich Górach oraz Stowarzyszeniem Miłośników Ziemi Tarnogórskiej;
- „Zabytkowe rezydencje w krajobrazie przygranicznych regionów Polski i Niemiec” (wersja polsko-niemiecka) we współpracy z Urzędem Wojewódzkim we Wrocławiu i Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków we Wrocławiu – ekspozycja w gmachu Urzędu Wojewódzkiego we Wrocławiu (57 plansz);

- „Krajowa Lista Dziedzictwa Niematerialnego” (wersja angielska) we współpracy z Seattle Polish Foundation na terenie Seattle Center (19 plansz);
- „Krajowa Lista Dziedzictwa Niematerialnego” (wersja polska) we współpracy z Komisją Dziedzictwa Kulturowego i Polityki Historycznej PiS powiatu Hławskiego – ekspozycja w Hławie i w Bibliotece Publicznej w Jemielniku (19 plansz);
- „Krajowa Lista Dziedzictwa Niematerialnego” (wersja angielska) (19 plansz), „Drewniana architektura sakralna w Polsce” we współpracy z Biblioteką Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Opolskiego (24 plansze);
- 24 września 2017 roku w Nieborowie została otwarta wystawa plenerowa „Ogród jako organizm złożony. O pracach prowadzonych w Ogrodzie Nieborowskim przez prof. Gerarda Ciołka wraz z zespołem”, będąc efektem współpracy pomiędzy Muzeum w Nieborowie i Arkadii, Oddziałem Muzeum Narodowego w Warszawie a Narodowym Instytutem Dziedzictwa. Prezentowała okres działalności konserwatorskiej prof. Gerarda Ciołka w latach 1947–1952, eksponując archiwalia pochodzące m.in. z zasobu Zespołu ds. Archiwaliów NID. Trwała do końca listopada 2017 roku.
- „Zabytkowe rezydencje w krajobrazie przygranicznych regionów Polski i Niemiec” (wersja polsko-niemiecka) – ekspozycja podczas 5. Targów Dziedzictwo.

### 3.B. KOMUNIKACJA SPOŁECZNA

**Cel zadania:** prezentacja i upowszechnianie wiedzy o dziedzictwie kulturowym Polski oraz dbanie o wizerunek Instytutu i dobre relacje z mediami.

#### Współpraca z mediami

W pierwszej połowie 2017 roku Narodowy Instytut Dziedzictwa podpisał umowę z TVP Kultura na koprodukcję 20 odcinków 6-minutowych filmów o pomnikach historii. W ramach współpracy przygotowano i kolaudowano 20 nowych odcinków trzeciej serii. Jest to kontynuacja współpracy rozpoczętej w 2015 roku. Filmy były wyświetlane na antenie TVP Kultura w ramach cyklu cotygodniowych programów „Szlakiem miejsc niezwykłych – Pomniki Historii”. W każdym odcinku przedstawiany jest jeden pomnik historii, a prezentacji towarzyszy komentarz ekspertów. Filmy nadawane były w każdą niedzielę od połowy czerwca do połowy października 2017 roku. Od 2015 do 2017 roku powstało 60 odcinków o pomnikach historii.

15 marca 2017 roku Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej Andrzej Duda wręczył oficjalne dokumenty potwierdzające uznanie 10 kolejnych zabytków za pomniki historii. Uroczystość odbyła się w Pałacu Prezydenckim w Warszawie. W związku z tym Narodowy Instytut Dziedzictwa przygotował kampanię skierowaną do mediów, promującą nowe obiekty wpisane na listę pomników historii.

23 listopada 2017 roku podczas uroczystości w Pałacu Prezydenckim w Warszawie prezydent wręczył oficjalne dokumenty potwierdzające uznanie kolejnych 11

zabytków za pomniki historii. Narodowy Instytut Dziedzictwa prowadził kampanię informacyjno-medialną promującą nowe **wpisy na listę pomników historii**.

19–20 kwietnia 2017 roku w Bydgoszczy odbyły się obchody **Międzynarodowego Dnia Ochrony Zabytków**, organizowane przez NID i miasto Bydgoszcz. Dorocznym obchodom towarzyszy konkurs Generalnego Konserwatora Zabytków „Zabytek Zadbany”, którego promocją wśród właścicieli i zarządców zabytków oraz środowisk konserwatorskich zajmował się Narodowy Instytut Dziedzictwa. Podczas kwietniowej gali, kiedy nastąpiło rozstrzygnięcie konkursu, TVP Kultura współpracowała z NID i transmitowała galę na żywo w trzech wejściach. Po wręczeniu nagród TVP Kultura nagrała wywiady z laureatami konkursu, a także z dyrektorem NID i prof. Magdaleną Gawin. Więcej informacji o działaniach promocyjnych tego przedsięwzięcia w części 2.G.

30 maja 2017 roku w Łodzi odbyło się **7. Spotkanie Opiekunów Pomników Historii**. Organizacja tego wydarzenia wsparta była kilkukanałową kampanią promocyjną, obejmującą media tradycyjne oraz Internet. Więcej informacji o działaniach promocyjnych tego przedsięwzięcia w części 2.D.

W trzecim kwartale 2017 roku Narodowy Instytut Dziedzictwa przeprowadził szereg działań mających na celu popularyzację głównie **Europejskich Dni Dziedzictwa oraz kampanii społecznej „Krajobraz mojego miasta”**. W efekcie powstało i zostało wyemitowanych na antenie Polskiego Radia około 80 audycji oraz około 220 autopromocji. Więcej informacji o promocji wydarzeń w aneksie nr 4.

---

W 2017 roku media około 1500 razy publikowały informacje o NID

---

Ponadto, w ramach współpracy z Programem Trzecim Polskiego Radia, zrealizowano cykl 9 audycji, pośród których znalazły się m.in.: „Za a nawet przeciw”, w której udział wzięła prof. Magdalena Gawin; „Zapraszamy do Trójki”, której gościem była prof. Małgorzata Rozbicka; „Radiowy Dom Kultury”, „Klub Trójki”, gdzie gośćmi byli dyrektor NID oraz Tomasz Drozdowicz – reżyser filmu „Krajobraz mojego miasta”; audycja „Do południa”, a także cykl materiałów na temat kampanii w ramach audycji porannej „Zapraszamy do Trójki” z udziałem specjalistów i przedsiębiorców.

12 grudnia 2017 roku odbyła się uroczysta premiera **„Raportu o stanie zachowania zabytków nieruchomych w Polsce (księgi A i C)”** połączona z konferencją ekspercką. Prezentacja publikacji odbyła się w auli Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie. Dyrekcja i eksperci NID oraz prof. Jacek Purchla, dyrektor Międzynarodowego Centrum Kultury, udzielili wywiadów m.in. TVP Kultura, TVP3 Warszawa, Polskiemu Radiu: Programowi Drugiemu i Trzeciemu, IAR-owi, PAP-owi oraz Rzeczpospolitej.

W okresie sprawozdawczym Narodowy Instytut Dziedzictwa prowadził także inne kampanie medialne związane z organizowanymi przez siebie wydarzeniami, premierami wydawnictw czy uruchamianiem portali internetowych.

Szczegółowe informacje na temat przebiegu i wyników tych kampanii znaleźć można przy opisach danych projektów. Z pozyskanych danych wynika, że w 2017 roku **media publikowały informacje o NID 1498 razy**.

### Patronaty

Narodowy Instytut Dziedzictwa udziela patronatu niektórym wydarzeniom (m.in. konferencjom, spotkaniom, wystawom) i wydawnictwom (m.in. książkowym i płytowym), które są związane z ochroną dziedzictwa narodowego. W 2017 roku udzielono 32 patronatów.

### Informacja publiczna

W okresie sprawozdawczym do NID wpłynęły 33 wnioski o udostępnienie informacji publicznej. Przygotowano odpowiedzi na wszelkie pytania w trybie ustawy o dostępie do informacji publicznej.

### Działania w Internecie

Działania NID skierowane są w dużej mierze do użytkowników Internetu. Pierwszą platformą kontaktu pomiędzy osobami zainteresowanymi szeroko pojętą tematyką dziedzictwa kulturowego a Instytutem jest strona znajdująca się pod adresem [www.nid.pl](http://www.nid.pl)

Narodowy Instytut Dziedzictwa zarządza również następującymi portalami tematycznymi:

[www.zabytek.pl](http://www.zabytek.pl) – portalem umożliwiającym dostęp do opisów, cyfrowych wizualizacji (zdjęć, filmów i modeli 3D) wybranych zabytków oraz informacji o ich lokalizacji;

[www.KrajobrazMojegoMiasta.pl](http://www.KrajobrazMojegoMiasta.pl) – portalem poświęconym kampanii społecznej „Krajobraz mojego miasta”;

<http://41whc2017.pl> – portalem poświęconym 41. Sesji Komitetu Światowego Dziedzictwa UNESCO;

<http://swiatowedziedzictwo.nid.pl> – portalem zawierającym informacje nt. światowego dziedzictwa UNESCO w Polsce;

<http://niematerialne.nid.pl> – portalem poświęconym niematerialnemu dziedzictwu kulturowemu;

<http://edd.nid.pl> – portalem poświęconym Europejskim Dniom Dziedzictwa;

<http://wolontariat.nid.pl> – portalem poświęconym programowi własnemu Narodowego Instytutu Dziedzictwa „Wolontariat dla dziedzictwa”,

<http://mapy.zabytek.gov.pl> – portalem umożliwiającym analizowanie danych przestrzennych zabytków nieruchomych i archeologicznych wpisanych do rejestru;

<https://cumulus.zabytek.gov.pl> – portalem umożliwiającym przeglądanie chmur punktów pochodzących ze skaningu laserowego ;

[www.park-muzakowski.pl](http://www.park-muzakowski.pl) – portalem poświęconym Parkowi Mużakowskiemu – miejscu światowego dziedzictwa UNESCO;

<http://samorzad.nid.pl> – portalem skierowanym do przedstawicieli samorządów, będącym bazą praktycznej i rzetelnej wiedzy nt. zarządzania dziedzictwem w gminach.

---

NID zarządza  
i administruje 12  
stronami internetowymi,  
4 fanpage'ami i kanałem  
YouTube

---

W 2017 roku:

- strona internetowa NID była odwiedzana ponad 292 000 razy;
- geoportal był odwiedzany 250 968 razy;
- strona zabytek.pl była odwiedzana ok. 234 084 razy;
- liczba wyświetleń filmów na kanale YouTube NID wyniosła 368 495 odtwożeń;
- na fanpage'u NID na Facebooku przybyło 3128 fanów, co daje ogółem 13 266 fanów.

## 4. INNE ZADANIA ZLECONE PRZEZ MINISTRA KULTURY I DZIEDZICTWA NARODOWEGO

### 4.A. PRIORYTETY, PROGRAMY, CENTRA KOMPETENCJI, ZESPOŁY ZADANIOWE

#### 4.A.I. PROGRAM „OCHRONA ZABYTKÓW ARCHEOLOGICZNYCH”

**Cel zadania:** wspieranie działań polegających na niedestrukcyjnym rozpoznaniu i dokumentacji zasobów dziedzictwa archeologicznego oraz opracowaniu i publikacji wyników badań archeologicznych.

Narodowy Instytut Dziedzictwa jest instytucją zarządzającą programem Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego „Ochrona zabytków archeologicznych” (przed 2017 rokiem funkcjonował jako priorytet „Ochrona zabytków archeologicznych” w ramach programu „Dziedzictwo kulturowe”). Jest to program konkursowy, służący wspieraniu zadań polegających na niedestrukcyjnym rozpoznaniu i dokumentacji zasobów dziedzictwa archeologicznego oraz opracowaniu i publikacji wyników badań archeologicznych. W okresie od stycznia do września 2017 roku zadania NID polegały na prowadzeniu rozstrzygnięcia naboru wniosków do edycji programu na 2017 rok oraz na rozliczeniu zadań wykonanych w edycjach poprzednich.

#### Program „Ochrona zabytków archeologicznych” edycja 2017

Przyznano 2 mln zł na program „Ochrona zabytków archeologicznych”

W ramach naboru prowadzonego do 30 listopada 2016 roku złożono łącznie 80 wniosków o dofinansowanie, z czego 9 zostało odrzuconych z powodu błędów formalnych. Pozostałe 71 wniosków przeszło pełną procedurę oceny (składającą się z oceny formalnej, oceny zgodności z celami strategicznymi programu oraz ocenę wartości merytorycznych).

Po przeprowadzeniu procedury oceny powstała lista rankingowa wniosków (tzw. Lista preferencji), która została przedstawiona do decyzji Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Zgodnie z regulaminem, dofinansowane mogły być zadania, które uzyskały co najmniej 70 punktów (na 100 możliwych). Spośród rozpatrywanych 71 wniosków, 55 spełniło ten warunek, jednak wysokość

środków alokowanych na realizację programu nie pozwoliła na dofinansowanie wszystkich tych zadań. W związku z tym została podjęta decyzja o podniesieniu progu punktacji do 77 punktów. W efekcie rekomendację dofinansowania otrzymało 31 projektów.

Po rozpatrzeniu rekomendacji NID i Zespołu sterującego, 17 lutego 2017 roku minister podjął decyzję o dofinansowaniu 31 zadań, na łączną kwotę 1 969 000 zł, z czego 1 399 000 zł przeznaczono na wydatki do poniesienia w 2017 roku. Następnie została przeprowadzona procedura odwoławcza, wynikająca z regulaminu programu, gdzie wnioski, które uzyskały co najmniej 50 punktów mogły ubiegać się o przyznanie dofinansowania z dodatkowej puli przewidzianej na ten cel. W efekcie dofinansowanie uzyskało jeszcze 6 zadań (decyzja MKiDN z dn. 12.04.2017 r.).

Budżet programu w 2017 roku	do wydatkowania w 2017 roku	do wydatkowania w 2018 roku
środki na realizację w 2017 roku zadań dwuletnich (ich drugich etapów), dofinansowanych w edycji 2016 roku	601 000 zł	–
środki na realizację zadań pozytywnie rozpatrzonych w I naborze wniosków na 2017 roku	1 399 000 zł	570 000 zł
środki przyznane z puli dodatkowej, w ramach trybu odwoławczego	300 000 zł	220 000 zł
razem	2 300 000 zł	790 000 zł

Przedstawione wyżej środki będą przeznaczone na zakończenie 14 zadań dwuletnich dofinansowanych w 2016 roku i na realizację 37 zadań dofinansowanych w kolejnej edycji programu „Ochrona zabytków archeologicznych”.

Statystyka dofinansowanych zadań, z uwzględnieniem formy prawnej beneficjenta:	Niedestrukcyjne rozpoznanie i dokumentacja zasobów dziedzictwa archeologicznego, zadania:		Opracowanie i publikacja wyników badań, zadania:	
	jednoroczne	dwuletnie	jednoroczne	dwuletnie
państwowe instytucje kultury	–	1	–	1
samorządowe instytucje kultury	2	3	5	7



organizacje pozarządowe	5	2	5	3
publiczne uczelnie akademickie	-	-	2	1
podmioty prowadzące działalność gospodarczą	-	-	-	-
ogółem	37	7	6	12

Do końca września 2017 roku zostało zawartych 35 umów dotyczących realizacji dofinansowanych zadań; pozostałe 2 zadania nie zostały zrealizowane: jedno z powodu rezygnacji beneficjenta, drugie z przyczyn formalnych.

Rozliczenia zadań dofinansowanych w poprzednich edycjach programu zostały złożone w drugiej połowie stycznia 2017 roku. Statystyka rozliczeń przedstawia się następująco:

- a) zadania dwuletnie rozpoczęte w 2015 roku: z 15 zadań zakończono i rozliczono 12, w 3 przypadkach nastąpiło rozwiązanie umowy i wezwanie do zwrotu nierozliczonej dotacji;
- b) zadania jednoroczne wykonane w 2016 roku: z 22 zadań rozliczono 21, w jednym przypadku umowa została rozwiązana i beneficjent zwrócił dotację w całości;
- c) zadania dwuletnie rozpoczęte w 2016 roku: rozliczono pierwszy etap wszystkich 14 zadań.

19 grudnia 2017 roku została ogłoszona nowa edycja programu „Ochrona zabytków archeologicznych” na 2018 rok, z terminem składania wniosków do 31 stycznia 2018 roku.

#### **4.A.II. PROGRAM WŁASNY NID „WOLONTARIAT DLA DZIEDZICTWA”**

**Cel zadania:** ułatwianie i generowanie społecznego zaangażowania w poznawanie własnego dziedzictwa kulturowego oraz w system opieki nad zabytkami, we współpracy z organizacjami pozarządowymi, samorządami, służbami konserwatorskimi, wolontariuszami i społecznościami lokalnymi. Program zakłada także wspieranie i promocję idei zaangażowania wolontariuszy w opiekę nad zabytkami. Narodowy Instytut Dziedzictwa prowadzi własny program dotacyjny „Wolontariat dla dziedzictwa”. Jest to program konkursowy, służący wspieraniu organizacji pozarządowych w realizacji zadań polegających na zaangażowaniu wolontariuszy w działania porządkowe i związane z utrzymaniem zabytków, działania przy inwentaryzowaniu i dokumentowaniu zabytków lub działania edukacyjne i popularyzujące zabytki i wiedzę na ich temat. W 2017 roku zadania NID polegały na ocenie pod względem formalnym, organizacyjnym i merytorycznym wniosków z dwóch naborów programu. Wpłynęło 114 wniosków,

z czego 94 oceniono jako poprawne formalnie; po ocenie merytorycznej dofinansowanie uzyskały 43 wnioski.

Cztery organizacje zrezygnowały z realizacji zadania. Ostatecznie podpisano 39 umów o dofinansowanie zadań na ogólną kwotę 921 100 zł. Realizacja dofinansowanych zadań była monitorowana i kontrolowana, jednocześnie zapewniono bieżącą pomoc dla beneficjentów w przygotowywaniu sprawozdań i raportów z realizacji zadań.

11 grudnia 2017 roku w Centrum Kreatywności Targowa zorganizowano konferencję „Wspólnie dla dziedzictwa” dla 120 beneficjentów programu, ekspertów oraz wolontariuszy. Celem konferencji było podsumowanie 2 edycji programu oraz dyskusja na temat idei wolontariatu dla dziedzictwa. W ramach podsumowania efektów programu, we współpracy z Instytutem Reportażu, NID wydał publikację promującą program „Wolontariat dla dziedzictwa”: *Coś bierzemy, coś dajemy. Reportaże o wolontariacie dla dziedzictwa*; wyprodukowano także film oraz spot pt. „Powód do dumy”, promujący program dotacyjny „Wolontariat dla dziedzictwa” oraz projekty w nim realizowane.

#### 4.A.III. REWALORYZACJA PARKU MUŻAKOWSKIEGO

**Cel programu:** zarządzanie obiektem i jego rewaloryzacja.

W 2017 roku Narodowy Instytut Dziedzictwa kontynuował realizację projektu rewaloryzacji Parku Mużakowskiego, zabytkowego parku w stylu krajobrazowym,

---

Wpłynęło 114  
wniosków do programu  
„Wolontariat dla  
dziedzictwa”

---

.....  
*Park Mużakowski, otwarcie  
widokowej drogi panoramicznej*



Działania edukacyjne  
prowadzone w Parku  
Mużakowskim



położonego na granicy Polski i Niemiec. Jest on największym zabytkowym parkiem krajobrazowym w Europie, uznanym za pomnik historii i dobro światowego dziedzictwa UNESCO. NID zarządza polską częścią parku w imieniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Projekt rewitalizacji realizowany jest od 1989 roku we współpracy z zarządcą niemieckiej części parku oraz samorządem miasta Łęknica. Merytorycznie wspiera go Międzynarodowa Rada Konserwatorska.

Od początku 2017 roku NID realizuje, we współpracy z zarządcą niemieckiej części parku, dwuletni projekt pn. „Park Mużakowski – ochrona, rozwój i promocja europejskiego dziedzictwa kulturowego”, dofinansowany z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Programu Współpracy INTERREG Polska-Saksonia 2014-2020. Przedmiotem projektu w polskiej części parku jest remont konserwatorski Wiaduktu oraz prace badawcze i pielęgnacyjne odnoszące się do historycznej szkółki.

W 2017 roku w ramach tego projektu przygotowano i zrealizowano m.in. badania archiwalne, aktualizację drzewostanu szkółki i terenu wokół niej, sondażowe badania archeologiczne niezachowanej infrastruktury szkółki, ekspertyzę stanu technicznego fundamentów niezachowanej zabudowy, a także imprezę promocyjną pn. „Jabłoniowy zawrót głowy”, w której wzięło udział ponad 1600 uczestników.

W 2017 roku realizowano także zadania bieżące, związane z procesem odtwarzania historycznego układu przestrzennego i bieżącej pielęgnacji parku.



W ramach programu edukacyjnego realizowanego przez NID przeprowadzono szereg spacerów i pikników edukacyjnych. Łącznie wzięło w nich udział ponad 280 osób. NID był współorganizatorem Święta Produktów Regionalnych, które odbyło się na przedpolu parku 27 maja 2017 roku. Ponadto kontynuowano współpracę regionalną i lokalną. NID uczestniczył w realizacji programu aktywizacji bezrobotnych, którzy znaleźli zatrudnienie na terenie parku przy jego bieżącej konserwacji.

*Uczestnicy Międzynarodowej  
Podyplomowej Letniej Szkoły  
„Akademia Nieświeska”*

#### **4.A.IV. AKADEMIA NIEŚWIESKA – MIĘDZYNARODOWA PODYPLOMOWA SZKOŁA LETNIA**

**Cel programu:** szkolenie kadr konserwatorskich Europy Środkowo-Wschodniej uwzględniające aspekt teoretyczny i praktyczny w postaci prezentacji dobrych praktyk.

Kursy szkoleniowe odbywają się w cyklach dwuletnich. Każdy poświęcony jest innej tematyce powiązanej z ochroną, konserwacją i zagospodarowaniem zabytków. Słuchaczami „Akademii Nieświeskiej” są specjaliści pracujący w instytucjach związanych z ochroną zabytków z Białorusi, Ukrainy, Litwy i Mołdawii. Zajęcia rozpoczynają się na Białorusi wykładami teoretycznymi, a kończą w Polsce objazdem naukowym.

Od 12 do 25 czerwca 2017 roku w Mińsku na Białorusi odbyła się pierwsza część XXIII kursu Międzynarodowej Podyplomowej Letniej Szkoły „Akademia Nieświeska” pt. „Ochrona, konserwacja i zasady użytkowania zabytków architektury sakralnej”. Współorganizatorem programu ze strony białoruskiej był Instytut Kultury Białorusi. Słuchaczami tegorocznego kursu byli profesjonalści zajmujący się ochroną zabytków pochodzący z Białorusi, Litwy i Mołdawii. Zajęcia obejmowały wykłady specjalistów polskich i białoruskich oraz wizyty studialne prezentujące zagadnienia związane z ochroną i konserwacją zabytków architektury sakralnej, a także z zasadami ich użytkowania w praktyce.

Podczas trwania pierwszej części XXIII kursu „Akademii Nieświeskiej” odbyło się pięć wizyt studialnych poświęconych zabytkom architektury sakralnej i ich konserwacji.

Od 13 do 27 sierpnia 2017 roku odbyła się w Polsce, w formie objazdu studialnego, współorganizowana przez Narodowy Instytut Dziedzictwa i Białoruski Państwowy Uniwersytet Kultury i Sztuki w Mińsku, druga część XXII kursu pt. „Kształtowanie krajobrazu kulturowego”. Słuchaczami XXII kursu „Akademii Nieświeskiej” byli specjaliści pracujący w instytucjach związanych z ochroną zabytków pochodzący z Białorusi, Ukrainy i Litwy.

#### **4.A.V. KRAJOWY PROGRAM OCHRONY ZABYTKÓW I OPIEKI NAD ZABYTKAMI** (szczegółowa informacja na temat zrealizowanych zadań patrz Aneks nr 1)

**Cel programu:** wzmocnienie roli dziedzictwa kulturowego i ochrony zabytków w rozwoju potencjału kulturowego i kreatywnego Polaków.

#### **4.A.VI. PRZYGOTOWANIE I PROWADZENIE PORTALU INFORMACYJNEGO DLA JEDNOSTEK SAMORZĄDU TERYTORIALNEGO W ZAKRESIE OCHRONY ZABYTKÓW**

**Cel zadania:** wsparcie merytoryczne samorządów w zakresie ochrony dziedzictwa. Poprzez udostępnienie wiadomości z szeroko rozumianego zakresu zarządzania dziedzictwem będzie on stanowił rzetelne źródło wiedzy ciągle aktualizowane przez ekspertów.

W 2017 roku został przygotowany i uruchomiony portal o zarządzaniu dziedzictwem dla przedstawicieli jednostek samorządu terytorialnego, pracowników instytucji kultury, organizacji pozarządowych animatorów kultury i lokalnych liderów.

Portal został uruchomiony i udostępniony odbiorcom pod adresem <http://samorząd.nid.pl> w październiku 2017 roku. W dniach 4–20 grudnia 2017 roku przeprowadzono kampanię promocyjną za pomocą kanałów Polskiej Agencji Prasowej. Dodatkowo wysłano depezę mailową do kilkuset dziennikarzy, a także potencjalnie zainteresowanych instytucji.



# **samorząd.nid.pl**

Głównymi zasobami wchodzącymi w skład serwisu są materiały eksperckie z zakresu szeroko rozumianego zarządzania dziedzictwem, opracowane na potrzeby serwisu artykuły eksperckie, zasoby graficzne, filmy szkoleniowe i dokumentalne, instrukcje krok po kroku prezentujące rozwiązania konkretnych

problemów, opisy metod i narzędzi przydatnych w zarządzaniu dziedzictwem kulturowym, opisy przykładów działań, traktowanych jako dobre praktyki, godne naśladowania, przydatne do pracy z dziedzictwem kulturowym dokumenty i materiały, w tym akty prawne, publikacje związane z tematem dziedzictwa kulturowego.

Architektura portalu jest tak zaprojektowana, aby wszystkie zasoby mogły być ze sobą powiązane, tworząc merytoryczną sieć wiedzy, z której użytkownik może korzystać w sposób intuicyjny.

#### **4.A.VII. ORGANIZACJA SZKOLEŃ SPECJALISTYCZNYCH DLA PRACOWNIKÓW ORGANÓW OCHRONY ZABYTEKÓW**

Z początkiem 2017 roku Narodowy Instytut Dziedzictwa uruchomił cykl szkoleń specjalistycznych realizowanych w ramach Krajowego Programu Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2014–2017. Celem szkoleń było podniesienie kompetencji pracowników organów ochrony zabytków w zakresie prawa ochrony zabytków, stosowania procedur administracyjnych, przepisów karnych i egzekucyjnych, a także w zakresie wykorzystywania mechanizmów negocjacyjnych, mediacyjnych oraz partycypacji społecznej w procesie decyzyjnym organów ochrony zabytków.

W oparciu o powyższe założenia równocześnie realizowane były szkolenia z dwóch zakresów merytorycznych:

- z zakresu prawa, dotyczące określonych zagadnień prawa ochrony zabytków i stosowania procedur administracyjnych, prowadzonych na dwóch poziomach zaawansowania: podstawowym i zaawansowanym;
- z zakresu kompetencji miękkich na użytek komunikacji z otoczeniem (poziom podstawowy).

Szkolenia skierowane były do pracowników Wojewódzkich Urzędów Ochrony Zabytków i ich delegatur, pracowników samorządowych organów ochrony zabytków działających na podstawie porozumienia z właściwym wojewodą oraz pracowników Narodowego Instytutu Dziedzictwa. Szkolenia na poziomie podstawowym zorganizowano w stolicach poszczególnych województw, zaś warsztaty z prawa ochrony zabytków i stosowania procedur administracyjnych na poziomie zaawansowanym odbywały się w Warszawie. W całym 2017 roku zorganizowano łącznie 11 dwudniowych szkoleń z zakresu prawa na poziomie podstawowym, 5 trzydniowych warsztatów z zakresu prawa na poziomie zaawansowanym i 15 dwudniowych szkoleń z zakresu kompetencji miękkich. Dzięki dużej liczbie szkoleń i ich elastycznemu programowi mogła wziąć w nich udział znaczna część pracowników merytorycznych służb konserwatorskich, co pozwoliło osiągnąć cele i wskaźniki określone w KPOZiOnZ. Jednocześnie przemyślana koncepcja szkoleń i zaangażowanie w ich realizację wysokiej klasy specjalistów spowodowało

wało, że miały one wysoką wartość merytoryczną. Znalazło to odzwierciedlenie w bardzo pozytywnych ocenach uczestników, którzy w ankietach ewaluacyjnych niejednokrotnie wskazywali na ich przydatność i na potrzebę ich organizowania w kolejnych latach.

#### 4.B. WSPÓŁPRACA ZAGRANICZNA

**Cel zadania:** aktywne uczestnictwo w międzynarodowych forach i organizacjach związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego oraz realizacja współpracy bilateralnej w zakresie powierzonym przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

**Na polecenie MKiDN Instytut reprezentuje Polskę w następujących organizacjach:**

- European Heritage Heads Forum;
- Monitoring Group on Cultural Heritage in the Baltic Sea States – obecnie Baltic Region Heritage Committee.

W ramach współpracy z tymi organizacjami dyrektor NID wzięła udział w spotkaniu Grupy Monitorującej Dziedzictwo Kulturowe Państw Morza Bałtyckiego gromadzącej przedstawicieli instytucji kultury z państw regionu Morza Bałtyckiego, które odbyło się 2-4 kwietnia 2017 roku w Helsinkach. Ze względu na organizację 41. Sesji Komitetu Światowego Dziedzictwa w Polsce, przedstawiciel NID nie wziął udziału w spotkaniu European Heritage Heads Forum, które odbyło się w Reykjavíku w dniach 7-9 czerwca 2017 roku.

#### Organizacja i przebieg 41. Sesji Komitetu Światowego Dziedzictwa, Kraków 2-12 lipca 2017 roku

Sesja Komitetu Światowego Dziedzictwa jest dorocznym, statutowym spotkaniem członków Komitetu Światowego Dziedzictwa przy UNESCO, w trakcie którego Komitet podejmuje decyzje dotyczące implementacji Konwencji światowego dziedzictwa, w tym decyzje dotyczące wpisów na Listę światowego dziedzictwa oraz wydaje rekomendacje dotyczące ochrony i konserwacji miejsc na nią wpisanych.

Organizatorem sesji z ramienia polskiego rządu było Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego (MKiDN). Przy organizacji współpracowały Ministerstwo Spraw Zagranicznych (MSZ), Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji (MSWiA) oraz władze miasta Krakowa i Polski Komitet ds. UNESCO. W imieniu Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego organizatorem wykonawczym i koordynatorem sesji był Narodowy Instytut Dziedzictwa (NID). Przygotowania organizacyjne do sesji trwały około 7 miesięcy. 41. Sesja Komitetu UNESCO ds. światowego dziedzictwa odbyła się w Centrum Kongresowym ICE Kraków, które zostało wybrane na miejsce konferencji przez jej współorganizatora – władze Miasta Kraków, a następnie zatwierdzone przez

przedstawiciele UNESCO. W sesji wzięli udział przedstawiciele 126 krajów (States-Parties). W sumie uczestniczyło w niej 3009 osób włącznie z organizatorami oraz zespołem realizującym wydarzenie.

#### **Obrady Komitetu (2-12.07.2017)**

W trakcie 10 dni obrad Komitet Światowego Dziedzictwa przyjął 235 decyzji, które dotyczyły spraw ogólnych i proceduralnych, stanu zachowania dóbr światowego dziedzictwa znajdujących się na Liście światowego dziedzictwa oraz na Liście światowego dziedzictwa w zagrożeniu oraz nowych wpisów i modyfikacji dotychczasowych wpisów istniejących (np. zmiany granic).

Sesji przewodniczył prof. Jacek Purchla, przewodniczący Polskiego Komitetu ds. UNESCO. Jego zastępcami byli ambasadorowie z Korei oraz Portugalii. Polskiej delegacji, liczącej 47 osób, przewodniczył prof. Piotr Gliński, Wiceprezes Rady Ministrów, Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

NID odpowiadał za koordynację przygotowania od strony merytorycznej udziału Polski w sesji w zakresie spraw ogólnych oraz dziedzictwa kulturowego. Instytut zajął się analizą materiałów przygotowanych na sesję przez Sekretariat Komitetu i organizacje doradcze, a także przygotowaniem wkładu merytorycznego do instrukcji dla delegacji Polski.

Komitet Światowego Dziedzictwa zatwierdził skreślenie trzech miejsc z Listy światowego dziedzictwa w zagrożeniu: Parku Narodowego Simien (Etiopia), Parku Narodowego Comoe (Wybrzeże Kości Słoniowej) oraz Monastynu Gelati (Gruzja). Komitet zdecydował również o wpisaniu dwóch miejsc na Listę światowego dziedzictwa w zagrożeniu: Historycznego centrum Wiednia (Austria) oraz Starego miasta Hebron/Al-Khalil (Palestyna), które jako wpis ratunkowy zostało jednocześnie wpisane na Listę światowego dziedzictwa kulturalnego i przyrodniczego UNESCO i na Listę światowego dziedzictwa w zagrożeniu. Wśród dóbr dyskutowanych znalazła się Puszcza Białowieska, dla której Komitet przyjął decyzję 41 COM 7B.1. Komitet zidentyfikował problemy konserwatorskie, które mogą wpływać negatywnie na wyjątkową uniwersalną wartość dóbr: temat rekonstrukcji/odbudowy dóbr zniszczonych w wyniku konfliktów zbrojnych lub katastrof naturalnych (trzęsienie ziemi w Nepalu), zmiany klimatyczne, budowa zapór i tam, budowa sieci transportowych i dróg, przemysł wydobywczy, a także po raz kolejny wskazał potrzebę wykonywania ocen oddziaływania na środowisko (EIA) i dziedzictwo (HIA) oraz odpowiedniego zarządzania dobrami.

W ogólnej decyzji 41 COM 7 poświęconej zagadnieniom konserwatorskim Komitet odniósł się również do inicjatyw zaproponowanych przez Polskę. W pkt. 3 – Komitet podziękował Polsce za organizację Forum Zarządców Miejsc Światowego Dziedzictwa, które okazało się cennym narzędziem szerzenia wiedzy o działaniu i praktycznym wdrażaniu systemu światowego dziedzictwa wśród zarządców miejsc, odnotował oświadczenie/deklarację (*statement*) przygotowane



przez uczestników forum oraz zachęcił gospodarzy przyszłych sesji do kontynuowania organizacji Forum Zarządców Miejsc Światowego Dziedzictwa w połączeniu z sesjami Komitetu. W pkt. 14 Komitet zauważył i podziękował Polsce za inicjatywę i propozycję organizacji międzynarodowej konferencji poświęconej odbudowie, zaplanowanej na marzec 2018 roku w Warszawie.

Komitet zdecydował o wpisie 21 nowych miejsc (3 przyrodniczych i 18 kulturowych) i rozszerzył lub zmodyfikował granice pięciu miejsc będących już na Liście. Lista liczy obecnie 1073 dóbr (832 kulturowe, 206 przyrodniczych i 35 mieszanych). Sukcesem jest kolejny, 15. wpis na Listę światowego dziedzictwa z Polski – Kopalni rud ołowiu, srebra i cynku wraz z systemem gospodarowania wodami podziemnymi w Tarnowskich Górach.

.....  
Posiedzenie Komitetu Światowego Dziedzictwa w Krakowie – moment przegłosowania wpisu kopalni w Tarnowskich Górach na Listę światowego dziedzictwa UNESCO



Podczas omawiania spraw systemowych i raportowania prowadzonych programów i innych inicjatyw Komitet podjął decyzję 41 COM 12A, w której m.in. podziękował grupie ad hoc, która pracowała przez rok pod polskim przewodnictwem, za pracę i wypracowane rekomendacje oraz przedłużył jej mandat wraz ze wskazaniem zakresu działania.

#### Fora towarzyszące sesji

##### Forum Zarządców Miejsc Światowego Dziedzictwa (*Site Managers Forum*)

W dniach 30 czerwca – 6 lipca, po raz pierwszy w historii Konwencji Światowego Dziedzictwa, odbyło się Forum Zarządców Miejsc Światowego Dziedzictwa, będące wydarzeniem towarzyszącym 41. Sesji Komitetu Światowego Dziedzictwa. Pomysłodawcą forum był NID, który zorganizował spotkanie we współpracy z ICCROM i przy udziale Centrum Światowego Dziedzictwa UNESCO. Gospodarzem forum było miasto Kraków.

Ideą forum było stworzenie platformy umożliwiającej wymianę doświadczeń i wiedzy pomagającej zarządcom miejsc światowego dziedzictwa w zrozumieniu procesu decyzyjnego Komitetu i jego roli w ochronie światowego dziedzictwa kulturowego, zorientowanie zarządców w procesie monitoringu kontrolnego z jednoczesnym pokazaniem całego procesu. Ważnym celem organizacji forum było zorientowanie się, w jaki sposób zarządcy są angażowani w proces sprawozdawania oraz poznanie ich opinii na temat systemu. Miało to związek z decyzją Komitetu Światowego Dziedzictwa podjętą w 2016 roku, w której Komitet zaleca przeprowadzenie oceny monitoringu kontrolnego.

W forum udział wzięło około 100 osób. Byli to zarządcy miejsc światowego dziedzictwa z 25 państw, reprezentujący wszystkie regiony świata oraz wszystkie rodzaje miejsc światowego dziedzictwa (kulturowe, przyrodnicze, mieszane, transgraniczne), a także przedstawiciele Centrum Światowego Dziedzictwa UNESCO (WHC), organizacji doradczych: ICCROM, IUCN, ICOMOS oraz NID, MKiDN i służb konserwatorskich.

#### **Spotkanie Społeczeństwa Obywatelskiego (*Civil Society Meeting*)**

Celem spotkania, zorganizowanego przez Europa Nostra we współpracy z NID, była poprawa jakości i efektywności sposobu, w jaki społeczeństwo obywatelskie jest angażowane we wdrażanie postanowień Konwencji światowego dziedzictwa. Zgodnie z założeniami organizatorów nawiązanie regularnej współpracy, która umożliwi Komitetowi korzystanie w pełni z wiedzy i pasji obywateli aktywnie zaangażowanych w działanie na rzecz dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego, zostało uznane za jeden z istotnych celów. W spotkaniu wzięło udział około 60 osób, głównie przedstawiciele organizacji pozarządowych.

#### **Forum Młodych Profesjonalistów Światowego Dziedzictwa (*Young Professionals Forum*)**

Forum Młodych zostało przygotowane przez Polski Komitet ds. UNESCO oraz Międzynarodowe Centrum Kultury, pod patronatem Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Wzięło w nim udział 32 młodych ekspertów zajmujących się ochroną dziedzictwa z 32 krajów. Forum Młodych, zorganizowane pod hasłem *Memory: Lost and Recovered Heritage*, odbyło się dniami 25 czerwca – 4 lipca 2017 roku. Było okazją do poszerzenia wiedzy z zakresu wdrażania Konwencji światowego dziedzictwa, metod pracy Komitetu, szans i wyzwań związanych z ochroną, konserwacją, renowacją wybranych miejsc wpisanych na Listę światowego dziedzictwa kulturalnego i przyrodniczego UNESCO. Forum zakończyło przyjęcie deklaracji, która stanowiła przesłanie na temat tego, co robić wobec zjawiska niszczenia miast.

#### **Wydarzenia towarzyszące sesji**

Od 3 do 10 lipca 2017 roku zrealizowano ponad 50 wydarzeń towarzyszących. Ich organizatorami były organizacje doradcze, stałe przedstawicielstwa przy UNESCO, organizacje pozarządowe oraz przedstawicielstwa rządów i samorządów różnych krajów (w sumie 15 krajów, w tym Polski) oraz liczne wystawy.



Obrady 41. Sesji Komitetu Światowego Dziedzictwa w Krakowie

### „World Heritage Review”

W związku z sesją wydany został numer specjalny „World Heritage Review” poświęcony dziedzictwu w Polsce, ze szczególnym uwzględnieniem dóbr wpisanych na Listę światowego dziedzictwa. Został on przygotowany w trzech wersjach językowych: angielskiej, francuskiej i hiszpańskiej przy ścisłej współpracy Narodowego Instytutu Dziedzictwa i Centrum Światowego Dziedzictwa UNESCO. NID odpowiadał za wkład merytoryczny, materiał ilustracyjny i tłumaczenie tekstów na język angielski, zaś Centrum Światowego Dziedzictwa odpowiedzialne było za tłumaczenie na pozostałe języki, opracowanie graficzne i edytorskie. Głównym założeniem numeru była prezentacja różnorodności zasobu dziedzictwa w Polsce, a także historii jego ochrony i konserwacji oraz wynikających z tego doświadczeń i osiągnięć zaprezentowanych na przykładzie poszczególnych miejsc światowego dziedzictwa w Polsce.

Ze względu na narzucony przez wydawcę limit objętości „World Heritage Review” nie wszystkie zamówione artykuły mogły zostać w nim opublikowane. Dodatkowo część tekstów musiała zostać skrócona. Dlatego też NID po konsultacji z UNESCO w ramach swojej działalności statutowej przygotował specjalny dodatek do „Ochrony Zabytków” tematycznie związany z sesją. Zawiera on pełną wersję wszystkich zamówionych do „World Heritage Review” artykułów wraz z przedmowami Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Prezydenta Miasta Krakowa oraz wywiadem z przewodniczącym 41. Sesji Komitetu Światowego Dziedzictwa. Został on opublikowany jednocześnie po polsku i po angielsku. Nakład 700 egzemplarzy przeznaczonych na sesję rozszedł się w całości.

#### **W ramach współpracy NID z krajami sąsiadującymi:**

- w dniach 17–18 maja 2017 roku w Wilnie pod przewodnictwem wiceministrów kultury z Polski i Litwy Jarosława Sellina i Renaldasa Augustinavičiusa odbyło się 10. posiedzenie Polsko-Litewskiej Grupy Ekspertów ds. Zachowania Dziedzictwa Kulturowego. Tematyka spotkania dotyczyła współpracy między polskimi i litewskimi muzeami, archiwami oraz bibliotekami (również w kontekście przypadającej w 2018 roku 100. rocznicy odzyskania niepodległości przez oba kraje), a także realizacji zapisów porozumienia w dziedzinie dziedzictwa kulturowego, zawartego pomiędzy Narodowym Instytutem Dziedzictwa a Departamentem Dziedzictwa Kulturowego przy Ministerstwie Kultury Republiki Litewskiej. W spotkaniu udział wzięła dyrektor Narodowego Instytutu Dziedzictwa, prof. Małgorzata Rozbicka;
- w dniach 26–28 czerwca 2017 roku w Mińsku wiceminister Jarosław Sellin razem z Wasilijem M. Czernikiem, zastępcą Ministra Kultury Republiki Białorusi, współprzewodniczyli obradom 18. posiedzenia Polsko-Białoruskiej Komisji Konsultacyjnej do spraw Dziedzictwa Kulturalnego, działającej na podstawie Porozumienia między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Białoruś o współpracy w dziedzinie ochrony dziedzictwa kulturalnego. W spotkaniu wziął udział zastępca dyrektora NID Mariusz Czuba;
- W dniach 1–3 sierpnia na zaproszenie władz miasta Wilna odbyło się posiedzenie polsko-litewskiego Komitetu Nadzorczego ds. projektu rewitalizacji cmentarza na Rossie. Była to ekspercka wizyta konsultacyjna, w której wzięła udział prof. Małgorzata Rozbicka, dyrektor NID;
- W dniach 1–3 sierpnia 2017 roku w Kamieńcu Podolskim odbyło się robocze spotkanie przedstawicieli Narodowego Instytutu Dziedzictwa z władzami miasta Kamieniec Podolski, przedstawicielami miejscowych służb konserwatorskich oraz zarządzającymi muzeum zamkowym. Organizatorem spotkania ze strony ukraińskiej był Włodzimierz Gerycz, dyrektor Rezerwatu Historyczno-Architektonicznego w Żółkwi, a stronie polskiej przewodniczył Mariusz Czuba, zastępca dyrektora NID. Celem spotkania było rozpoznanie problemów i potrzeb w zakresie ochrony oraz zarządzania dziedzictwem kulturowym Kamieńca Podolskiego, ze szczególnym uwzględnieniem słynnej kamienieckiej twierdzy oraz dokonanie wstępnej oceny możliwości merytorycznego wsparcia w tym zakresie ze strony Narodowego Instytutu Dziedzictwa. Wynikiem rozpoznania najważniejszych potrzeb i zagrożeń dla dziedzictwa kulturowego Kamieńca Podolskiego było podpisanie wstępnego porozumienia o współpracy.

#### **Ponadto eksperci NID wzięli udział w:**

- walnym spotkaniu EAC – Europejskiej Rady Archeologicznej, które miało miejsce w Atenach w dniach 9–11 marca 2017 roku. Spotkaniu towarzyszyły dwudniowe sympozjum, tym razem dotyczące mechanizmów decyzyjnych funkcjonujących w systemach prawnych poszczególnych państw europejskich. Przedstawicielka NID wygłosiła referat o znaczeniu archeologicznych badań przedinwestycyjnych;

- konferencji inicjującej *Europejską Strategię Dziedzictwa Kulturowego dla XXI wieku (European Cultural Heritage Strategy for the XXI Century)*, która odbyła się 6-7 kwietnia 2017 roku w Limassol. Strategia została stworzona przez Komitet Sterujący dla Kultury, Dziedzictwa i Krajobrazu (CDCPP) przy Radzie Europy i jest rekomendowana do wdrażania przez kraje członkowskie Rady Europy. Udział w konferencji wzięła koordynator krajowa HEREIN z ramienia Narodowego Instytutu Dziedzictwa;
- spotkaniu grupy koordynatorów krajowych HEREIN, które odbyło się 27 kwietnia 2017 roku w Paryżu. Na spotkaniu przedstawiono wyniki audytu dotyczącego użytkowania i technicznych właściwości portalu, omówiono jego przyszłą reorganizację i poprawę techniczną oraz ewentualne zmiany zarówno w sposobie zbierania i publikowania informacji o systemach krajowych, jak i w innych działaniach HEREIN. Udział w spotkaniu wzięła koordynator krajowa HEREIN z ramienia Narodowego Instytutu Dziedzictwa;
- międzynarodowej konferencji naukowej „Fortyfikacje pomiędzy Bałtykiem a Morzem Czarnym. Zarządzanie i ochrona dziedzictwa obronnego”, która odbyła się 21-23 czerwca 2017 roku w Gdańsku. Organizatorami konferencji był Narodowy Instytut Dziedzictwa oraz Muzeum Historyczne Miasta Gdańska. Konferencja była jednym z efektów kilkunastoletniej, międzynarodowej współpracy w dziedzinie ochrony i konserwacji zabytków pomiędzy Polską a Ukrainą, Białorusią i Słowacją. Podczas konferencji swój referat wygłosił przedstawiciel NID;
- międzynarodowej konferencji naukowej „MILITAGE 2017. Military Heritage from the 20th Century. Preservation, reuse and management” organizowanej przez IcoFort (International Scientific Committee on Fortification and Military Heritage) w Norwegii od 4 do 7 września 2017 roku. Podczas konferencji specjalistka NID zaprezentowała wykład na temat ochrony XX-wiecznych fortyfikacji w Polsce;
- 27. Konferencji Grupy Roboczej Niemieckich Zarządców Pałaców, która odbyła się 21-23 września 2017 roku w Parku Księcia Pücklera w Bad Muskau. W wykładach i rozmowach poruszone zostały kwestie restaurowania i ochrony zabytków, braku barier architektonicznych w zabytkach kultury. Mówiono także o wpływie zmian klimatycznych na rolniczy rozwój historycznych ogrodów, a także o kwestiach związanych z promocją i kreatywnymi strategiami marketingowymi. Podczas konferencji swój referat wygłosił przedstawiciel NID;
- konferencji „Cultural heritage and municipalities. Towards efficient management”, która odbyła się 16 listopada w Wilnie. Organizowało ją Ministerstwo Kultury Republiki Litwy i operator programu grantów – Islandia, Lichtenstein, Norwegia. Przedstawicielka NID przedstawiła referat podsumowujący projekt „DoM. Dziedzictwo obok Mnie” w świetle wykorzystania jego efektów w dalszych działaniach NID;
- IV Międzynarodowej Konferencji Naukowej „Turystyka na obszarach przyrodniczo cennych”, która odbyła się w dniach 7-8 września 2017 roku w Białowieskim Parku Narodowym. Organizatorami konferencji byli Zamiejscowy Wydział Leśny Politechniki Białostockiej w Hajnówce oraz Instytut Kronenberga,

a partnerami Urząd Marszałkowski Województwa Podlaskiego, Wydział Architektury PB, Wydział Historyczno-Socjologiczny UwB, Wydział Nauk o Zdrowiu UMB, Instytut Biologii Ssaków PAN w Białowieży, Polskie Towarzystwo Agrofizyczne PAN, Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych w Białymstoku, Białowiecki Park Narodowy, Infinity Group i Starostwo Powiatowe w Hajnówce. Konferencja poświęcona była przeglądowi wyników najnowszych badań poświęconych problemom rozwoju obszarów przyrodniczo cennych. Na konferencji przedstawiciel NID przedstawił referat pt.: „Miejsca Światowego Dziedzictwa Kulturalnego i Naturalnego w Polsce – zasób i problemy ochrony”;

- studyjnej wizycie w Polsce pracowników Agencji Ochrony Dziedzictwa Kulturowego Gruzji, która odbyła się w dniach 12-17 września 2017 roku. Jednym z punktów wizyty w Polsce było spotkanie z dyrekcją Narodowego Instytutu Dziedzictwa. Spotkanie zakończyło się wyrażoną przez obie strony gotowością do podjęcia dalszej współpracy;
- konferencji – okrągłym stole poświęconym 470. rocznicy urodzin Stanisława Żółkiewskiego pn.: „Stanisław Żółkiewski – symboliczna figura dla polskiej i ukraińskiej historii”. Konferencja odbyła się 13 października 2017 roku w zamku w Żółkwi. Do udziału w niej zaproszeni zostali konserwatorzy zabytków, historycy, muzealnicy i archeolodzy z Ukrainy oraz z Polski. Zasadniczym celem podjętych działań jest stworzenie wirtualnej platformy łączącej wszystkie instytucje kulturalne i naukowe badające działalność Stanisława Żółkiewskiego oraz służącej popularyzacji jego postaci. Organizatorem spotkania był Państwowy Historyczno-Architektoniczny Rezerwat w Żółkwi;
- dorocznym spotkaniu Międzynarodowej Rady Konserwatorskiej Miejsc Światowego Dziedzictwa UNESCO – drewniane cerkwie w polskim i ukraińskim regionie Karpat. Spotkanie odbyło się w dniach 14-16 listopada 2017 roku, w zabytkowej scenerii Krasieczyna. W spotkaniu uczestniczyli ze strony polskiej przedstawiciele Narodowego Instytutu Dziedzictwa, Wojewódzki Podkarpacki Konserwator Zabytków oraz reprezentanci urzędów konserwatorskich z Podkarpacia i Małopolski, reprezentanci administracji samorządowej, duchowieństwa parafialnego oraz diecezjalni konserwatorzy zabytków z Przemysła i Tarnowa. Wśród reprezentacji strony ukraińskiej w spotkaniu wzięli udział przedstawiciele Rezerwatu Historyczno-Architektonicznego w Żółkwi, zarządcy muzeów w Drohobyczu i Rohatyniu, duchowieństwo kościoła wschodniego, przedstawiciele administracji obwodowej z Zakarpacia, Iwanofrankowska (dawniej Stanisławowa) i Lwowa oraz specjaliści ochrony dóbr kultury ze Lwowa. W części plenarnej spotkania gospodarze obiektów współtworzących wpis na Listę światowego dziedzictwa UNESCO zdawali relacje na temat bieżących dokonań i problemów. Dyskutowano o problemach zarządzania i konserwacji poszczególnych cerkwi. Ustalono, że w wyniku posiedzenia Rady zostanie opracowane memorandum w sprawie pozyskiwania środków niezbędnych do przeprowadzenia pilnych prac konserwatorskich w cerkwiach po stronie ukraińskiej.

# Aneks 1

W okresie sprawozdawczym w ramach środków finansowych KPOZiOnZ NID zrealizował następujące działania:

## A) Cel szczegółowy 1. Wspieranie rozwiązań systemowych na rzecz ochrony zabytków w Polsce.

- W ramach kierunku *Wypracowanie jednolitych standardów działania konserwatorskiego w odniesieniu do wybranych typów i kategorii zabytków nieruchomości*, zgodnie z obowiązującą doktryną konserwatorską przekazano do zatwierdzenia przez Departament Ochrony Zabytków MKiDN pakiet czterech standardów dotyczących dokumentacji i ewidencji zabytków archeologicznych, zabytków techniki i przemysłu, zabytkowych parków, ogrodów i komponowanej zieleni oraz architektury drewnianej.
- W ramach kierunku działania *Wzmocnienie instrumentów ochrony krajobrazu kulturowego* opracowano przewodnik dla pracowników urzędów gmin omawiający tematykę uchwalania tzw. uchwał reklamowych, przewodnik dla gmin określający podstawowe zasady zarządzania miejską zielenią zabytkową, a także opracowano i przekazano do DOZ MKiDN raport pt.: „Park kulturowy jako forma ochrony krajobrazu kulturowego (historycznego). Analiza skuteczności ochrony krajobrazu za pomocą szczególnej formy ochrony z mocy ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wraz ze sformułowaniem wniosków w zakresie propozycji zmian legislacyjnych”.
- W ramach kierunku działania *Opracowanie kompleksowego raportu o stanie zachowania zabytków nieruchomości*:
  - Zakończono weryfikację terenową wszystkich stanowisk archeologicznych wpisanych do księgi C rejestru zabytków.
  - Wydano drukiem „Raport o stanie zachowania zabytków nieruchomości w Polsce. Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków (księgi rejestru A i C)”. Prezentacja publikacji odbyła się 12 grudnia 2017 roku.
- W ramach kierunku działania *Kontynuacja badań w ramach AZP na obszarach szczególnie istotnych ze względu na zagrożenia dla dziedzictwa archeologicznego* zlecono wykonanie badań AZP na 23 obszarach wykonawcom wybranym w procedurze przetargu nieograniczonego, wykonano badania na 22 obszarach AZP (jedna umowa nie została zrealizowana z winy wykonawcy). Ponadto pracownicy NID przeprowadzili badania powierzchniowe na jednym obszarze AZP, stosując obowiązującą instrukcję prowadzenia badań oraz wypracowane w 2016 roku standardy opracowywania danych LIDAR.

## B) Cel szczegółowy 2. Wzmocnienie synergii działania organów ochrony zabytków.

- W ramach kierunku działania *Zwiększenie efektywności zarządzania i ochrony zabytków poprzez wdrażanie infrastruktury informacji przestrzennej o zabytkach*

aktualizowano dane przestrzenne na nowej platformie publikacyjnej dostępnej dla każdego – portalu mapowym <https://mapy.zabytek.gov.pl>. Obecnie na geoportalu dostępnych jest 86 proc. danych dostępnych w bazie danych geoprzestrzennych. Kontynuowano aktualizację repozytorium skanowanej dokumentacji rejestrowej oraz bazy danych geoprzestrzennych o zabytkach – pozyskano 11 782 kopie cyfrowe dokumentacji obejmującej dokumentację wpisanych do rejestru zabytków nieruchomości, ruchomych i archeologicznych, a także zabytków nieruchomości i archeologicznych figurujących w ewidencji zabytków. W wyniku przeprowadzonej walidacji danych wycofano 119 dokumentacji rejestru zabytków archeologicznych.

- W ramach kierunku działania *Podniesienie jakości procesów decyzyjnych w organach ochrony zabytków* wybrano w trybie przetargu nieograniczonego wykonawcę usługi szkoleniowej dla przedstawicieli organów ochrony zabytków. Opracowany został szczegółowy program szkoleń. Przeprowadzono łącznie 11 dwudniowych szkoleń w zakresie prawnym na poziomie podstawowym, 15 dwudniowych szkoleń z kompetencji miękkich na poziomie podstawowym oraz 5 trzydniowych w zakresie prawnym na poziomie zaawansowanym.
- W ramach kierunku działania *Merytoryczne wsparcie samorządu terytorialnego w ochronie zabytków*:
  - Przeprowadzono procedurę przetargu nieograniczonego i wybrano wykonawcę usługi polegającej na stworzeniu i wdrożeniu strony internetowej o zarządzaniu dziedzictwem kulturowym adresowanej do samorządów ([samorzad.nid.pl](http://samorzad.nid.pl)). Przygotowano i przyjęto projekt graficzny strony internetowej. Portal został uruchomiony i opublikowano w nim docelową zawartość startową, na którą składają się artykuły specjalistyczne, dobre praktyki i praktyczne instrukcje działania krok po kroku.
  - Wykonano 5 studiów ochrony wartości kulturowych dla: miasta i gminy Złocieniec (Zachodniopomorskie), miasta i gminy Brzostek (Podkarpackie), miasta Szczekociny (Śląskie), wsi Chobienia (Dolnośląskie), wsi Komorowo, Osuchowo, Nagoszewo, Wiśniewo i Zalesie (Mazowieckie).
  - Przygotowano i zrealizowano 9 dwudniowych szkoleń „Zarządzanie dziedzictwem lokalnym” (w Bieczynie, Starych Bogaczowicach, Wołominie, Żorach, Żaganie, Opatowie Świętokrzyskim i Pyrzycach). Udział w nich wzięło łącznie 330 osób, w tym pracownicy urzędów miejskich, gminnych i starostw powiatowych, przedstawiciele związków wyznaniowych, lokalni liderzy, przedsiębiorcy i właściciele zabytków, pracownicy muzeów i organizacje pozarządowe. Szkolenie opiera się na idei zarządzania dziedzictwem przedstawioną w poradniku „Dziedzictwo obok Mnie” i wypracowaną w projekcie „DoM” – jako temat interdyscyplinarny, wymagający zintegrowanego podejścia urzędników (i innych interesariuszy lokalnych) o różnych kompetencjach, takich jak planowanie przestrzenne, ochrona zabytków, rozwój gospodarczy, partycypacja społeczna, edukacja, turystyka. Te zagadnienia w kontekście racjonalnego wykorzystania dziedzictwa do rozwoju, zgodnie z zasadą zachowania jego wartości, są przedstawiane na szkoleniach w formie wykładów i ćwiczeń



warsztatowych w grupach. Warsztaty organizowane są wokół problemów i zagadnień lokalnych zgłoszonych przez jednostki samorządu terytorialnego. Pozwala to na praktyczne ćwiczenie nabytej na szkoleniu wiedzy w ujęciu konkretnych spraw gmin uczestniczących, które wymagają rozwiązań. Każdy uczestnik szkolenia otrzymał komplet książek: poradnik zarządzania dziedzictwem i publikację promocyjną z przedstawieniem dobrych praktyk (wydane w ramach projektu „DoM – Dziedzictwo obok Mnie. Wartości Dziedzictwa dla społeczności lokalnych”).

**C) Cel szczegółowy 3. Tworzenie warunków do aktywnego uczestnictwa w kulturze, edukacji na rzecz dziedzictwa kulturowego oraz jego promocji i reinterpretacji.**

- W ramach kierunku działania *Wspieranie budowania świadomości społecznej funkcji dziedzictwa kulturowego jako podstawy kształtowania się tożsamości narodowej i społeczności lokalnych*:
  - Kontynuowano współpracę programową z mediami publicznymi. Zawarto umowę z TVP Kultura na koprodukcję 20 odcinków 6-minutowych filmów o pomnikach historii, przygotowano i autoryzowano scenariusze kolejnych odcinków, które od czerwca do października były sukcesywnie emitowane w TVP Kultura oraz publikowane na kanale NID na portalu youtube.pl. Wyprodukowano i wyemitowano (październik i grudzień 2017 r.) serię spotów społecznych dotyczących dziedzictwa, opartych na kanwie serialu TVP „Ranczo”. Zaplanowano kampanie promocyjne do przeprowadzenia w ostatnim kwartale 2017 roku. Zorganizowano 7 premier filmu „Krajobraz mojego miasta” (w Bydgoszczy, Łodzi, Poznaniu, Opolu, Zakopanem, Lublinie i Katowicach), będącego częścią kampanii społecznej o tej samej nazwie. Od września do grudnia na antenach TVP i jej regionalnych antenach emitowane były spoty społeczne kampanii „Krajobraz mojego miasta”.
  - Przeprowadzono kolejną edycję konkursu Generalnego Konserwatora Zabytków na film dokumentalny o dziedzictwie kulturowym „Zabytkomania”, do którego zgłoszonych zostało ponad 300 filmów. Organizacja konkursu obejmowała przygotowanie regulaminu, wybór jury konkursu, zaplanowanie warsztatów oraz wyłonienie wykonawcy kampanii promocyjnej (w tym przygotowano materiały promocyjne). Uroczysta gala konkursu z wręczeniem nagród odbyła się 15 grudnia 2017 roku w kinie Iluzjon w Warszawie. Oprócz konkursu przeprowadzono 10 warsztatów filmowo-dziennikarskich oraz 10 warsztatów dotyczących zabytków i dziedzictwa kulturowego, w których udział wzięło około 320 uczniów szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych. Celem warsztatów było pobudzenie zainteresowania oraz kreatywnego podejścia młodzieży do dziedzictwa i jego wartości.
- W ramach kierunku działania *Promocja zasobu dziedzictwa za pośrednictwem Internetu*:
  - Uzupełniono zasoby danych w serwisie [www.zabytek.pl](http://www.zabytek.pl), w okresie sprawozdawczym opublikowano 691 zabytków, 2 chmury punktów, 1 model

3D, 32 rysunki inwentaryzacyjne CAD oraz 59 filmów promujących pomniki historii (wykonanych we współpracy z TVP Kultura).

- Zapewniono bieżący nadzór nad infrastrukturą informatyczną i serwową obsługującą repozytorium cyfrowe przechowujące i publikujące w Internecie cyfrowe wizerunki zabytków.
- W ramach kierunku działania *Zwiększenie dostępu do zasobu dziedzictwa i ułatwienie jego odbioru społecznego*:
  - Kolejna edycja konkursu Generalnego Konserwatora Zabytków na projekt edukacyjny o dziedzictwie kulturowym „Zabytek Poznany” została ogłoszona 19 czerwca, we wskazanym terminie – do 30 września (pod uwagę była brana data nadania) wpłynęło 48 zgłoszeń do konkursu. Prace poprzedzające ogłoszenie, wykonane w I półroczu 2017 roku obejmowały przygotowanie regulaminu konkursu (aktualizacja), wyłonienie jury, zaplanowanie kampanii promocyjnej w mediach. Ponadto wydrukowano podręcznik dobrych praktyk – *Rozgryźć dziedzictwo* jako materiał szkoleniowy dla organizatorów wydarzeń edukacyjnych. Po rozpatrzeniu zgłoszeń konkursowych jury przyznało 8 nagród i 5 wyróżnień w 3 kategoriach. Uroczysta gala wręczenia nagród laureatom była połączona z galą podsumowującą Europejskie Dni Dziedzictwa i odbyła się w Opolu 17 listopada 2017 roku.
  - Wyprodukowano kolejną partię (920 zestawów) pakietu edukacyjnego pt. Przenośne centrum interpretacji dziedzictwa, autorstwa Katarzyny Zarzyckiej i Barbary Łepkowskiej i wysłano do 900 szkół.
  - W pierwszym półroczu 2017 roku wykonano szereg działań związanych z przygotowaniem tegorocznej edycji Europejskich Dni Dziedzictwa (przygotowanie programu imprezy, materiałów informacyjnych i promocyjnych, przygotowanie kampanii reklamowej w mediach). Inauguracja EDD, realizowanego pod hasłem „Dziedzictwo krajobrazu – krajobraz dziedzictwa”, miała miejsce w Poznaniu w centrum interpretacji dziedzictwa Brama Poznania, w sobotę 9 września. Wzięło w niej udział ponad 400 osób. Wydarzenia w ramach imprezy odbywały się w weekendy 9-10 września i 16-17 września w co najmniej 413 miejscowościach. Kampania informacyjna na temat EDD była realizowana od 4 do 17 września na poziomie regionalnym i ogólnopolskim poprzez emisje spotu w TVP, audycje w programach radiowych, posty na Facebooku. Gala podsumowująca Europejskie Dni Dziedzictwa odbyła się w Opolu 17 listopada 2017 roku.
  - Przeprowadzono 2 nabory wniosków do programu „Wolontariat dla dziedzictwa”, czyli pełną ich procedurę, na którą składa się przede wszystkim ocena formalna, eliminująca wnioski zawierające błędy formalne, następnie ocena merytoryczna wniosków poprawnych przez Zespół oceniający, podsumowanie ocen w liście rankingowej i podjęcie decyzji o przyznaniu dofinansowania. W obydwu naborach złożono łącznie 114 wniosków, w tym 94 poprawne pod względem formalnym. Spośród nich dofinansowanie przyznano na realizację 43 projektów (30 w ramach pierwszego naboru i 13 w ramach drugiego), na łączną kwotę 1 000 000 zł.

Zawarto łącznie 39 umów dotyczących dofinansowania (cztery organizacje zrezygnowały z realizacji dofinansowanych zadań) i wszystkie zadania zostały wykonane. Podsumowaniem dwóch edycji programu było wydanie publikacji zawierającej reportaże o wolontariacie dla dziedzictwa pt. *Coś bierzemy, coś dajemy*, wyprodukowanie filmu i spotu pt. „Powód do dumy” oraz konferencja pod hasłem „Wspólnie dla dziedzictwa”, która odbyła się 11 grudnia 2017 roku. Został również przygotowany projekt regulaminu kolejnej edycji programu pod nazwą „Wspólnie dla dziedzictwa” i przesłany do zatwierdzenia przez MKiDN.

D) Poza wskazanymi wyżej kierunkami działania, w ramach KPOZiOnZ w 2017 roku przeprowadzono badanie ewaluacyjne Krajowego Programu Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2014–2017. Ponadto został opracowany program badawczy służący badaniu wpływu dziedzictwa kulturowego na gospodarkę. Wnioski z obu projektów mają być wykorzystane podczas opracowywania kolejnego KPOZiOnZ.

## Aneks 2

### Wystąpienia specjalistów NID

Imię i nazwisko	Tytuł, termin i miejsce konferencji	Tytuł referatu
Katarzyna Balik, Maciej Świątkowski	„Spotkanie w ramach EDD”, 16–17.09.2017 r., Lubostroń	<i>Ogród i park majątności hrabiów Skórzewskich w Lubostroniu</i>
Tomasz Błyskosz	„Wolontariat dla zabytków kaszubskiej Nordy. Chronimy DOM POMORSKI”, 27.10.2017 r., Żelistrzewo	<i>Rola i zadania samorządu terytorialnego w ochronie zabytków oraz Kampania społeczna „Krajobraz mojego miasta”</i>
Jacek Brudnicki	„Prezentacja Raportu o stanie zachowania zabytków w Polsce”, 12.12.2017 r., Warszawa	<i>Problematyka wadliwości prawnej decyzji o wpisie do rejestru zabytków</i>
Jacek Brudnicki	„Prawne aspekty ochrony dóbr kultury”, 18–20.12.2017 r., Dębe	<i>Skutki zniszczenia i utraty wartości zabytków oraz zagadnienia nadzoru konserwatorskiego</i>
Michał Bugaj	„Muzea – teoria i praktyka. Być albo nie być we współczesnym świecie”, 15.05.2017 r., Sosnowiec	<i>Magazyny archeologiczne – kwestia przechowywania zabytków archeologicznych</i>

Michał Bugaj	„Sesja Stowarzyszenia Naukowego Archeologów Polskich, Oddział Górnośląski”, 22.05.2017 r., Bytom	<i>Magazyny archeologiczne – kwestia przechowywania zabytków archeologicznych</i>
Michał Bugaj	„Problemy przechowywania znalezisk archeologicznych z Mazowsza”, 13.10.2017 r., Warszawa	<i>Magazyny archeologiczne w Polsce</i>
Agata Byszewska	„Dziedzictwo we współczesnym świecie”, 19–20.10.2017 r., Poznań	<i>Dziedzictwo archeologiczne w procesie rewitalizacji – bilans zysków i strat</i>
Aleksandra Chabiera	„Kulinaria – wizytówka regionów turystycznych”, 4.06.2017 r., Warszawa	<i>Karczma u bacy, krupnik babuni: autentyzm produktów lokalnych w rozwoju turystyki opartej o dziedzictwo</i>
Aleksandra Chabiera	„Po co Polakom dziedzictwo? Współczesna rola i znaczenie dziedzictwa w badaniach społecznych”, 4.12.2017 r., Kraków	<i>Ekonomiczne wartości dziedzictwa kulturowego i ich postrzeganie przez Polaków</i>
Krzysztof Czartoryski	„Młyny wodne w dorzeczu dolnej Wisły od pocz. XVIII do pocz. XXI wieku”, 26.05.2017 r., Toruń	<i>Młyn zbożowy w Siedlimowicach na Dolnym Śląsku</i>
Krzysztof Czartoryski	„Węgiel – archetyp Górnego Śląska”, 19–20.10.2017 r., Zabrze	<i>Stan zachowania infrastruktury kopalnianej Zagłębia Dolnośląskiego</i>
Mariusz Czuba	„Turystyka na obszarach przyrodniczo cennych”, 7–8.09.2017 r., Białowieża	<i>Miejsca Światowego Dziedzictwa Kulturalnego i Naturalnego w Polsce – zasób i problemy ochrony</i>
Anna Dyszkant	„Dobre praktyki w urbanistyce i planowaniu przestrzennym”, 30.11.2017 r., Poznań	<i>Krajobraz mojego miasta – reklama w przestrzeni miejskiej</i>
Wojciech Eckert	„Turystyka historyczna na pograniczu lubusko–brandenburskim”, 7.11.2017 r., Krosno Odrzańskie	<i>Krajobraz mojego miasta – fortyfikacje, umocnienia</i>
Paweł Filipowicz	„Problemy Planistyczne – Jesień 2017”, 24–25.10. 2017 r., Wrocław	<i>Ingerencje plastyczne w przestrzeń miejską: oficjalne i nieoficjalne, chciane i niechciane, legalne i nielegalne</i>
Paweł Filipowicz	„Nieznane dziedzictwo Łodzi – Dobra kultury współczesnej”, 06.12. 2017 r., Łódź	<i>Dziedzictwo architektury powojennej: stan zachowania, szansa przetrwania</i>
Anna Fortuna-Marek, Andrzej Siwek	„40 lat Światowego Dziedzictwa Kulturowego w Polsce – dokonania i perspektywy”, 27–28.04.2017 r., Warszawa	<i>Drewniane świątynie z Listy Światowego Dziedzictwa UNESCO – problemy ochrony i zarządzania</i>

Anna Fortuna-Marek	„Szlakiem obiektów UNESCO na pograniczu polsko-słowackim”, 29.05.2017 r., Korbornia	<i>Drewniane świątynie z Listy Światowego Dziedzictwa UNESCO w Podkarpackiem - wybrane problemy ochrony i zarządzania</i>
Nina Glińska	„Badania archeologiczne prowadzone na terenie południowo-wschodniej Polski, zachodniej Ukrainy i północnej Słowacji”, 28-29.03.2017 r., Rzeszów	<i>Klasyfikacja form wczesnośredniowiecznych naczyń z Wiślicy</i>
Nina Glińska	„Posiedzenie Komisji Archeologicznej PAN”, 04.04.2017 r., Kraków	<i>70 lat badań archeologicznych w Wiślicy, pow. Busko-Zdrój. Próba podsumowania</i>
Nina Glińska	„Na ratunek Sztuce”, 19-20.09.2017 r., Lublin	<i>Kilka uwag o kondycji stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków woj. świętokrzyskiego</i>
Nina Glińska, Łukasz Młynarski	„Na ratunek Sztuce”, 19-20.09.2017 r., Lublin	<i>Czy mieszkańcom woj. świętokrzyskiego są potrzebne założenia dworsko-parkowe? Kilka uwag na temat ochrony i stanu technicznego takich założeń na terenie woj. ze szczególnym uwzględnieniem powiatu opatowskiego</i>
Nina Glińska	„Z dziejów architektury średniowiecznej Europy. Architektura w początkach państw Europy Środkowej”, 22-23.11.2017 r., Gniezno	<i>Kulminacja wyspy miejskiej (tzw. regia) w Wiślicy – czego jeszcze nie wiemy?</i>
Iwona Górską	„Drewniane budownictwo w krajobrazie Podlasia. Dobre praktyki”, 20.09.2017 r., Folwark Nadawki Wasilków	<i>Drewniane budownictwo w krajobrazie Podlasia. Dobre praktyki – w poszukiwaniu złotego środka</i>
Grzegorz Grajewski	„Symposium kampanologiczne Anno Domini 2017”, 24-25.04.2017 r., Tacziszów	<i>Akta do konfiskat dzwonów w XX wieku na Śląsku w zasobie Archiwum Państwowego we Wrocławiu</i>
Grzegorz Grajewski	„Praktyka zarządzania Pomnikami Historii - przykład młyna papierniczego w Dusznikach-Zdroju”, 30.11-1.12.2017 r., Duszniki-Zdrój	<i>Opracowanie dokumentacji dotyczącej wpisu młyna papierniczego na polską listę informacyjną UNSECO</i>
Elżbieta Jagielska	„Prezentacja Raportu o stanie zachowania zabytków w Polsce (Księga A i C)”, 12.12.2017 r., Warszawa	<i>Weryfikacja wpisów obszarowych</i>
Robert Kola	„Ochrona dziedzictwa kolejowego w Polsce. Historia, zasób, problemy i perspektywy”, 27.03.2017 r., Warszawa	<i>Stan ochrony dziedzictwa kolejowego w Polsce</i>

Leszek Kotlewski	„Park Kulturowy Wietrzychowice. Na europejskim szlaku megalitów”, 20-21.04.2017 r., Toruń	<i>Ochrona grobowców kujawskich w Wietrzychowicach</i>
Leszek Kotlewski	„Szkolenie dla inspektorów ds. archeologii WUZOZ”, 15-16.11.2017 r., Warszawa	<i>Grobowce kujawskie w Wietrzychowicach – historia ochrony</i>
Anna Koziół	„4. Forum Dziedzictwa Europy Środkowej: Dziedzictwo i społeczeństwo”, 1-2.06.2017 r., Kraków	<i>Local Authorities in Heritage Management in Poland: Possibilities, Challenges, and Limitations</i>
Anna Koziół	„Rola dziedzictwa kulturowego w rewitalizacji miast. Perspektywy Polski, Francji i krajów Grupy Wyszehradzkiej”, 13-14.11.2017 r., Warszawa	<i>Dziedzictwo kulturowe jako potencjał dla rozwoju lokalnego</i>
Anna Koziół	„Po co Polakom dziedzictwo? Współczesna rola i znaczenie dziedzictwa w badaniach społecznych”, 4.12.2017 r., Kraków	<i>Zainteresowanie Polaków dziedzictwem i zaangażowanie w jego zachowanie – ekonomiczne wartości dziedzictwa kulturowego i ich postrzeganie przez Polaków</i>
Iwona Liżewska	„Ochrona dziedzictwa kulturowego Warmii i Mazur”, 22.02.2017 r., Olsztyn	<i>Zasób zabytkowy województwa warmińsko-mazurskiego</i>
Iwona Liżewska	„IV Ogólnopolska Konferencja Ochrony Dóbr Kultury, Historia Ochrony”, 26.04.2017 r., Olsztyn	<i>Ochrona zabytków w dawnych Prusach Wschodnich</i>
Anna Lorek	„Prezentacja Raportu o stanie zachowania zabytków w Polsce (Księga A i C)”, 12.12.2017 r., Warszawa	<i>Weryfikacja zabytków nieruchomych</i>
Wioletta Łabuda-Iwaniak	Konferencja „Światło w architekturze i przestrzeniach publicznych – o świadomym kreowaniu wizerunku miasta” 29.09.2017 r., Łódź	<i>Krajobraz mojego miasta. Dbajmy o naszą przestrzeń wspólną</i>
Wioletta Łabuda-Iwaniak	Seminarium „Problemy planistyczne – JESIEŃ 2017”, 24.10.2017 r., Wrocław	<i>Założenia i realizacja kampanii społecznej „Krajobraz mojego miasta”</i>
Wioletta Łabuda-Iwaniak	„Po co Polakom dziedzictwo? Współczesna rola i znaczenie dziedzictwa w badaniach społecznych”, 04.12.2017 r., Kraków	<i>Stosunek Polaków do krajobrazu kulturowego. Czy kampania „Krajobraz mojego miasta” jest potrzebna?</i>
Hanna Mackiewicz	„Dziedzictwo we współczesnym świecie”, 19-20.10.2017 r., Poznań	<i>Funkcjonowanie zabytków archeologicznych wśród lokalnych społeczności – wybrane przykłady z województwa warmińsko-mazurskiego</i>

Dominik Mączyński	„Studium podyplomowe na Wydziale Konserwatorstwa Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu”, maj 2017 r., Toruń	<i>Iluminacje zabytków – problematyka konserwatorska</i>
Dominik Mączyński	„Międzynarodowa Konferencja Ochrony Dóbr Kultury na Wypadek Szczególnych Zagrożeń – wybrane aspekty ewakuacji osób i zbiorów, Szkoła Aspirantów Państwowej Straży Pożarnej w Krakowie”, 20–22.09.2017 r., Kraków	<i>Uwagi dotyczące badań drewnianego obiektu zabytkowego po pożarze (na przykładzie budowli sakralnej)</i>
Dominik Mączyński	„Forum Konserwatorskie 2017”, 17–18.11.2017 r., Wrocław–Warszawa	<i>Pomiary i badania uzupełniające zabytku nieruchomego po pożarze</i>
Roman Marcinek	„Fortyfikacje pomiędzy Bałtykiem a Morzem Czarnym. Zarządzanie i ochrona dziedzictwa obronnego”, 22–23.06.2017 r., Gdańsk	<i>Krajobrazowe zagrożenia fortyfikacji w Polsce</i>
Beata Marzęta	„Dobre praktyki w urbanistyce i planowaniu przestrzennym”, 30.11.2017 r., Poznań	<i>Krajobraz mojego miasta - estetyka ulicy</i>
Zbigniew Misiuk	„Prezentacja Raportu o stanie zachowania zabytków w Polsce (Księga A i C)”, 12.12.2017 r., Warszawa	<i>Weryfikacja zabytków archeologicznych</i>
Łukasz Młynarski	„Sesja Stowarzyszenia Miłośników Jarosławia”, 26.01.2017 r., Jarosław	<i>Jarosław i jego mieszkańcy w latach 1913–1916 w świetle Liber memorabilium Jarosławskiego Klasztoru Dominikanów</i>
Łukasz Młynarski	„Sesja Stowarzyszenia Miłośników Jarosławia”, 26.01.2017 r., Jarosław	<i>Jak Jarosławscy Dominikanie świętowali Jubileusz założenia zakonu przed 100 i 50 laty</i>
Łukasz Młynarski	„Na ratunek Sztuce”, 19–20.09.2017 r., Lublin	<i>Między konserwacją a zniszczeniem. Kilka uwag nad sposobami postępowania ze średniowieczną i nowożytną kamieniarką w obiektach sakralnych z regionu świętokrzyskiego w XVIII–XX w.</i>
Zbigniew Myczkowski	„25 lat UNESCO w Zamościu”, 7.09.2017 r., Zamość	<i>Miejsca Światowego Dziedzictwa UNESCO i Pomniki Historii w Polsce w kontekście krajobrazu kulturowego</i>
Zbigniew Myczkowski	„Krajobraz mojego miasta”, 22.11.2017 r., Zakopane	<i>Zasady i uwarunkowania ochrony krajobrazu kulturowego</i>

Jan Niedźwiedź	„Lublin w kulturze – kultura w Lublinie. Dziedzictwo kulturowe miasta od średniowiecza do współczesności”, 25-26.05.2017 r., Lublin	<i>Dziedzictwo Feliksa Łódzia Bieczyńskiego w historycznym krajobrazie Lublina</i>
Agnieszka Olczyk	Konferencja „Krajobraz mojego miasta”, 28.11.2017 r., Katowice	<i>Park Kulturowy i uchwała reklamowa. Narzędzia prawne do ochrony krajobrazu kulturowego</i>
Agnieszka Olczyk	„Sesja konserwatorska Skarby światowego dziedzictwa”, 13.12.2017 r., Katowice	<i>Pomnik Historii jako najwyższa forma nobilitacji zabytku. Kryteria wyboru</i>
Adam Paczuski	„Wojsko w przestrzeni miast regionu kujawsko-pomorskiego w XIX i XX wieku”, 7.04.2017 r., Grudziądz	<i>Pułki Księstwa Warszawskiego w Toruniu 1807-1813</i>
Adam Paczuski	Plastyka toruńska 1793-1920. Toruńska plastyka i rzemiosło artystyczne 1793-1920, 13.05.2017 r., Toruń	<i>Toruński grobowiec austriackiego bohatera, czyli o pomniku płk Bruscha von Neuberg</i>
Adam Paczuski	„Dylematy edukacji historycznej o ziemiaństwie polskim” i „Dobrzyccy bohaterowie czasów napoleońskich”, 08.09.2017 r., Dobrzyca	<i>Płk Kazimierz Turno – organizator i dowódca 5. psk</i>
Adam Paczuski	„Twierdze osiemnastowiecznej Europy. Spotkanie 2: od Vaubana do Montalemberta”, 22-23.09.2017 r., Częstochowa	<i>Trudna koegzystencja, czyli napoleoński garnizon Torunia w latach 1806-1809</i>
Marcin Sabaciński	„Muzea – teoria i praktyka. Być albo nie być we współczesnym świecie”, 15.05.2017 r., Sosnowiec	<i>Przekazywanie i przechowywanie znalezisk zabytków. Problemy, sprzeczności i praktyka</i>
Andrzej Siwek, Anna Fortuna-Marek	„40 lat Światowego Dziedzictwa UNESCO w Polsce – dokonania i perspektywy”, 27-28.04.2017 r., Warszawa	<i>Drewniane świątynie z Listy Światowego Dziedzictwa UNESCO – problemy zarządzania i ochrony</i>
Andrzej Siwek	„Park kulturowy a ochrona krajobrazu”, 15.09.2017 r., Opole	<i>Identyfikacja i ochrona krajobrazu historycznego</i>
Andrzej Siwek	„Skarby światowego dziedzictwa”, 13.12.2017 r., Katowice	<i>Wpis na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO – zobowiązania i perspektywy</i>
Andrzej Siwek	„Krajobraz mojego miasta”, 22.11.2017 r., Zakopane	<i>Park Kulturowy – forma ochrony zabytków i narzędzie ochrony krajobrazu</i>



Bartosz Skaldawski	„XV Kongres Miast Polskich, I Kongres Polityki Miejskiej”, 16-17.10.2017 r., Kraków	Wystąpienie w trakcie panelu eksperckiego na temat <i>Dziedzictwo kulturowe, w tym krajobraz jako czynnik rozwoju kapitału społecznego</i>
Bartosz Skaldawski	Konferencja „Krajobraz mojego miasta”, 28.11.2017 r., Katowice	„Krajobraz mojego miasta” – czyli po co nam ład przestrzenny
Bartosz Skaldawski	„Rola dziedzictwa kulturowego w rewitalizacji miast. Perspektywy Polski, Francji i krajów Grupy Wyszehradzkiej”, 13-14.11.2017 r., Warszawa	<i>Dziedzictwo kulturowe a kapitał społeczny</i>
Bartosz Skaldawski	„Spotkanie informacyjne dotyczące Europejskiego Roku Dziedzictwa Kulturowego 2018”	<i>Prezentacja projektów NID realizowanych w ramach Europejskiego Roku Dziedzictwa Kulturowego</i>
Bartosz Skaldawski	„Prezentacja Raportu o stanie zachowania zabytków w Polsce (Księga A i C)”, 12.12.2017 r., Warszawa	<i>Krajowy program ochrony i opieki nad zabytkami na lata 2014-2017 – podsumowanie efektów</i>
Renata Stachańczyk	„Forum Architektury Krajobrazu”, 21.09.2017 r., Kraków	<i>Standardy działań konserwatorskich na przykładzie Parku Mużakowskiego</i>
Renata Stachańczyk	„Konferencja naukowo-techniczna: Drzewa weterani – nowa kategoria ochrony drzew w Europie”, 22-23 09.2017 r., Puszczykowo	<i>Rewaloryzacja Parku Mużakowskiego w Łęknicy – teoretyczne podstawy prac konserwatorskich</i>
Renata Stachańczyk	„41. Sesja UNESCO w Krakowie”, lipiec 2017 r., Kraków	<i>Polish-German World Heritage Property Muskauer Park/Park Mużakowski</i>
Renata Stachańczyk	„Skarby światowego dziedzictwa”, 13.12.2017 r., Katowice	<i>Park Mużakowski – zarządzanie transgranicznym dobrem światowego dziedzictwa</i>
Waldemar Witek	„Nadodrzańskie Spotkania z Historią”, 21.04.2017 r., Mieszkowice	<i>Zespoły folwarczne w gminie Mieszkowice – między dworem a parkiem</i>
Waldemar Witek	„Krajobraz kulturowy Gminy Krzęcin: Pogranicze Nowej Marchii i Pomorza Zachodniego”, 29.06.2017 r., Krzęcin	<i>Architektura dworsko-folwarczna gminy Krzęcin</i>
Waldemar Witek	„XIV Henrykowskie Dni w Siemczynie”, 01-02.07.2017 r., Siemczyno	<i>Zasób kulturowy woj. zachodniopomorskiego, jego znaczenie i stan zachowania w kontekście zapisów w Wojewódzkim Programie Opieki nad Zabytkami</i>
Waldemar Witek	„Chwarszczany na Szlaku Templariuszy”, 25-26.2017 r., Chwarszczany	<i>Budownictwo ryglowe – balasty czy dobrodziejstwo</i>

Marek Wróbel	„III Seminarium Archeometalurgiczne. Starożytna metalurgia żelaza na Śląsku – stan i perspektywy badań”, 29.09.-01.10.2017 r., Krzydlina Mała	<i>Hutnictwo żelaza na ziemi górowskiej na tle osadnictwa kultury przeworskiej</i>
--------------	---	--

#### KONFERENCJE ZAGRANICZNE

Aleksandra Chabiera	„Cultural heritage and municipalities. Towards efficient management”, 16.11.2017 r., Wilno	<i>HoME – Heritage of My Environment. Goals, achievements, further story</i>
Lidia Klupsz	„2017 ICOFORT International Conference on Military Heritage from the 20th. Century, in Northern Norway” 4-7.09.2017 r.	<i>20th century fortifications on the National Heritage List for Poland</i>
Anna Marconi-Betka, Katarzyna Piotrowska	„3. Spotkanie europejskich stowarzyszeń zarządców miejsc światowego dziedzictwa”, 5-6.10.2017 r., Lubeka, Niemcy	<i>Pierwsze Forum Zarządców Miejsc Światowego Dziedzictwa – prezentacja</i>
Agnieszka Oniszczyk	„18. Heritage Symposium pt. Dare to Choose: Making Choices in Archaeological Heritage Management”, 9-10.03.2017 r., Ateny, Grecja	<i>Is question-driven fieldwork vital or not? Archaeological heritage manager's perspective</i>
Maciej Świątkowski	„European Network of Historic Gardens, 7-8.09.2017 r., Lloret de Mar, Hiszpania	<i>Działania NID w Parku Mużakowskim w kontekście udziału w szlaku historycznych ogrodów Europy</i>

## Aneks 3

#### Artykuły i opracowania pracowników NID

Imię i nazwisko	Tytuł i numer czasopisma lub tytuł publikacji	Tytuł referatu lub artykułu
Aleksandra Chabiera	„Dziedzictwo kulturowe w badaniach. Polacy wobec dziedzictwa. Raport z badań społecznych”	<i>Geneza i cele projektu Dziedzictwo obok Mnie. Wartości dziedzictwa kulturowego dla społeczności lokalnych</i>
Aleksandra Chabiera	„Dziedzictwo kulturowe w badaniach. Polacy wobec dziedzictwa. Raport z badań społecznych”	<i>Polacy wobec dziedzictwa. Podsumowanie</i>

Aleksandra Chabiera	„Dziedzictwo kulturowe w badaniach. Polacy wobec dziedzictwa. Raport z badań społecznych”	<i>What Heritage Means to Poles. Summary</i>
Aleksandra Chabiera, Anna Fortuna-Marek, Anna Koziół, Bartosz Skaldawski	„Dziedzictwo kulturowe w badaniach. Polacy wobec dziedzictwa. Raport z badań społecznych”	Przygotowanie całego wydawnictwa
Aleksandra Chabiera, Anna Koziół	„Dziedzictwo kulturowe w badaniach. Polacy wobec dziedzictwa. Raport z badań społecznych”	<i>Ekonomiczny wymiar dziedzictwa kulturowego</i>
Aleksandra Chabiera, Anna Koziół, Bartosz Skaldawski	„Coś bierzemy, coś dajemy. Reportaże o wolontariacie dla dziedzictwa”	Przygotowanie całego wydawnictwa
Jacek Brudnicki, Marcin Dawidowicz, Elżbieta Jagielska, Dariusz Jankowski, Agata Kłoczko, Anna Koziół, Paulina Legutko-Kobus, Anna Lorek, Zbigniew Misiuk, Ewa Popławska-Bukała Bartosz Skaldawski Maciej Warchoń	„Raport o stanie zachowania zabytków nieruchomości w Polsce. Zabytki wpisane do rejestru zabytków (księgi A i C)”	Przygotowanie całego wydawnictwa
Mariusz Czuba	„World Heritage Review”, 84	<i>Wooden Tserkvas of the Carpathian Region in Poland and Ukraine</i>
Mariusz Czuba	„Ochrona Zabytków”, dodatek specjalny	<i>Drewniane cerkwie – wspólne dziedzictwo</i>
Anna Fortuna-Marek	„Ochrona Zabytków”, dodatek specjalny	<i>Szlak Architektury Drewnianej i jego rola w ochronie oraz zarządzaniu dziedzictwem</i>
Anna Fortuna-Marek	„World Heritage Review”, 84	<i>The Wooden Architecture Route and its role in the preservation and management of heritage</i>
Anna Fortuna-Marek	„World Heritage Review”, 84	<i>Wooden Churches of Southern Małopolska</i>
Anna Fortuna-Marek	„Dziedzictwo kulturowe w badaniach. Polacy wobec dziedzictwa. Raport z badań społecznych”	<i>Komponenty postaw Polaków wobec dziedzictwa</i>
Barbara Furmanik	„World Heritage Review”, 84	<i>Kalwaria Zebrzydowska: the Mannerist Architectural and Park Landscape Complex and Pilgrime Park</i>

Barbara Furmanik	„Ochrona Zabytków”, dodatek specjalny	<i>Krajobraz i ludzie parku pielgrzymkowego w Kalwarii Zebrzydowskiej</i>
Grzegorz Grajewski	„World Heritage Review”, 84	<i>Centennial Hall in Wrocław</i>
Grzegorz Grajewski	„Ochrona Zabytków”, dodatek specjalny	<i>Hala Stulecia – katedra demokracji</i>
Anna Koziół	„Dziedzictwo kulturowe w badaniach. Polacy wobec dziedzictwa. Raport z badań społecznych”	<i>Zainteresowanie Polaków dziedzictwem kulturowym i zaangażowanie w działania z nim związane</i>
Dąbrówka Lipska	„World Heritage Review”, 84	<i>Guardianship of Cultural Heritage of Poland</i>
Dąbrówka Lipska	„Ochrona Zabytków”, dodatek specjalny	<i>Opieka i ochrona dziedzictwa kulturowego na ziemiach Polski</i>
Iwona Liżewska, Joanna Piotrowska	„Zabytek Zadbany AD 2017”	Przygotowanie całego wydawnictwa
Zbigniew Misiuk	„Kurier Konserwatorski” 14	<i>Zabytki archeologiczne z epok historycznych w kontekście ewidencji zabytków. Podstawowe problemy konserwatorskie</i>
Roman Marcinek, Zbigniew Myczkowski	„Ochrona Zabytków” 1/2017	<i>Czas na Nową Hutę – o planie ochrony Parku Kulturowego Nowa Huta</i>
Roman Marcinek, Zbigniew Myczkowski, Andrzej Siwek	„Park kulturowy jako forma ochrony krajobrazu kulturowego (historycznego). Analiza skuteczności ochrony krajobrazu za pomocą szczególnej formy ochrony z mocy ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wraz ze sformułowaniem wniosków w zakresie propozycji zmian legislacyjnych”	Przygotowanie całego wydawnictwa
Zbigniew Myczkowski, Andrzej Siwek	„Wiadomości Konserwatorskie – Journal of Heritage Conservation” 49/2017	<i>Cultural Park Nowa Huta – a new formula for the protection of urban planning and architecture of the 2nd half of the 20th century</i>
Katarzyna Piotrowska	„World Heritage Review” 84	<i>Protection of World Heritage in Poland</i>
Katarzyna Piotrowska	„Ochrona Zabytków”, dodatek specjalny	<i>Ochrona światowego dziedzictwa w Polsce</i>
Ewa Popławska- Bukała	„World Heritage Review” 84	<i>Historic Centre of Warsaw</i>
Ewa Popławska- Bukała	„Ochrona Zabytków”, dodatek specjalny	<i>Odbudowa Starego Miasta w Warszawie</i>

Ewa Popławska-Bukała, Anna Dymek	„Spotkania z Zabytkami” 5-6	„Osada Sopliczanka” w Otwocku
Małgorzata Rozbicka (współautorstwo: Robert Kunkel, Wojciech Wólkowski)	„Ochrona Zabytków” 1/2017	Dzieje budowlane warszawskiego pałacu Adama Kazanowskiego w świetle badań architektonicznych
Marcin Sabaciński	„Kurier Konserwatorski” 14	Rola metody archeologicznej w procesie ekshumacji. Głos w dyskusji na temat prawa i praktyki prowadzenia tego typu działań
Marcin Sabaciński	„Kurier Konserwatorski” 14	Poszukiwania i własność zabytków oraz nagrody za odkrycia w świetle zmian przepisów w 2015 i 2016 roku
Andrzej Siwek	„World Heritage Review” 84	Historic Centre of Kraków
Andrzej Siwek	„Ochrona Zabytków”, dodatek specjalny	Historyczne centrum Krakowa – między ochroną a wyzwaniami współczesności
Bartosz Skaldawski	„Dziedzictwo kulturowe w badaniach. Polacy wobec dziedzictwa. Raport z badań społecznych”	Działania na rzecz zachowania dziedzictwa jako istotny element polityki kulturalnej państwa
Bartosz Skaldawski	„Dziedzictwo kulturowe w badaniach. Polacy wobec dziedzictwa. Raport z badań społecznych”	Problematyka definicji dziedzictwa
Renata Stachańczyk	„World Heritage Review” 84	Muskauer Park/Park Mużakowski
Renata Stachańczyk	„Ochrona Zabytków”, dodatek specjalny	Muskauer Park / Park Mużakowski – konserwacja i reintegracja
Renata Stachańczyk	Publikacja pokonferencyjna	Rewaloryzacja Parku Mużakowskiego w Łęknicy – praktyczne aspekty wprowadzania zabiegów weteranizujących drzew
Jakub Wrzosek	„Kurier Konserwatorski” 14	Poszukiwania zabytków ruchomych, w tym zabytków archeologicznych, w świetle obowiązujących przepisów. Uwagi archeologa

# Aneks 4

---

W ramach kampanii społecznej „Krajobraz mojego miasta” NID podejmował wiele działań promocyjnych poszerzających grupę odbiorców filmów i treści dostępnych na stronie internetowej kampanii zwiększających tym samym zakres i siłę jej oddziaływania.

Działania:

- umieszczenie na portalu YouTube filmu „Krajobraz mojego miasta” (wersja pełnometrażowa i odcinkowa). Liczba wyświetleń filmu w 2017 roku wyniosła 12 tysięcy; a filmu „Piękne, polskie, drewniane” 23 tysiące;
- wysyłka pakietu informacji oraz filmu do TVP Kultura, dzięki której udało się uzyskać emisję pełnej wersji filmu „Krajobraz mojego miasta”;
- wysyłka pakietu informacji oraz filmu do kanałów regionalnych TVP, dzięki której udało się uzyskać emisję pełnej wersji filmu „Krajobraz mojego miasta” na wszystkich antenach TVP 3;
- temat kampanii „Krajobraz mojego miasta” został wykorzystany w III edycji ogólnopolskiego konkursu filmowego „Zabytkomania”. Jedną z kategorii konkursowych jest spot reklamowy promujący dobre praktyki w projektowaniu/zarządzaniu przestrzenią publiczną z poszanowaniem tradycyjnego krajobrazu kulturowego i jego wartości;
- film „Krajobraz mojego miasta” w wersji pełnej i odcinkowej został także zaprezentowany na profilu społecznościowym NID, EDD i „Wolontariatu dla dziedzictwa” na Facebooku;
- materiały dotyczące kampanii „Krajobraz mojego miasta” zostały przekazane słuchaczom Akademii Dziedzictwa oraz najbardziej aktywnym absolwentom Akademii;
- przeprowadzenie kampanii medialnej w ogólnopolskich kanałach Telewizji Polskiej, promującej kampanię społeczną „Krajobraz mojego miasta” przy użyciu trzech spotów wyprodukowanych w maju 2017 roku, we współpracy z TVP. Spoty z udziałem aktorów i przy wykorzystaniu oryginalnej scenarii nawiązują do popularnego i lubianego przez widzów serialu „Ranczo”. Tematyka spotów dotyczy ważnych kwestii związanych z projektowaniem i organizowaniem przestrzeni publicznej, a włożenie tych kwestii w usta rozpoznawalnych serialowych postaci przysłużyło się ich szerszemu odbiorowi;
- umieszczenie na portalu YouTube trzech spotów z udziałem aktorów serialu „Ranczo”. Łączna liczba wyświetleń filmów na koniec okresu sprawozdawczego wynosi około 6400;
- umieszczenie trzech spotów na portalu Facebook. Łączna liczba wyświetleń na koniec 2017 roku wyniosła 11 200;
- we wrześniu 2017 roku utworzono profil kampanii na portalu Facebook @KrajobrazMojegoMiasta.pl;

- pozyskano siedmiu ambasadorów kampanii społecznej (dr hab. prof. IH PAN Magdalenę Gawin, Sebastiana Karpiela-Bułęckę, Bogdana Kalusa, Dorotę Choteczką, Krzysztofa Trebunię-Tutkę, Wiktora Lacha i Jana Mencwela), którzy poprzez szeroką rozpoznawalność i to, że cieszą się sympatią społeczeństwa, przyczyniają się do większej popularyzacji promowanych inicjatyw.

W ramach kampanii „Krajobraz mojego miasta” specjaliści NID podjęli jeszcze szereg działań popularyzatorskich, takich jak:

- przygotowanie tekstu o kampanii do „Spotkań z Zabytkami” oraz opracowanie reklamy, która została dwukrotnie umieszczona na okładce tego dwumiesięcznika;
- w marcu 2017 roku w siedzibie NID w Warszawie zostało przeprowadzone szkolenie dla koordynatorów EDD, podczas którego zaprezentowano film „Krajobraz mojego miasta” oraz omówiono główne założenia kampanii. Dzięki temu koordynatorzy, wyposażeni w pakiet informacji na temat kampanii, mogą promować jej idee w swoich regionach;
- w maju 2017 roku została przeprowadzona wysyłka informacji na temat kampanii i filmu „Krajobraz mojego miasta” do największych portali samorządowych, m.in. portalsamorządowy.pl, portal samorządowy PAP, zpp.pl, wspolnota.org.pl, samorząd.lex.pl i informacjasamorządowa.pl;
- w maju 2017 roku została przeprowadzona wysyłka pakietu informacji na temat kampanii „Krajobraz mojego miasta” do około 1000 organizatorów EDD;
- w maju 2017 roku została przeprowadzona wysyłka pakietu informacji na temat kampanii „Krajobraz mojego miasta” do dziennikarzy, która miała zainteresować ich tematem oraz zachęcić do dalszej promocji idei;
- podczas kongresu Impact’17, który odbył się w Krakowie na początku czerwca 2017 roku, prof. Magdalena Gawin zaprezentowała portal [www.krajobrazmojegomiasta.pl](http://www.krajobrazmojegomiasta.pl), na którym krok po kroku przedstawiono, jak samorządy mogą korzystać z ustawy krajobrazowej. Po konferencji NID nawiązał współpracę z Instytutem Designu w Kielcach i zaprezentował koncepcję zmiany identyfikacyjnej Kielc na stronie kampanii;
- we wrześniu 2017 roku przeprowadzono wysyłkę materiałów informacyjnych na temat kampanii społecznej „Krajobraz mojego miasta” o rozpoczęciu emisji spotów społecznych na antenie TVP. Informacje wysłano do bazy ponad 3500 jednostek samorządu terytorialnego (urzędy wojewódzkie, marszałkowskie, gmin, miast, powiatów), WKZ, organizacji pozarządowych, a także instytucji i organizacji działających na terenie województwa warmińsko-mazurskiego;
- w okresie sprawozdawczym została przeprowadzona wysyłka pakietu informacji i materiałów szkoleniowych na temat kampanii „Krajobraz mojego miasta” do przedstawicieli samorządów zainteresowanych akcją społeczną;
- we wrześniu, październiku i grudniu na antenach TVP1 i TVP2 i antenach regionalnych wyemitowano spoty KMM (827 emisji) oraz audycje o kampanii;

- Radio dla Ciebie, Radio Gdańsk, Radio Olsztyn, Radio Białystok, Radio Kielce, Radio Pomorza i Kujaw, Radio Lublin, Radio Katowice, Radio Łódź, Radio Wrocław, Radio Rzeszów oraz Program Trzeci Polskiego Radia wyemitowały audycje (we współpracy z NID) o kampanii społecznej „Krajobraz mojego miasta”;
- w III i IV kwartale 2017 roku rzecznik prasowy NID upowszechniała wiedzę o kampanii społecznej KMM poprzez wystąpienia i referaty na ogólnopolskich konferencjach, seminariach i spotkaniach (takich jak: „Światło w architekturze i przestrzeniach publicznych – o świadomym kreowaniu wizerunku miasta” w Łodzi, „Nauka dla ochrony i kształtowania krajobrazu” w Warszawie, „Problemy planistyczne – Jesień 2017” we Wrocławiu czy prezentacja wyników badań „Dziedzictwo kulturowe w badaniach. Polacy wobec dziedzictwa” w Krakowie);
- podczas XV Kongresu Miast Polskich w Krakowie 16 listopada 2017 roku zastępca dyrektora NID Bartosz Skaldawski wystąpił podczas panelu dotyczącego rewitalizacji przestrzeni miejskiej, przedstawiając dziedzictwo kulturowe jako część rozwoju kapitału społecznego oraz założenia kampanii „Krajobraz mojego miasta”;
- 9 listopada 2017 roku zorganizowano pokaz dwóch filmów („Krajobraz mojego miasta” i „Piękne, polskie, drewniane”) oraz 2 eksperckie panele dyskusyjne podczas 5. Targów Dziedzictwo;
- film „Krajobraz mojego miasta” prezentowany był w ramach cyklu filmowego „Miastowi. Przegląd filmów o mieście”, 14 listopada w Szczecinie, podczas wernisażu wystawy „...tworzenie i ochrona piękna w otoczeniu siedzib ludzkich...” 14 listopada na Wydziale Architektury Politechniki Krakowskiej, w czasie XIX Henrykowskich Spotkań Kulturalnych 18 listopada 2017 roku oraz na spotkaniu w Toruńskim Domu Technika 29 listopada 2017 roku;
- materiały dotyczące kampanii dystrybuowane były wśród uczestników konferencji „Warmia warta poznania” 18 listopada 2017 roku.



# Raport o stanie zachowania zabytków nieruchomych w Polsce

---

W roku 2017 ukończone zostały prace nad „Raportem o stanie zachowania zabytków nieruchomych w Polsce. Zabytki wpisane do rejestru zabytków (księgi rejestru A i C)”, którego opracowanie powierzono Narodowemu Instytutowi Dziedzictwa jako jedno z zadań Krajowego Programu Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2014–2017. Realizację KPOZiOnZ koordynował Generalny Konserwator Zabytków działający z upoważnienia i w porozumieniu z Ministrem Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz podległy mu Zespół MKiDN ds. Krajowego programu przy Departamencie Ochrony Zabytków.

Głównymi celami „Raportu o stanie zachowania zabytków nieruchomych w Polsce” były:

- a. Ocena stanu zachowania zasobu zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru.
- b. Stworzenie podstawy racjonalnego, realnego, stałego monitorowania stanu zachowania zabytków wpisanych do rejestru.
- c. Stworzenie podstawy do oceny skuteczności systemu ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce.
- d. Stworzenie podstawy do kreowania polityki państwa na rzecz ochrony zabytków.
- e. Stworzenie podstawy do zdefiniowania założeń zapewniających właściwe kierowanie środków finansowych z budżetu państwa przeznaczonych na zachowanie zabytków.

Raport miał również za zadanie realizację następujących celów szczególnych związanych z analizą stanu zachowania zabytków nieruchomych w Polsce:

- a. Prezentację zasobu zabytków wpisanych do rejestru.
- b. Charakterystykę aktualnego stanu zachowania zabytków wpisanych do rejestru.
- c. Określenie prawidłowości dokumentów administracyjnych ustanawiających ochronę konserwatorską zabytków.
- d. Określenie stanu zadokumentowania zabytków wpisanych do rejestru, m.in. dokumentacji ewidencyjnej i dokumentacji specjalistycznej.

- e. Określenie poziomu finansowania zadań ochrony konserwatorskiej zabytków wpisanych do rejestru z funduszy państwowych, samorządowych i europejskich.
- f. Próbę postawienia diagnoz i rekomendacje.

W Raporcie dokonana została prezentacja zasobu zabytków nieruchomych (księgi A i C) objętych wpisem do rejestru w województwie, z uwzględnieniem specyfiki regionalnej oraz wyodrębnieniem zabytków wpisanych na listę pomników historii i Listę światowego dziedzictwa UNESCO. W dalszej kolejności przedstawiono diagnozę stanu zachowania zabytków w danym regionie, określono tendencje i kierunki postępujących zmian, rodzaje i skalę zagrożeń. Jest to próba oceny poszczególnych problemów, poparta aktualnym rozpoznaniem i wynikającymi z niego danymi statystycznymi uzyskanymi w wyniku przeprowadzonej weryfikacji terenowej rejestru zabytków nieruchomych: zabytków architektury i budownictwa, założeń zieleni oraz zabytkowych cmentarzy w latach 2009–2015, zabytków obszarowych w latach 2015–2016 oraz zabytków archeologicznych w latach 2009–2017.

Tłem dla oceny stanu zachowania zabytków nieruchomych ujętych w Raporcie jest ogólna charakterystyka zabytków objętych wpisem do rejestru według stanu danych na dzień 30 kwietnia 2016 roku, oparta na danych statystycznych dotyczących liczby zabytków w poszczególnych województwach, z uwzględnieniem funkcji ogólnej, ich czasu powstania oraz dominującego materiału.

Zasadnicza część Raportu poświęcona jest ocenie stanu zachowania zabytków i opracowana została na podstawie zbioru obejmującego zabytki wpisane do rejestru zabytków, ujęte w bazie danych NID do dnia 30 września 2008 roku. Wynika to z założeń przyjętych dla weryfikacji rejestru zabytków nieruchomych prowadzonej w latach 2009–2015. Szczegółowa ocena aktualnego stanu zachowania, której nie uwzględnia weryfikacja terenowa rejestru z lat 2009–2015, omówiona została na podstawie rezultatów badań terenowych reprezentatywnej grupy zabytków przeprowadzonych na potrzeby Raportu w 2016 roku.

Określenie prawidłowości dokumentów administracyjnych ustanawiających zakres ochrony konserwatorskiej dokonane zostało na podstawie zbioru decyzji zgromadzonych w NID do dnia 5 maja 2017 roku. Charakterystyka aktów administracyjnych obejmuje ocenę prawidłowości określenia przedmiotu i zakresu ochrony oraz wady formalno- i materialnoprawne występujące w decyzjach o wpisie do rejestru zabytków, a także analizę praktycznych działań służących usunięciu wskazanych wad. Omówione zostały również wynikające z nich problemy związane z zarządzaniem zasobem rejestru zabytków w Polsce.



W Raporcie określony został stan zadokumentowania zabytków wpisanych do rejestru, w szczególności dokumentacji ewidencyjnej oraz dokumentacji specjalistycznej jako podstawy kreowania polityki konserwatorskiej: rozpoznania, dokumentowania i monitorowania zasobu zabytków, stanowiących ważny składnik systemowego planowania działań ochronnych. Omówione zostały formy i zakres informacji znajdujących się w poszczególnych rodzajach dokumentacji, potrzeby dokumentacyjne oraz problemy wynikające z braku spójności pomiędzy praktyką i potrzebami konserwatorskimi a uwarunkowaniami formalnoprawnymi.

Na potrzeby Raportu przeprowadzona została również analiza poziomu finansowania zadań ochrony konserwatorskiej zabytków rejestrowych z funduszy państwowych, samorządowych oraz europejskich.

Analiza stanu zachowania zabytków oraz sposobów ich dokumentowania posłużyć może do stworzenia podstaw racjonalnego systemu monitorowania stanu zabytków. Wnioski wynikające z opisu stanu zachowania zabytków wpisanych do rejestru, w powiązaniu z charakterystyką dokumentów administracyjnych ustanawiających ochronę konserwatorską zabytków pod kątem ich prawidłowości formalno- i materialnoprawnej oraz zarządzania zasobem tworzą podstawy do oceny skuteczności systemu ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce. Wnioski obejmują również kwestie związane z finansowaniem ochrony dziedzictwa, polityką konserwatorską, świadomością społeczną dotyczącą zabytków oraz uwarunkowaniami społeczno-gospodarczymi ochrony zabytków nieruchomych.

Podsumowaniem Raportu jest sformułowanie najistotniejszych dla zachowania dziedzictwa wniosków oraz stworzenie podstaw do kreowania polityki państwa na rzecz ochrony zabytków. Przedstawione zostały też rekomendacje dotyczące poprawy systemowych rozwiązań prawnych, administracyjnych, dokumentacyjnych oraz założenia zapewniające właściwe kierowanie środków finansowych z budżetu państwa przeznaczonych na zachowanie zabytków.

Istotne uzupełnienie „Raportu o stanie zachowania zabytków nieruchomych w Polsce” stanowi 16 wojewódzkich raportów, analizujących stan zachowania zabytków nieruchomych w odniesieniu do poszczególnych powiatów zlokalizowanych na terenie danego województwa. Raporty te, przygotowane przez Oddziały Terenowe NID, wraz z kompleksowym „Raportem o stanie zachowania zabytków nieruchomych w Polsce” stanowią komplementarną informację o aktualnym stanie zachowania zabytków nieruchomych (księgi rejestru A i C) w Polsce, umożliwiając obserwacje tendencji i kierunków postępujących w tym zakresie zmian oraz rodzajów istniejących i przewidywanych zagrożeń od poziomu powiatów do skali całego kraju. Raporty wojewódzkie o stanie zachowania zabytków nieruchomych, obok opracowania książkowego „Raportu o stanie zachowania zabytków nieruchomych w Polsce”, zostały również udostępnione w formie cyfrowej na stronie internetowej Narodowego Instytutu Dziedzictwa.

# Program dotacyjny „Wolontariat dla dziedzictwa”

---

**P**rogram „Wolontariat dla dziedzictwa” przyczynił się do realizacji jednego z celów Krajowego Programu Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami, jakim było tworzenie warunków do aktywnego uczestnictwa w kulturze, edukacji na rzecz dziedzictwa kulturowego oraz jego promocji i reinterpretacji. Program w założeniu miał wspierać organizacje samorządowe w działaniach rozwijających wolontariat lokalny wokół dziedzictwa kulturowego – materialnego i niematerialnego. Zwiększanie społecznego zainteresowania dziedzictwem i wiedzy o nim przyczynia się do tworzenia obywatelskości w społecznościach lokalnych, do współdecydowania i współodpowiedzialności za dziedzictwo. Służy to także wzmacnianiu wrażliwości na zabytkowe otoczenie oraz spuściznę poprzednich pokoleń.

Według badań społecznych przeprowadzonych na zlecenie NID, 86 proc. Polaków uznaje dziedzictwo za osobiście dla nich ważne lub bardzo ważne, z kolei ponad 78 proc. uważa je za ważne dla społeczności lokalnej. Niemniej jednak tylko ponad 22 proc. respondentów uczestniczyło w wydarzeniu czy aktywności związanej z dziedzictwem (w przeciągu roku przed badaniem). Niecałe 47 proc. interesuje się tym, co dzieje się z dziedzictwem w ich najbliższej okolicy, a tylko około 5 proc. uważa, że ma wpływ na to, co się z dziedzictwem lokalnym dzieje. Wśród tych 5 proc. niecałe 36 proc. angażuje się jako wolontariusz w dziedzictwo lokalne, tyle samo wspiera działania gminy i bierze udział w podejmowaniu decyzji. Relatywnie niskie zaangażowanie społeczne w sprawy związane z dziedzictwem sprawia, że program „Wolontariat dla dziedzictwa” jest ważnym i potrzebnym działaniem – pragniemy, aby jego realizacja na terenie całego kraju i przy współpracy z wieloma różnorodnymi organizacjami przyczyniła się do zwiększenia społecznego zaangażowania w dziedzictwo.

W ramach programu można było ubiegać się o dofinansowanie organizacji obozów wolontariackich na terenie całego kraju. Prace i działania planowane w ramach obozów obejmować mogły:

1. działania porządkowe i związane z utrzymaniem zabytków oraz pomocnicze przy pracach konserwatorskich lub badaniach konserwatorskich, architektonicznych i archeologicznych,

2. działania przy inwentaryzowaniu i dokumentowaniu dziedzictwa,
3. działania edukacyjne i popularyzujące zabytki i wiedzę na ich temat.

Prace wykonywane w ramach projektów należało realizować zgodnie z obowiązującymi przepisami w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami, nie mogły też stwarzać zagrożeń dla zabytków, a zaplanowanie działania przy zabytkach należało uzgodnić i konsultować z właściwym terenowo wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Kluczowe działania finansowane ze środków programu miały dotyczyć:

1. funkcji edukacyjnej dziedzictwa kulturowego;
2. wykorzystania dziedzictwa kulturowego jako nośnika poszukiwania, zdobywania i przekazywania wiedzy;
3. pobudzania zainteresowania i chęci uczenia się;
4. pomagania w poznaniu i zrozumieniu dziedzictwa kulturowego;
5. dawania odbiorcom okazji do aktywnego udziału w renowacji lub rewalizacji zabytku;
6. wykorzystania roli dziedzictwa kulturowego w rozwoju turystyki lokalnej;
7. animacji społecznej;
8. działań związanych z popularyzacją lokalnego dziedzictwa kulturowego;
9. zadań prowadzących do zabezpieczenia, utrwalenia i zachowania substancji zabytku;
10. prac pomocniczych przy dokumentacji i inwentaryzacji obiektów, dokumentacji źródłowej i terenowej.

Na dotacje przeznaczono po jednym milionie złotych w każdym roku realizacji programu. Wnioskowane dofinansowanie nie mogło przekraczać 80 proc. budżetu projektu przedstawionego we wniosku, minimalna kwota dofinansowania wynosiła 10 000 zł, a maksymalna – 40 000 zł.

Koordynatorzy programu po dwóch latach jego realizacji widzą nie tylko potrzebę takich projektów, zwłaszcza w terenie, ale też pozytywny wpływ, jaki aktywność organizacji pozarządowych wywiera na odkrywanie tożsamości lokalnej, świadomość wartości dziedzictwa lokalnego i potrzebę jego ochrony – nie tylko wśród wolontariuszy, ale też wśród mieszkańców, którzy takie działania zauważają i widzą ich pozytywne skutki.

#### **Program „Wolontariat dla dziedzictwa” w liczbach:**

W przeciągu dwóch lat realizacji programu dotacyjnego dofinansowano organizację 114 obozów wolontariackich realizowanych przez 55 organizacji pozarządowych w ramach 78 projektów. W obozach uczestniczyło 1829 wolontariuszy. Działania projektowe odbywały się w 150 miejscowościach, w których zorganizowano 236 towarzyszących wydarzeń i imprez. Wolontariusze stworzyli 96 ścieżek edukacyjnych, prowadzili działania przy 635 zabytkach wpisanych do rejestru i 2182 wpisanych do ewidencji. Wśród 78 projektów 18 dotyczyło prac porządkowych i związanych z utrzymaniem zabytków, 23 – inwentaryzacji

i dokumentowania dziedzictwa, a 37 koncentrowało się na działaniach edukacyjnych i popularyzatorskich.

Efekty programu widać nie tylko w liczbach, dlatego koordynatorzy zdecydowali się na nietypowe działania promujące. Ponieważ program przewidywał promocję rezultatów wśród ogółu społeczeństwa – tak, aby zachęcić do angażowania się w tego typu działania – Narodowy Instytut Dziedzictwa zlecił realizację filmu promującego wolontariat dla dziedzictwa poprzez pokazanie w interesujący sposób wybranych projektów. Film „Powód do dumy” ukazuje zróżnicowanie działań organizacji pozarządowych, pomysły, które realizowano w ramach projektów, zakres wiedzy i umiejętności, które zyskali wolontariusze, a także dziedzictwo, które było osią projektów. W filmie wykorzystano wypowiedzi zarówno przedstawicieli organizacji samorządowych, jak i wolontariuszy. Film można oglądać na kanale youtube (TV NID): <https://youtu.be/aRc2hHy3Xa4>. Od dnia publikacji (11 grudnia 2017 r.) do 25 stycznia 2018 roku film został wyświetlony 1635 razy. Z kolei na profilu Facebook Narodowego Instytutu Dziedzictwa odnotowano około 5200 wyświetleń.

Drugim elementem promocji zarówno programu dotacyjnego, jak i wolontariatu dla dziedzictwa jako takiego, było wydanie publikacji *Coś bierzemy, coś dajemy. Reportaże o wolontariacie dla dziedzictwa*. Narodowy Instytut Dziedzictwa współpracował nad tą książką z Instytutem Reportażu. Autorzy tekstów – absolwenci Polskiej Szkoły Reportażu mogący pochwalić się dorobkiem pisarskim – zebrali materiał dotyczący dziesięciu projektów z całej Polski, rozmawiając z wolontariuszami, organizacjami i – co ważne – z mieszkańcami miejscowości, w których projekty te były realizowane. Na podstawie zebranych materiałów stworzyli reportaże pokazujące wolontariat przez pryzmat ludzi, ich historii i motywacji oraz w pewien sposób świadkujące rozwojowi zainteresowania i podejścia do dziedzictwa. Reportaże są uzupełnione przez zdjęcia wykonane na zlecenie Narodowego Instytutu Dziedzictwa. Do reportaży dobrano projekty tak, aby zobrazować różnorodność realizowanych działań, stosowanych przez organizacje metod pracy oraz różnorodność dziedzictwa, wokół którego koncentrowały się projekty. Celem książki było pokazanie, że udział w wolontariacie dla dziedzictwa może być interesującą przygodą, daje satysfakcję, a działania wobec dziedzictwa mają wpływ na życie społeczności lokalnych. Krótko mówiąc, że wolontariat wspiera obecność dziedzictwa w życiu codziennym.

Książka jest dystrybuowana bezpłatnie, głównie wśród organizacji pozarządowych i innych organizacji i instytucji zainteresowanych tematem, można ją także pobrać ze strony internetowej NID: [https://nid.pl/pl/Dla\\_specjalistow/Wydawnictwa/](https://nid.pl/pl/Dla_specjalistow/Wydawnictwa/).

Podsumowanie programu, przedstawienie dobrych praktyk oraz premiera filmu i książki odbyły się podczas konferencji „Wspólnie dla dziedzictwa”, zorganizowanej przez NID 11 grudnia 2017 roku i skierowanej głównie do organizacji pozarządowych.



# Działania NID podejmowane na rzecz budowania systemu gromadzenia danych o dziedzictwie kulturowym

---

**W** 2013 roku w ramach wdrażania Ustawy o infrastrukturze informacji przestrzennej (Dz.U. 2010 nr 76 poz. 489) oraz dyrektywy INSPIRE w Narodowym Instytucie Dziedzictwa powstała Centralna Baza Danych o Zabytkach (CBDDoZ). Celem funkcjonowania bazy jest gromadzenie i przechowywanie w postaci danych przestrzennych informacji o rejestrowych zabytkach nieruchomości wpisanych do księgi A i C, obiektach wpisanych na Listę światowego dziedzictwa UNESCO oraz uznanych za pomnik historii. Na podstawie informacji zgromadzonych w bazie danych został uruchomiony portal mapowy <https://mapy.zabytek.gov.pl>, który za pomocą przestrzennych usług sieciowych prezentuje lokalizację około 83 200 zabytków oraz podstawowe informacje o nazwie, funkcji, numerze rejestru, dacie wpisu do rejestru. Kolejną formą udostępniania informacji o zabytkach, która mogła powstać dzięki stworzeniu CBDDoZ, jest serwis [www.zabytek.pl](http://www.zabytek.pl). Strona w nowoczesny sposób udostępnia informacje o polskich zabytkach wraz z ich opisami, towarzyszącymi zdjęciami, atrakcyjnymi zasobami cyfrowymi (np. modelami 3D obiektów, chmurami punktów, filmami) i lokalizacją obiektów. Obecnie zasoby portalu liczą około 22 000 obiektów. Pod koniec 2017 roku zostały przeprowadzone prace mające na celu rozbudowę serwisu [zabytek.pl](http://www.zabytek.pl). W nowej odsłonie serwisu zainteresowani użytkownicy będą mogli współtworzyć wybrane treści oraz aktywnie włączyć się w działania mające na celu ochronę zabytków w kraju.

Precyzyjna, wiarygodna i systematycznie aktualizowana informacja jest kluczowym czynnikiem pozwalającym analizować rzeczywistość, rozpoznawać z wyprzedzeniem pojawiające się trendy i kierunki zmian, a co za tym idzie – podejmować właściwe decyzje w kreowaniu strategii zarządzania każdym obszarem funkcjonowania państwa, w tym sferą ochrony dziedzictwa kulturowego. Prowadzone przez Narodowy Instytut Dziedzictwa działania analityczne polegające na rozpoznaniu stanu wiedzy o zabytkach, skuteczności funkcjonowania systemu ich ochrony w Polsce, a także stanu świadomości Polaków dotyczącego dziedzictwa, wykazały istotny brak w dostępie do informacji umożliwiającej prowadzenie skutecznej polityki zmierzającej do zachowania zabytków dla dobra kolejnych pokoleń obywateli naszego kraju.

Wobec konieczności uzupełnienia wspomnianych braków od wielu lat NID gromadzi i udostępnia wiedzę w postaci wyników badań, danych, raportów i analiz eksperckich. Do takich opracowań należy publikacja autorstwa ekspertów NID wydana w 2013 roku i dostępna na stronie internetowej Instytutu pt. *Spoleczno-gospodarcze oddziaływanie dziedzictwa kulturowego. Raport z badań społecznych*. Najbardziej aktualną pozycją jest „Raport o stanie zachowania zabytków nieruchomych w Polsce (księgi A i C)” omawianą szerzej na stronach 81–83 i opracowanie *Park kulturowy jako forma ochrony krajobrazu kulturowego. Analiza skuteczności ochrony krajobrazu za pomocą szczególnej formy ochrony z mocy ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wraz ze sformułowaniem wniosków w zakresie propozycji zmian legislacyjnych*.

Chcąc wypracować podstawy dla cyklicznej sprawozdawczości angażującej wiele podmiotów zajmujących się kwestią metodologii zbierania danych w szeroko rozumianej kulturze, w Międzyresortowym Zespole Metodologicznym ds. Statystyki Kultury powołano grupę roboczą ds. dziedzictwa kulturowego. Jest ona tworzona przez przedstawicieli następujących instytucji: Narodowy Instytut Dziedzictwa – instytucja przewodnicząca grupie, Główny Urząd Statystyczny, Główny Urząd Statystyczny – Ośrodek Statystyki Kultury w Krakowie, Narodowe Centrum Kultury, Narodowy Instytut Muzealnictwa i Ochrony Zbiorów. Członkowie grupy prowadzą współpracę mającą na celu wypracowanie metod i zakresu cyklicznego gromadzenia danych dotyczących dziedzictwa oraz rozwinięcie działań badawczych istotnych z punktu widzenia statystyki kultury w zakresie dziedzictwa kulturowego. We współpracy z członkami Grupy NID przygotowuje propozycje zmian do „Programu badań statystycznych statystyki publicznej na rok 2019”. Zidentyfikowano formularze, których uzupełnienie bądź adaptacja pozwoliłaby na zbieranie danych dotyczących zabytków. Opracowano również propozycję zupełnie nowego formularza sprawozdawczego odnoszącego się do opieki nad zabytkami w gminie, który umożliwiłby cykliczne zbieranie danych na temat wypełniania przez samorządy gminne zadań związanych z opieką nad zabytkami.

Dodatkowo, we współpracy i na zlecenie NID, badacze z Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie oraz Uniwersytetu Jagiellońskiego opracowali dokument pt. „Spoleczno-ekonomiczne oddziaływanie dziedzictwa kulturowego: stan badań oraz perspektywy i potrzeby badawcze w kontekście polskim. Diagnoza dla potrzeb Krajowego programu badań nad dziedzictwem kulturowym”. Dokument jest opracowaniem analitycznym będącym podstawą dla przygotowania „Programu badań nad dziedzictwem kulturowym”. Zawiera przedstawienie stanu badań ilościowych i jakościowych dotyczących polskiego dziedzictwa kulturowego wraz ze wskazaniem istniejących wskaźników, danych oraz ich źródeł, a także przedstawienie zagranicznych dobrych przykładów gromadzenia i opracowywania danych statystycznych i prowadzenia badań dotyczących dziedzictwa kulturowego oraz identyfikację najpilniejszych do uzupełnienia braków w danych statystycznych odnoszących się do dziedzictwa kulturowego.

Ostatnim opisywanym w niniejszym zestawieniu działaniem NID prowadzonym w celu gromadzenia i udostępniania badań nad dziedzictwem kulturowym jest współpraca z Instytutem Socjologii Uniwersytetu Jagiellońskiego.





W 2015 roku Narodowy Instytut Dziedzictwa w ramach projektu „DoM – Dziedzictwo obok Mnie. Wartości dziedzictwa kulturowego dla społeczności lokalnych” przeprowadził badanie społeczne w Polsce i Norwegii. Miało ono na celu zebranie informacji pozwalających na poznanie opinii i postaw wobec dziedzictwa kulturowego w obydwu krajach. Pierwsze opracowanie wyników badań zaprezentowano w publikacji podsumowującej projekt. Jednocześnie rozpoczęto współpracę z Instytutem Socjologii Uniwersytetu Jagiellońskiego, w ramach której rozwinęto pomysł na serię wydawniczą „Dziedzictwo kulturowe w badaniach”, której pierwszy tom pt. *Polacy wobec dziedzictwa. Raport z badań społecznych* prezentował pogłębioną analizę wyników wspomnianych badań. Publikacja jest dostępna na stronie internetowej NID. Na jej łamach prezentowane są wyniki pokazujące, jakie postawy Polacy przyjmują wobec dziedzictwa, jaką mają o nim wiedzę, jakie znaczenie mu przypisują, jaką wartość ekonomiczną ma dla nich dziedzictwo. Dodatkowo rozpoznano stopień zaangażowania Polaków w działania zmierzające do ochrony

dziedzictwa oraz stopień ich zainteresowania jego poznawaniem. Ujęte zostały również różnice pomiędzy poszczególnymi grupami społecznymi: mieszkańcami wsi i miast, osobami młodymi i starszymi, o różnym stopniu wykształcenia. Publikacja jest cennym źródłem wiedzy na temat znaczenia dziedzictwa dla współczesnych Polaków.

Obie instytucje mają nadzieję na rozwijanie współpracy, prowadzenie dalszych badań oraz opracowywanie ich wyników w kolejnych latach. W omawianym roku oprócz wspomnianej publikacji przeprowadzono badania nad sposobami ujmowania dziedzictwa w strategiach lokalnych grup działania. Przeprowadzone badania będą kanwą dla opracowywania kolejnego tomu serii wydawniczej.

Podsumowując dotychczasową współpracę z UJ, zorganizowano konferencję „Po co Polakom dziedzictwo? Współczesna rola i znaczenie dziedzictwa w badaniach społecznych”, która odbyła się 4 grudnia 2017 roku w Krakowie. Podczas konferencji eksperci zaprezentowali wyniki badań szerokiego gronu odbiorców i przyczynili się do dyskusji wokół znaczenia i roli, jaką odgrywa dziedzictwo w życiu Polaków. Konferencja była okazją do wymiany myśli na temat znaczenia dziedzictwa dla współczesnych Polaków, wyznaczając kierunki badań, które winny być prowadzone, aby jak najlepiej odpowiedzieć sobie na pytanie postawione w tytule konferencji.

Żywimy nadzieję, że podejmowane przez NID inicjatywy przyczynią się do lepszego rozpoznania wiedzy o dziedzictwie, a w przyszłości doprowadzą do opracowania racjonalnego, pełnego i cyklicznego systemu gromadzenia danych o dziedzictwie kulturowym.

# Kampania społeczna „Krajobraz mojego miasta”

---

Z jednej strony billboardy z reklamami o promocjach w pobliskim markecie zawieszono w otoczeniu budynków mogących opowiadać długą historię miasta, z drugiej betonowy płot i ledwo widoczny zza iglaków pomnik. Tak dość często wygląda krajobraz polskich miast i miasteczek, także tych o długiej historii i walorach zabytkowych, który zamiast wzbudzać podziw i szacunek – wywołuje niesmak i smutek. Aby przeciwdziałać tej tendencji, zwrócić uwagę na problem chaosu reklamowego i właściwego planowania przestrzeni miejskiej oraz odkryć jej ukryte piękno, prof. Magdalena Gawin, Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Generalny Konserwator Zabytków zainicjowała kampanię społeczną „Krajobraz mojego miasta”, a jej realizację powierzyła Narodowemu Instytutowi Dziedzictwa.

Kampania ze względu na tematykę, która dotyczy każdego z nas, skierowana jest do samorządów, małych i dużych przedsiębiorców, organizacji pozarządowych oraz mieszkańców miast, miasteczek i wsi, czyli wszystkich mających wpływ na wygląd przestrzeni publicznej.

Podstawowym narzędziem kampanii jest film szkoleniowy pt.: „Krajobraz mojego miasta”, który diagnozuje najpowszechniejsze problemy polskiej przestrzeni publicznej związane z bałaganem reklamowym, zielenią w mieście, małą architekturą, pomnikami, estetyką ulic i ogrodzeń. To zagadnienia, wobec których staje każda gmina w Polsce, a film wskazuje narzędzia prawne oraz dobre przykłady współczesnych modernizacji i rewitalizacji przestrzeni wspólnej. Film ma na celu zwiększenie świadomości i poczucia odpowiedzialności władz samorządowych za ochronę lokalnego krajobrazu kulturowego, co w przyszłości powinno zaowocować poprawą wizerunku polskich miast i miasteczek, przywróceniem ładu przestrzennego oraz zachowaniem tożsamości kulturowej miejscowości, którymi zarządzają. W ramach akcji społecznej film został wyemitowany przez Telewizję Polską S.A. i jej regionalne anteny.

Drugi film edukacyjno-instruktażowy poświęcony jest tematyce świeckiej architektury drewnianej w Polsce. „Piękne, polskie, drewniane” to głosy ekspertów, pasjonatów i właścicieli drewnianych obiektów, którzy pokazują, w jaki sposób należy eksponować drewnianą architekturę oraz co zrobić, by zachować

## Estetyka otoczenia to nie sprawa gustu. Estetyka to inwestycje, turystyka, to rozwój Twojego miasta

*Magdalena Gawin*

WEJDŹ NA  
**KRAJOBRAZMOJEGO.MIASTA.PL**



NARODOWY INSTYTUT  
DZIEDZICTWA  
NATIONAL HERITAGE BOARD OF POLAND

Ministerstwo  
**Kultury**  
i Dziedzictwa  
Narodowego



ją dla przyszłych pokoleń. Film jest apelem do władz samorządowych, aby nieustannie i intensywnie działały w kwestii ochrony architektury drewnianej i starały się uświadamiać społeczeństwo o niezwykłej wartości tych obiektów. Rolą samorządów jest również zachęcanie mieszkańców i organizacji pozarządowych do podejmowania inicjatyw, które wykorzystując wartości architektury drewnianej sprzyjają rozwojowi turystyki kulturowej w regionie, co może przekładać się na wzrost gospodarczy.

Do komunikacji ze społeczeństwem powstała strona internetowa [www.KrajobrazMojegoMiasta.pl](http://www.KrajobrazMojegoMiasta.pl). Portal ten to baza wiedzy o działaniach w ramach kampanii (premierach wojewódzkich, pokazach filmowych, konferencjach, przekazach medialnych), a także miejsce, gdzie znaleźć można cenne materiały związane z zarządzaniem dziedzictwem i poprawą estetyki przestrzeni publicznej – filmy, wydawnictwa, informacje o szkoleniach oraz bieżące informacje o postępach kampanii społecznej w Polsce. Uzupełnieniem strony internetowej jest fanpage kampanii na Facebooku <https://www.facebook.com/KrajobrazMojegoMiasta>.

Pod koniec 2016 roku kampania została uroczystie zainaugurowana przez prof. Magdalenę Gawin i prof. Małgorzatę Rozbicką, dyrektor Narodowego Instytutu Dziedzictwa. Przedstawicielom samorządów, organizacjom pozarządowym i mediom zaprezentowano film „Krajobraz mojego miasta”, a zaproszeni eksperci omówili najważniejsze aspekty prawne, finansowe oraz tematy

związane z szeroko pojętym zarządzaniem przestrzenią wspólną. Podobne premiery odbyły się w 2017 roku w siedmiu województwach: kujawsko-pomorskim, lubelskim, łódzkim, małopolskim, opolskim, śląskim i wielkopolskim. Ważnym głosem w upowszechnianiu wiedzy o akcji społecznej okazały się media, które – w porozumieniu z NID – przygotowały kilkadziesiąt audycji radiowych, programów telewizyjnych i artykułów do prasy i Internetu. Społeczny aspekt kampanii podkreślają spoty społeczne, oparte na kanwie popularnego serialu „Ranczo”. W trzech teaserach mieszkańcy Wilkowyj w rozmowach z panią wójt przedstawiają problemy związane z reklamami, zielenią oraz estetyką ulicy. Utrzymane w humorystycznym tonie spoty zostały wyemitowane na antenach Telewizji Polskiej S.A. i w Internecie. Kolejnym etapem kampanii „Krajobraz mojego miasta” było włączenie znanych i lubianych osób z różnych środowisk twórczych, które swoim wizerunkiem zechciały poprzeć idee i cele akcji społecznej. Do grona ambasadorów NID zaprosił aktorkę – Dorotę Chotecką, Generalną Konserwator Zabytków – prof. Magdalenę Gawin, lidera zespołu Zakopower – Sebastiana Karpiela-Bułeckę, aktora – Bogdana Kalusa, społecznego opiekuna zabytków – Wiktora Lacha, animatora kultury – Jana Mencwela, muzyka – Krzysztofa Trebunię-Tutkę.

Przez cały rok Narodowy Instytut Dziedzictwa angażował się w ogólnopolskie konferencje, seminaria, debaty i dyskusje poświęcone architekturze, planowaniu przestrzennemu, urbanistyce i ochronie środowiska, podczas których przedstawiciel NID prezentował założenia kampanii społecznej, a niejednokrotnie także fragment lub cały film szkoleniowy. Dzięki tego typu oddolnym inicjatywom kampania miała szanse dotrzeć do różnych grup opinii publicznej, które mają wpływ na decyzje i podejmowane działania w regionie.

Poza tym w 2017 roku temat jubileuszowej 25. edycji Europejskich Dni Dziedzictwa „Krajobraz dziedzictwa – dziedzictwo krajobrazu” nawiązywał do kampanii społecznej „Krajobraz mojego miasta”. Zaakcentowanie związku krajobrazu i dziedzictwa poprzez imprezy edukacyjne pod szyldem Europejskich Dni Dziedzictwa miało za zadanie uświadamiać, jak ważne jest dziedzictwo dla tożsamości człowieka oraz jak wpływa ono na otaczający nas krajobraz kulturowy.

Mamy nadzieję, że kampania społeczna „Krajobraz mojego miasta” w perspektywie czasu stanie się inspiracją do wprowadzenia korzystnych zmian planistycznych i estetycznych w naszym najbliższym otoczeniu.

# Podsumowanie realizacji Krajowego Programu Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2014–2017

---

Jednym z najważniejszych zadań realizowanych przez Narodowy Instytut Dziedzictwa był Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2014–2017, opracowany przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego i przyjęty przez Radę Ministrów 24 czerwca 2014 roku. Instytucjami wdrażającymi program były Narodowy Instytut Dziedzictwa, Departament Ochrony Zabytków MKiDN, Narodowy Instytut Muzealnictwa i Ochrony Zbiorów oraz Narodowe Muzeum Morskie. Każda z instytucji otrzymała do realizacji zadania zgodne z profilem prowadzonej przez siebie działalności.

Głównym celem programu było wzmocnienie roli dziedzictwa kulturowego i ochrony zabytków w rozwoju potencjału kulturowego i kreatywnego Polaków. Celowi nadrzędnemu podporządkowane były natomiast trzy cele szczegółowe:

1. Wspieranie rozwiązań systemowych na rzecz ochrony zabytków w Polsce.
2. Wzmocnienie synergii działania organów ochrony zabytków.
3. Tworzenie warunków do aktywnego uczestnictwa w kulturze, edukacji na rzecz dziedzictwa kulturowego oraz jego promocji i reinterpretacji.

W ramach określonych wyżej celów Narodowemu Instytutowi Dziedzictwa powierzono wykonanie 32 samodzielnych zadań oraz udział w kilku zadaniach koordynowanych przez Departament Ochrony Zabytków MKiDN.

Wspieranie rozwiązań systemowych na rzecz ochrony zabytków w Polsce koncentrowało się głównie na analizie funkcjonowania podstawowych instrumentów systemu ochrony zabytków oraz działaniach zmierzających do ich korekty. Pierwszym z kierunków działania była próba zaktualizowania rejestru zabytków nieruchomych wpisanych do ksiąg A i C rejestru. W procesie tym wykorzystano dane uzyskane podczas prowadzonej przez NID w latach 2009–2017 weryfikacji terenowej zabytków wpisanych do ksiąg A i C rejestru. Efektem tej szczegółowej analizy było przygotowanie list obiektów nieistniejących, przeniesionych do muzeów oraz takich, które utraciły wartości artystyczne, historyczne lub naukowe, uzasadniające ich wpis.

Powyższe analizy nierozzerwalnie wiążą się z przygotowaniem „Raportu o stanie zachowania zabytków nieruchomych w Polsce”, będącym jednym

z największych osiągnięć NID zrealizowanych w ramach pierwszego celu KPOZiOnZ. Więcej informacji na temat tej publikacji znaleźć można na stronach 81–83

Narodowy Instytut Dziedzictwa wziął udział w pracach mających na celu wypracowanie jednolitych standardów działania konserwatorskiego w odniesieniu do wybranych kategorii zabytków. Przygotowane przez specjalistów standardy opracowania kart ewidencji zabytków wraz z instrukcjami ich stosowania dotyczyły zabytków techniki i przemysłu, zabytkowych parków, ogrodów i komponowanej zieleni, architektury drewnianej oraz zabytków archeologicznych. Ponadto zostały przygotowane specjalne opracowania mające służyć poprawie podejścia administracyjnego i społecznego do obszarów chronionych ze względu na wartości krajobrazowe, pośród których znalazły się m.in.: poradnik jak przygotować uchwałę reklamową, będący inspirującym podręcznikiem przede wszystkim dla władz lokalnych, pomocnym w pracach nad przepisami regulującymi zasady umieszczania nośników reklamowych i projektowania przestrzeni publicznej miast historycznych oraz ekspertyza pt. *Park kulturowy jako forma ochrony krajobrazu kulturowego (historycznego). Analiza skuteczności ochrony krajobrazu za pomocą szczególnej formy ochrony z mocy ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wraz ze sformułowaniem wniosków w zakresie propozycji zmian legislacyjnych*. Wyżej wymienione opracowania posłużą jako podstawa do dalszych działań, mających na celu systemowe wzmocnienie możliwości chronienia krajobrazu kulturowego.

Ostatnia grupa zadań mających na celu wzmocnienie rozwiązań systemowych dotyczyła zabytków archeologicznych, w szczególności ich rozpoznania i dokumentowania. W ciągu trzech lat wykonane zostały badania powierzchniowe na 70 obszarach AZP wytypowanych w porozumieniu z Wojewódzkimi Konserwatorami Zabytków. Przy wyborze obszarów kierowano się przede wszystkim stopniem rozpoznania zabytków archeologicznych – niektóre z nich nie były dotychczas badane lub były badane częściowo w ramach trwającego od końca lat 70. XX wieku programu badań AZP. Ponadto przygotowane zostało opracowanie pt. *Zalecenia w zakresie pozyskiwania, przetwarzania, analizy i zastosowania danych LIDAR w celu rozpoznania zasobów dziedzictwa archeologicznego w ramach programu AZP*. Zamieszczony w nim zestaw standardów pozwoli na ujednoczenie sposobu obróbki i prezentacji danych pozyskiwanych przy pomocy metody używanej od kilku lat w archeologii.

Drugim celem szczegółowym KPOZiOnZ było wzmocnienie synergii działania organów ochrony zabytków, w ramach którego wytyczono kierunki i działania polegające na poprawie efektywności pracy tego sektora. Pierwszym krokiem było wdrożenie infrastruktury informacji przestrzennej, wprowadzenie do niej informacji o zabytkach wpisanych do rejestru A i C, zapewnienie systemu aktualizowania zawartych w niej danych oraz udostępnienie jej Wojewódzkim Konserwatorom Zabytków. Kolejnym działaniem było opracowanie *Kodeksu Dobrych Praktyk komunikacji społecznej dla organów ochrony zabytków oraz społeczności lokalnych o celu i powodach podejmowania decyzji administracyjnych*. Celem

Bazylika  
Niepokalanego Poczęcia  
Najświętszej Maryi Panny  
i św. Filipa Neri w Gostyniu



publikacji jest dostarczenie merytorycznego wsparcia pracownikom organów ochrony zabytków w prowadzeniu działań informacyjnych i komunikacyjnych.

Usprawnieniu i poprawie jakości samych procesów decyzyjnych oraz podnoszeniu kompetencji kadr systemu ochrony zabytków służył natomiast program szkoleń specjalistycznych – w zakresie prawa (na poziomie podstawowym i zaawansowanym) i kompetencji miękkich – poprawiających relacje pomiędzy urzędnikiem a stronami postępowania administracyjnego i mieszkańcami żyjącymi w sąsiedztwie zabytków.

W ramach KPOZiOnZ odbył się także cykl szkoleń dotyczących zarządzania dziedzictwem, skierowanych do przedstawicieli samorządu terytorialnego. Szkolenia oparte były o opracowany w NID podręcznik *Dziedzictwo obok mnie – poradnik zarządzania dziedzictwem w gminach*, którego celem było wsparcie merytoryczne władz samorządowych, lokalnych liderów i organizacji pozarządowych w zarządzaniu dziedzictwem kulturowym.

Dopełnieniem szkoleń dla samorządowców była budowa i uruchomienie portalu internetowego <http://samorząd.nid.pl>, którego celem jest dostarczenie samorządowcom konkretnej wiedzy i informacji na temat dziedzictwa, jego ochrony oraz możliwości wykorzystania dla dobra mieszkańców i samej gminy, a także zarządzania przestrzenią publiczną. Na zawartość serwisu składają się m.in. teksty artykułów, opisy dobrych praktyk, schematy przedstawiające ścieżki rozwiązywania problemów, uporządkowane tematycznie i przypisane do różnych zagadnień dotyczących dziedzictwa kulturowego. Portal został uruchomiony jesienią 2017 roku i jest stale uzupełniany i aktualizowany.

Ostatnim elementem merytorycznego wsparcia samorządów było opracowanie – na zlecenie NID – 17 studiów ochrony wartości kulturowych gminy, m.in. dla Lewina Brzeskiego w woj. opolskim, Jędrzejowa w woj. świętokrzyskim, Gostynia z zespołem klasztornym w Gostyniu-Głogówku, Łęczycy w woj. łódzkim, miasta i gminy Złocieniec w woj. zachodniopomorskim, gminy Rudna w woj. dolnośląskim, pomocnych przy tworzeniu dokumentów planistycznych, a także niezbędnych do tworzenia gminnych programów opieki nad zabytkami.

Trzecim celem szczegółowym programu było tworzenie warunków do aktywnego uczestnictwa w kulturze, edukacji na rzecz dziedzictwa kulturowego oraz jego promocji i reinterpretacji. Dziedzictwo kulturowe jest jednym z najważniejszych elementów tworzących tożsamość narodową oraz przynależność lokalną, dlatego tak ważne jest budowanie świadomości jego znaczenia i poczucia odpowiedzialności za nie wśród społeczeństwa. Program edukacji w tym zakresie rozpoczął się od nawiązania współpracy z mediami publicznymi (Telewizją Polską S.A. i Polskim Radiem oraz ich oddziałami terenowymi), i nasylenia kanałów treściami promującymi krajowe i lokalne dziedzictwo kulturowe. W ramach współpracy przygotowano i wyemitowano reportaże o obiektach nominowanych w konkursie Generalnego Konserwatora Zabytków „Zabytek Zadbane”, cykl filmów o pomnikach historii, liczne audycje radiowe oraz relacje z uroczystości i wydarzeń realizowanych w ramach KPOZiOnZ. Ze współpracą z TVP wiąże się promocja kampanii społecznej „Krajobraz mojego miasta”, na potrzeby której zostały wyprodukowane spoty dotyczące dziedzictwa, oparte na kanwie serialu „Ranczo”.

Projektem adresowanym głównie do młodzieży szkolnej i studentów był ogólnopolski konkurs filmowy „Zabytkomania” na film dokumentalny budujący świadomość społeczną wartości dziedzictwa kulturowego. W trakcie programu przeprowadzono trzy edycje konkursu, a także cykl warsztatów filmowo-dziennikarskich oraz warsztatów dotyczących zabytków i dziedzictwa kulturowego, przeznaczonych dla uczniów szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych.

W ramach celu trzeciego programu uruchomiono także portal [www.zabytek.pl](http://www.zabytek.pl), który w nowoczesny sposób udostępnia informacje o polskich zabytkach wraz z ich opisami, towarzyszącymi zdjęciami, atrakcyjnymi zasobami cyfrowymi (np. modele 3D zabytków, chmury punktów będące efektem skaningu laserowego wybranych zabytków) oraz lokalizacją obiektów. Środki otrzymane na realizację programu pozwoliły na zapewnienie funkcjonowania infrastruktury informatycznej i serwerowej obsługującej repozytorium cyfrowe, przechowujące i publikujące w Internecie cyfrowe wizerunki zabytków.

W procesie budowania świadomości społecznej nie można pominąć systemu edukacji formalnej i nieformalnej. Jednym z zadań realizowanych przez NID w ramach KPOZiOnZ był konkurs na opracowanie materiałów edukacyjnych dla szkół w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego. Prace konkursowe z projektami materiałów edukacyjnych przeznaczonych do wykorzystania przez nauczycieli podczas zajęć dydaktycznych w szkołach gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych zawierały zarys scenariusza lekcji wraz z materiałami uzupełniającymi. Zwycięski pakiet materiałów pt. *Przenośne centrum interpretacji* został wyprodukowany w nakładzie 2000 egzemplarzy i rozesłany do szkół.

W ramach programu przeprowadzono trzy edycje konkursu Generalnego Konserwatora Zabytków dla właścicieli i posiadaczy zabytków na najlepszą działalność edukacyjną angażującą obywateli w proces poznawania dziedzictwa lokalnego pn. *Zabytek Poznany*, w którym wystartowało łącznie ponad 120 uczestników.

Opracowano i wydano publikację pt.: *Rozgryźć dziedzictwo. Podręcznik dobrych praktyk upowszechniania dziedzictwa i edukacji o dziedzictwie kulturowym*, która





w formie książki kucharskiej podpowiada przepisy, podaje receptury, instruuje, a przede wszystkim inspiruje co zrobić, by stworzyć projekt w zakresie edukacji o dziedzictwie kulturowym.

Kolejnym dużym przedsięwzięciem było koordynowanie przez NID czterech edycji Europejskich Dni Dziedzictwa w Polsce. W ramach cyklu instytucje biorące udział w EDD zorganizowały 8927 wydarzeń kulturalnych w 2141 miejscowościach, w których wzięło udział 1 369 734 osoby.

W ramach KPOZiOnZ zrealizowane zostały dwie edycje programu dotacyjnego NID „Wolontariat dla dziedzictwa”. Więcej informacji o tym projekcie znaleźć można na stronach 84–86.

W 2017 roku przeprowadzono ewaluację i podsumowanie KPOZiOnZ, które zostały wykonane dwutorowo. Pierwszym elementem było przeprowadzenie badania ewaluacyjnego pn. *Ocena realizacji wybranych elementów Krajowego Programu Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami 2014-2017*. Wykonawcy zadania przeanalizowali wykonane działania pod kątem ich terminowości

w stosunku do założonego harmonogramu, trybu realizacji kolejnych działań i wydatkowania na nie środków finansowych przyznanych przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Drugą częścią było opracowanie analizy pt. *Spółeczno-ekonomiczne oddziaływanie dziedzictwa kulturowego: stan badań oraz perspektywy i potrzeby badawcze w kontekście polskim. Diagnoza dla potrzeb krajowego „Programu badań nad dziedzictwem kulturowym”*. Poza założeniami zdefiniowanymi w tytule opracowania miało ono także na celu przedstawienie zagranicznych dobrych przykładów gromadzenia i opracowywania danych statystycznych i prowadzenia tego typu badań w odniesieniu do dziedzictwa kulturowego, identyfikację najpilniejszych do uzupełnienia braków w danych statystycznych oraz wskazanie kierunków badań pozwalających na ustalenie optymalnych narzędzi, które powinny znaleźć się w posiadaniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

W trakcie realizacji tych zadań przeprowadzono szerokie działania promocyjne – głównie na stronach internetowych, w mediach społecznościowych, telewizji i radiu.

Realizacja Krajowego Programu Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami była dla pracowników Narodowego Instytutu Dziedzictwa ważnym przedsięwzięciem i wyzwaniem ze względu na rozległą tematykę i zakres działania. Realizacja założeń dokumentu pozwoliła na znaczące wzmocnienie roli dziedzictwa kulturowego i ochrony zabytków w rozwoju potencjału kulturowego i kreatywnego Polaków oraz stanowi dobrą pozycję wyjściową do dalszych działań na tych płaszczyznach.

# Sesja Komitetu Światowego Dziedzictwa UNESCO w Polsce

---

*... professionally organised and brought with a smile*

**W** 2017 roku, po raz pierwszy w ponad 40 lat obowiązywania Konwencji Światowego Dziedzictwa, sesja Komitetu Światowego Dziedzictwa, głównego organu decyzyjnego Konwencji, odbyła się w Polsce, w Krakowie. Narodowy Instytut Dziedzictwa był jej organizatorem wykonawczym i koordynatorem w imieniu Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Sesja Komitetu Światowego Dziedzictwa jest dorocznym, statutowym spotkaniem członków międzyrządowego Komitetu Światowego Dziedzictwa działającego przy UNESCO, w trakcie którego podejmowane są decyzje dotyczące implementacji Konwencji UNESCO w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego z 1972 r., w tym decyzje dotyczące wpisów na Listę światowego dziedzictwa oraz ochrony i konserwacji miejsc wpisanych na Listę we wcześniejszych latach. 41. Sesja Komitetu Światowego Dziedzictwa odbyła się w dniach 2-12 lipca 2017 roku w Centrum Kongresowym ICE w Krakowie, z uroczystym otwarciem zorganizowanym w przestrzeni otwartej dziedzińców Zamku Królewskiego na Wawelu. Sesję prowadził przewodniczący Komitetu Światowego Dziedzictwa, profesor Jacek Purchla. Wydarzenie to zgromadziło przedstawicieli 126 krajów, w tym 117 oficjalnych delegacji rządowych Państw Stron Konwencji Światowego Dziedzictwa, w sumie blisko 2000 osób z całego świata.

Polska została członkiem Komitetu Światowego Dziedzictwa po wyborach w 2013 roku, a w 2015 roku rząd polski złożył propozycję zorganizowania sesji w Polsce. Propozycja ta została przyjęta decyzją 40 COM 17 Komitetu Światowego Dziedzictwa podjętą w lipcu 2016 roku w trakcie sesji Komitetu w Stambule, w Turcji. Formalną podstawą organizacji w Polsce sesji było Porozumienie między rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Organizacją Narodów Zjednoczonych dla Wychowania, Nauki i Kultury (UNESCO) w sprawie 41. Sesji Komitetu Światowego Dziedzictwa. Organizacja wydarzenia została powierzona Ministerstwu Kultury i Dziedzictwa Narodowego, a we współpracę włączyły się inne resorty i podległe im służby oraz władze miasta Krakowa. 23 listopada 2016 roku zostało



opublikowane zarządzenie Prezesa Rady Ministrów powołujące Międzyresortowy Zespół do spraw przygotowania 41. Sesji Komitetu Światowego Dziedzictwa w Krakowie w 2017 roku, którego zadaniem była koordynacja kwestii związanych z zapewnieniem bezpieczeństwa uczestnikom sesji, a następnie – zarządzeniem Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z 29 listopada 2016 roku został ustanowiony pełnomocnik ministra ds. organizacji 41. Sesji Komitetu Światowego Dziedzictwa w osobie wiceminister Magdaleny Gawin. Jednocześnie Narodowy Instytut Dziedzictwa został wskazany jako instytucja zapewniająca obsługę merytoryczną, organizacyjną i administracyjną pełnomocnika. Instytutowi powierzono także przygotowanie założeń programowych 41. Sesji Komitetu Dziedzictwa Światowego leżących w zakresie kompetencji Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz opracowanie harmonogramu działań niezbędnych do przygotowania i przeprowadzenia sesji wraz z wydarzeniami towarzyszącymi, a następnie ich realizacja. Przywołane daty wskazują początek intensywnych przygotowań organizacyjnych do jednego z największych wydarzeń międzynarodowych, jakie miały miejsce w Polsce w 2017 roku. W celu jak najlepszego wywiązania się z tego zadania dyrektor Instytutu powołał kolegium doradczo-opiniodawcze składające się z przedstawicieli głównych instytucji i jednostek współpracujących na poziomie roboczym przy organizacji sesji oraz utworzył w strukturze Instytutu Zespół zadaniowy ds. organizacji 41. Sesji

Komitetu Światowego Dziedzictwa, który stanowił komórkę wiodącą w realizacji całego projektu.

Przygotowanie sesji Komitetu Światowego Dziedzictwa było ogromnym wyzwaniem. Opracowano program i scenariusz oraz wstępne ustalenia organizacyjne, a następnie przygotowano i nadzorowano od strony formalnej organizację całego wydarzenia. Poza kwestiami ściśle organizacyjnymi NID odpowiadał za przygotowanie identyfikacji wizualnej, oprawę scenograficzną i obsługę medialną.

Podczas sesji Komitetu Światowego Dziedzictwa, w trakcie trwających 10 dni obrad plenarnych, Komitet Światowego Dziedzictwa przyjął 235 decyzji dotyczących spraw proceduralnych, stanu zachowania dóbr światowego dziedzictwa znajdujących się na Liście światowego dziedzictwa oraz na Liście światowego dziedzictwa w zagrożeniu oraz propozycji nowych wpisów. Obradom plenarnym towarzyszyły wydarzenia oficjalne oraz szereg spotkań, konferencji, wystaw i koncertów. W przerwach obrad plenarnych oraz po ich zakończeniu miały miejsce spotkania grup roboczych ustanowionych przez Komitet oraz imprezy towarzyszące, tzw. side-events organizowane przez różne podmioty w tej samej przestrzeni co obrady plenarne Komitetu.

Przy okazji sesji rokrocznie jest organizowane Forum Młodych Profesjonalistów Światowego Dziedzictwa (ang.: Young Professionals World Heritage Forum). W tym roku odbyło ono się w Warszawie i w Krakowie w terminie 25 czerwca – 4 lipca 2017 roku i było poświęcone *Pamięci: utraconemu i odzyskanemu dziedzictwu*. Dodatkowo, z inicjatywy Polski, zostały zorganizowane Forum zarządców miejsc światowego dziedzictwa (ang.: World Heritage Site Managers' Forum) w dniach 30 czerwca – 6 lipca 2017 roku i spotkanie zaaranżowane z myślą o współpracy Komitetu i organizacji pozarządowych (ang.: Civil Society World Heritage Meeting) w dniu 5 lipca 2017 roku w Krakowie.

Miejscem obrad Komitetu Światowego Dziedzictwa było nowoczesne Centrum Kongresowe ICE Kraków, położone nad Wisłą, w niewielkiej odległości od wzgórza wawelskiego.

Ceremonia otwarcia sesji Komitetu miała wyjątkowo uroczysty charakter. Odbyła się w godzinach wieczornych 2 lipca na dziedzińcu Zamku Królewskiego na Wawelu. Gospodarzem spotkania był Wiceprezes Rady Ministrów, Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego prof. Piotr Gliński, a gośćmi honorowymi Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej Andrzej Duda oraz Dyrektor Generalna UNESCO Irina Bokova. Ceremonię uświetnił koncert Leszka Możdżera, któremu akompaniowała AUKSO – Orkiestra Kameralna Miasta Tychy pod batutą Marka Mosia. W otwarciu wzięło udział około 900 osób reprezentujących ponad 120 krajów, w tym około 40 przedstawicieli mediów polskich i zagranicznych. Sesję zakończyło spotkanie w zabytkowych przestrzeniach Muzeum Inżynierii Miejskiej 11 lipca 2017 roku. Organizatorem wydarzenia była Gmina Miejska Kraków, w której imieniu uroczystość realizowało Krakowskie Biuro Festiwalowe we współpracy z NID. W programie artystycznym był m.in. koncert Urszuli Dudziak i Grażyny Auguścik oraz występ grupy Kraków Street Band. W uroczystości udział wzięło około 450 gości.

W sumie w przestrzeni Centrum Kongresowego ICE Kraków odbyły się 53 wydarzenia towarzyszące sesji. Za ich koordynację programową odpowiadało Centrum Światowego Dziedzictwa UNESCO, a za koordynację organizacyjną – NID. Natomiast merytorycznie Instytut był zaangażowany w przygotowanie wydarzeń polskich. Oprócz wspomnianego wcześniej forum zarządców oraz spotkania organizacji pozarządowych Instytut współpracował m.in. przy organizacji wystawy przygotowanej przez Muzeum Plakatu w Wilanowie: „Ochrona zabytków i odbudowa Warszawy w plakatach powojennej Polski” oraz współpracował z Niemieckim Komitetem ds. UNESCO spotkanie poświęcone perspektywom transgranicznej współpracy w światowym dziedzictwie. Należy dodać, że wiele działań miało miejsce poza przestrzenią Centrum Kongresowego, jak chociażby spotkania tematyczne w Międzynarodowym Centrum Kultury czy akcja charytatywna na rzecz mieszkańców Aleppo, realizowane bezpośrednio przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Sesja stanowiła też niezwykłą okazję do prezentacji polskiej kultury i jej dorobku. Oferta kulturalno-turystyczna obejmowała wizyty w instytucjach kultury w Krakowie, wizyty w miejscach światowego dziedzictwa oraz w parkach narodowych. Dzięki dostosowaniu oferty do programu i rytmu spotkania Komitetu skorzystała z niej ponad połowa zagranicznych uczestników sesji.

Jednym z głównych celów goszczenia Komitetu Światowego Dziedzictwa w Polsce była promocja Polski jako organizatora wydarzeń międzynarodowych. W tym celu została zbudowana przejrzysta, responsywna strona internetowa zawierająca podstawowe informacje na temat Polski, Krakowa oraz przebiegu spotkania w językach angielskim, francuskim i polskim.

4.1. Sesji Komitetu Światowego Dziedzictwa towarzyszyło duże zainteresowanie mediów krajowych i zagranicznych. W sesji Komitetu uczestniczyło ponad 200 akredytowanych dziennikarzy z Polski i ze świata. W trakcie jej trwania ukazało się blisko 6000 artykułów w mediach polskich i zagranicznych, z czego najwięcej w Stanach Zjednoczonych. Obrady plenarne Komitetu były też transmitowane na żywo poprzez strony internetowe poświęcone wydarzeniu. Pokrycie medialne sesji razem z liczbą uczestników uplasowały ją wśród największych spotkań statutowych odbywających się w ramach Organizacji Narodów Zjednoczonych.

Ważnym elementem obsługi uczestników sesji była kwestia zapewnienia im bezpieczeństwa. W związku z wydarzeniami ostatnich lat w Europie i na świecie zostały znacznie podniesione wymagania w tej kwestii. W przygotowaniach i zapewnieniu bezpieczeństwa uczestnikom brali udział przedstawiciele resortów i instytucji zajmujących się bezpieczeństwem: Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji, Policji, Państwowej Straży Pożarnej, Straży Granicznej, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Rządowego Centrum Bezpieczeństwa.

Organizacja sesji Komitetu Światowego Dziedzictwa była wyzwaniem dla osób za nią odpowiedzialnych. Dzięki ogromnemu zaangażowaniu wszystkich, którzy pracowali na jej rzecz, przebiegła bez większych zakłóceń. Strona polska otrzymała wiele podziękowań i gratulacji już w trakcie sesji. Po jej zakończeniu te opinie zostały potwierdzone w odpowiedziach na ankietę rozesłaną do

zagranicznych uczestników spotkania. W swoich komentarzach uczestnicy sesji docenili profesjonalną organizację oraz uprzejmość, życzliwość, dyspozycyjność i wysokie kompetencje obsługi.

Odbywająca się w Krakowie sesja Komitetu Światowego Dziedzictwa była podsumowaniem czteroletniego mandatu Polski w Komitecie. Oprócz kwestii czysto organizacyjnych, Instytut, kontynuując swoje wcześniejsze zobowiązania dotyczące przygotowania delegacji polskiej do spotkań Komitetu, był odpowiedzialny za analizę materiałów roboczych opracowanych na sesję przez sekretariat Komitetu oraz przygotowanie tez do wystąpień delegacji polskiej. W trakcie spotkania Komitetu zespół Instytutu asystował wiceprzewodniczącym delegacji, dostarczając merytorycznych argumentów do dyskusji, brał udział w pracach grupy roboczej ds. Wytycznych operacyjnych do realizacji Konwencji Światowego Dziedzictwa, a także prowadził powierzone sprawy, jak przykładowo wpis podziemi tarnogórskich na Listę światowego dziedzictwa czy udział w dyskusji dotyczącej stanu zachowania Liverpoolu jako miejsca światowego dziedzictwa. Jednak tym, co zostanie trwałym wkładem Polski w zasady realizacji Konwencji światowego dziedzictwa, a wydarzyło się z inicjatywy lub przy udziale Instytutu, jest otwarcie spotkania Komitetu Światowego Dziedzictwa na dwie niezwykle istotne grupy – społeczeństwo i zarządców miejsc światowego dziedzictwa. Poprzez włączenie w program sesji Komitetu Światowego Dziedzictwa forum zarządców i spotkania organizacji pozarządowych została podkreślona rola, jaką odgrywają w ochronie światowego dziedzictwa, a tym samym ich znaczenie dla przyszłości Konwencji Światowego Dziedzictwa.

4.1. Sesja Komitetu Światowego Dziedzictwa UNESCO przeszła do historii jako jedna z najlepszych od strony organizacyjnej i merytorycznej. Satysfakcja z dobrze wykonanej pracy, zdobyte doświadczenie zarówno na poziomie instytucjonalnym, jak i poszczególnych pracowników, pozostają i przez kolejne lata z pewnością będą budować potencjał Narodowego Instytutu Dziedzictwa.

# Oddziały Terenowe NID

## **Oddział Terenowy NID w Białymstoku**

ul. Dojlidy Fabryczne 23,  
15-565 Białystok  
tel. 85 748 22 20, 85 748 22 22  
fax 85 748 22 21  
e-mail: ot.bialystok@nid.pl

## **Oddział Terenowy NID w Gdańsku**

ul. Św. Trójcy 5, 80-822 Gdańsk  
tel./fax 58 301 77 12, 58 301 47 86,  
58 301 75 22  
e-mail: ot.gdansk@nid.pl

## **Oddział Terenowy NID w Katowicach**

ul. Mickiewicza 29, 40-085 Katowice  
tel. 32 207 24 00, 32 207 24 01,  
32 207 24 02  
e-mail: ot.katowice@nid.pl

## **Oddział Terenowy NID w Kielcach**

Al. IX Wieków Kielc 16/13,  
25-516 Kielce  
tel. 41 343 02 72, 301 14 31  
e-mail: ot.kielce@nid.pl

## **Oddział Terenowy NID w Krakowie**

ul. Św. Tomasza 8/7, 31-014 Kraków  
tel./fax 12 429 10 11  
e-mail: ot.krakow@nid.pl

## **Oddział Terenowy NID w Lublinie**

ul. Krakowskie Przedmieście 10/  
Przechodnia 2/4, 20-002 Lublin  
tel./fax 81 743 62 24, 81 743 70 88  
e-mail: ot.lublin@nid.pl

## **Pracownia Terenowa w Zamościu**

ul. Partyzantów 11, 22-400 Zamość  
tel. 84 638 62 04  
e-mail: pracownia.zamosc@nid.pl

## **Oddział Terenowy NID w Łodzi**

ul. Rewolucji 1905 r. 9 lok. 4U,  
90-273 Łódź  
tel./fax 42 682 62 44  
e-mail: ot.lodz@nid.pl

## **Oddział Terenowy NID w Olsztynie**

ul. 11-Listopada 4, 10-104 Olsztyn  
tel. 89 521 26 89, 89 527 37 54  
fax 89 521 26 88  
e-mail: ot.olsztyn@nid.pl

## **Oddział Terenowy NID w Opolu**

ul. Krawiecka 13, 45-023 Opole  
tel. 77 423 01 74, 77 423 01 84  
fax 77 453 65 30  
e-mail: ot.opole@nid.pl

## **Oddział Terenowy NID w Poznaniu**

ul. Mielżyńskiego 27/29,  
61-725 Poznań  
tel./fax 61 851 73 64  
e-mail: ot.poznan@nid.pl

## **Pracownia Terenowa w Trzebinach**

Trzebiny - Pałac 30A, 64-100 Leszno  
tel. 65 533 03 47  
e-mail: pracownia.trzebiny@nid.pl

## **Oddział Terenowy NID w Rzeszowie**

ul. Hetmańska 15, 35-045 Rzeszów  
tel. 17 853 67 76  
tel./fax 17 853 29 43  
e-mail: ot.rzeszow@nid.pl

## **Oddział Terenowy NID w Szczecinie**

Plac Orła Białego 1, 70-562 Szczecin  
tel./fax 91 433 61 67  
fax 91 488 79 10  
e-mail: ot.szczecin@nid.pl

## **Oddział Terenowy NID w Toruniu**

ul. Rabsiańska 21, 87-100 Toruń  
tel./fax 56 663 55 88  
e-mail: ot.torun@nid.pl

## **Oddział Terenowy NID w Warszawie**

ul. Szeroki Dunaj 5  
00-255 Warszawa  
tel. 22 635 98 74  
fax 22 831 16 13  
e-mail: ot.warszawa@nid.pl

## **Oddział Terenowy NID we Wrocławiu**

ul. Władysława Łokietka 11,  
50-243 Wrocław  
tel. 71 322 16 40  
e-mail: ot.wroclaw@nid.pl

## **Oddział Terenowy NID w Zielonej Górze**

ul. Bolesława Chrobrego 16 (3/4),  
65-052 Zielona Góra  
tel. 68 329 14 90  
fax 68 324 10 34  
e-mail: ot.zgora@nid.pl

## **Pracownia Terenowa „Park Mużakowski” w Łęknicy**

ul. Wybrzeżna 25, 68-208 Łęknica  
tel./ fax 68 362 41 82  
e-mail: pracownia.leknica@nid.pl

# Kontakt

---

## Narodowy Instytut Dziedzictwa

ul. Kopernika 36/40, 00-924 Warszawa  
centrala: 22 826 02 39, 22 826 92 47  
sekretariat: 22 826 93 52  
fax: 22 826 17 14  
e-mail: [info@nid.pl](mailto:info@nid.pl)

Zapraszamy do odwiedzenia naszych stron:

Narodowy Instytut Dziedzictwa:  
**[www.nid.pl](http://www.nid.pl)**

oraz

**[www.zabytek.pl](http://www.zabytek.pl)**

**[www.KrajobrazMojegoMiasta.pl](http://www.KrajobrazMojegoMiasta.pl)**

**<http://samorzad.nid.pl>**

**<http://niematerialne.nid.pl>**

**<http://edd.nid.pl>**

**[www.park-muzakowski.pl](http://www.park-muzakowski.pl)**

**<http://wolontariat.nid.pl>**

**<http://mapy.zabytek.gov.pl>**

**<https://cumulus.zabytek.gov.pl>**

**<http://41whc2017.pl>**

**<http://swiatowedziedzictwo.nid.pl>**

Jesteśmy na Facebooku: **[www.facebook.com/zabytek](http://www.facebook.com/zabytek)**

oraz na YouTube: **[www.youtube.com/TVNID](http://www.youtube.com/TVNID)**

## Biblioteka Narodowego Instytutu Dziedzictwa

ul. Kopernika 36/40, 00-924 Warszawa  
tel. 22 826 02 39 wew. 116, 119, 118 (czytelnia)  
fax: 22 826 02 39 wew. 121  
e-mail: [biblioteka@nid.pl](mailto:biblioteka@nid.pl)  
Katalog on-line:  
**[www.nid.pl/pl/Biblioteka\\_NID/](http://www.nid.pl/pl/Biblioteka_NID/)**



# Raport roczny Narodowego Instytutu Dziedzictwa

---

## 2017

---

### **Opracowanie**

Wioletta Łabuda-Iwaniak

### **Redakcja**

Laura Bakalarska

### **Korekta**

Anna Kucińska-Isaac

### **Opracowanie graficzne**

Piotr Berezowski

---

Fotografie: Archiwum Narodowego Instytutu Dziedzictwa

Na okładce: xxxxxxxxx

---

ISBN 978-83-63260-97-2

© Narodowy Instytut Dziedzictwa  
Warszawa 2018

### **Druk**

xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

---

# Raport roczny Narodowego Instytutu Dziedzictwa

---

## 2017

---

### **Opracowanie**

Wioletta Łabuda-Iwaniak

### **Redakcja**

Laura Bakalarska

### **Korekta**

Anna Kucińska-Isaac

### **Opracowanie graficzne**

Piotr Berezowski

---

Fotografie: Archiwum Narodowego Instytutu Dziedzictwa

Na okładce: xxxxxx

---

ISBN 978-83-63260-97-2

© Narodowy Instytut Dziedzictwa  
Warszawa 2018

### **Druk**

xxxx

---